

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu
www.lammasyhdistys.fi

2|2020

Lammas & vuohi

Viljelyvarmuutta nurmiin
Lampaan koeputkiaalkiot
Pienmärehtijöiden hyvä tautitilanne

Villat meille – langat teille

Aidosti suomalaisesta villasta

Olemme jo 70 vuoden ajan ottaneet vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta huovutusvillaa, hahtuvaa, hahtuvalankaa sekä karsta- ja kampalankaa. Tuo villat meille omaeräkehruuseen (väh.20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Ostamme laadukasta villaa!

Villan ostohinnan merkittävällä korotuksella turvaamme laadukkaan villan saannin, tuemme lampurien työtä ja lisäämme maaseudun elinvoimaa.

Suomenlammas valkea, musta ja ruskea sekä kainuunharmaa

1. laatu 4.00 eur / villakilo
2. laatu 2.50 eur / villakilo

Kotisivuiltamme saat ajankohtaista tietoa villan vastaanottotilanteestamme.

Olethan yhteydessä aina etukäteen villan vastaanottoon:

Päivi Häkkinen p. 050 543 6533

Tehtaanmyymälä avoinna arkisin ma-pe 8-16

Kehräämöntie 2, 51520 Hiirola (Mikkeli), p. 010 617 3030

Löydät meidät myös Facebookista ja Instagramista.

Tutustu tuotteisiin myös verkkokaupassamme! www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

Päätoimittajalta

Kuva: Heidi Jaarinen

Uuden alku?

KEVÄT on luonnossa uuden elämän alkamisen aikaa. Tänä vuonna tuntuu, että kevät aloittaa jotain uutta suuremmassakin mittakaavassa. Koronapandemian takia koko maailma on aivan eri tilanteessa kuin muutama viikko sitten, eikä kukaan pysty sanomaan, kuinka kauan tätä vielä kestää. Palataanko ylipäätään enää koskaan siihen maailmaan, joka vielä hetki sitten oli itsestäänselvyys?

Maalla asuvan kotieläintilallisen päivittäistä elämää karanteenisuosituksia eivät välttämättä ole paljon muuttaneet. Toki takaraivossa on huoli läheisten terveydestä ja siitä, jos omalle kohdalle osuukin taudin vakavampi muoto. Kuka eläimet sitten hoitaa? Lisäksi pandemiaa väistämättä seuraava taloudellinen lama seurauksineen pelottaa. Toistaiseksi kentältä tulleet terveiset kuitenkin kertovat, että kotimainen karitsa on myynyt paremmin kuin koskaan. Ihmiset ovat kotona, ja heillä on, paitsi pakko, myös aikaa kokata itse. Lisäksi ilmeisesti varsin suurelle osalle kansaa on vihdoinkin kirjastunut, mitä huoltovarmuus ja omavaraisuus todella tarkoittavat. Uskon, että nyt jos koskaan on aika nostaa kotimainen ruoantuotanto sille kuuluvaan arvoonsa!

Nauttikaa keväästä ja pitäkää huolta itsestänne sekä läheisistänne!

Marjo Simpanen

Tässä numerossa

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 SLY tiedottaa
- 8 Tuoretta satoa
- 9 Pirtti nostaa villan hintaa
- 10 Suomen ensimmäiset lampaan koeputkialkiot
- 12 Vuoden lammastila – Årets fårgård 2019
- 14 Vierailu virolaisella lammastilalla
- 16 Ruokinnan tavoitteena tasaiset vuonueet
- 17 Aidan toiselta puolen

TEEMANA LAIDUNNUS

- 18 Laiduntamisen vastuu
- 19 Poikkeuksen pakina: "Ei ne siitä heti tuu"
- 20 Viljelyvarmuutta nurmiin
- 22 Tähtäin kohti laadukasta säilörehua
- 24 Tutkimustieto osaksi luonnonlaitumien hoitoa
- 26 Karitsoiden laidunkauden alun terveysriskit
- 27 EL-palsta: Lampaiden valoyliherkkyys

- 28 Seminaari lampaiden terveydestä
- 30 Sairaudet syynissä: Tautitilanne säilynyt hyvänä
- 31 Lampaiden ja vuohien kipu, juttusarjan osa 1/3

VUOHIPALSTA

- 34 Vuohien CAE-virustauti
- 36 Rakennukset vuohille
- 37 Suomen Vuohiyhdistyksen toiminta 2020
- 38 Suomenvuohen jalostus
- 39 Laitumelta lautaselle: Vuohia grillistä

KANNESSA

Pentimäen tilan vuohet laiduntamassa.
Kuvaaja **Sanni Virtanen**

Nro 3/2020 • ilmestyy 3.7.2020 • **aineistopäivä 13.5.2020** • teema: jalostus

WWW.LAMMASYHDISTYS.FI

Lammas & vuohi

Kustantaja
Suomen Lammasyhdistys r.y.

Tilaushinta
79 €/vuosikerta 2020 (5 numeroa),
sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyyden 300 €/vuosi
Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Taitto Tipos Ab
Paino T-Print Painotalo Oy, Hyvinkää
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Toimitussihteeri
Anna Kujala
Puh. 040 520 5436
lammaslehti@gmail.com
Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kirjoittajat ja kuvaajat 2/2020

Silja Alamikkotervo, Milla Alanco-Ollqvist, Tuula-Marjatta Hamama, Arto Hillilä, Antti Hirviniemi, Pirjo Hissa, Ann-Helena Hokkanen, Anniina Holopainen, Mikko Idlax, Juha Kantanen, Teija Kokkonen, Miia Kontturi, Anna Kujala, Anna Katariina Latva, Jarmo Latvanen, Petri Leinonen, Sanna Luostarinen, Pia Niemeläinen, Vesa Malila, Sarita Mikkonen, Mervi Mutikainen, Saara Pata-ma, Mikko Poikkeus, Eeva Mustonen, Jaana Peippo, Eila Pennanen, Marko Pentinmäki, Eeva-Kaisa Pulkka, Laura Puolamäki, Eero Rautiainen, Johanna Rautiainen, Sara Rönkä, Noora Salminen, Sini Sillanpää, Marjo Simpanen, Terhi Torikka, Sirpa Tyrväinen, Jonna Ukkola, Priidu Veersalu, Kirsi Ylipiessa

NIEMELÄN LAMMASTILAN KOKEMUKSIA LAIDUNNUKSESTA

Laitumelle lompsis

Olemme pieni luomutila Laukaassa, Keski-Suomessa, ja kasvatamme kainuunharmaaslampaista, joista saatavat tuotteet myymme pääasiassa suoraan asiakkaille. Olemme mukana Carbon Actionissa ja kehitämme toimintaamme aktiivisesti yhä kestävämpään suuntaan.

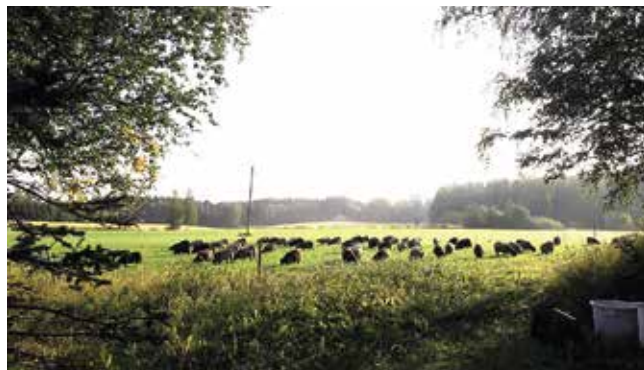
Lampaamme laiduntavat pitkälle syksyyn; laiduntamisen merkitys tilallemme on keskeinen. Koen sen vaikuttavan imagoon positiivisesti, tasaavan työhuippua, lisäävän eläinten hyvinvointia sekä myös ylläpitävän ja lisäävän maatilaympäristön monimuotoisuutta ja peltomaan pieneliöstöä. Mikään ei voita näkyä, jossa hohtavan harmaa-valkoinen katras rauhallisesti rinta rinnan laiduntaa syvän vihreää, tiheää nurmea karitsojen kisaillessa ympärillä.

Tätä näkyä myös asiakkaamme kaipaavat ja he tulevat meille kesäisin katsomaan nimenomaan laiduntavia eläimiä, ja ovat keroneet sen olevan Suomessa nykyään jo harvinaista. Laiduntaminen ja ruokintakysymykset ovat kestoaiheita suoramyyntiasiakkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa.

Nurmemme koostuvat erilaisista heinistä (timotei, nurminata, ruokonata, punanata, niittynurmikka, raiheinä) ja palkokasveista (puna-apila, valkoapila, alsikeapila, rehumailanen, sinimailanen). Hyvin salaojitetut kivennäismaat kaipaavat tiheää nurmipeitettä suojakseen ja monipuolinen, syväjuurisia kasveja sisältävä nurmi on osoittautunut satovarmaksi huolimatta sääoloista. Kylvömäärä on noin 30 kilogrammaa hehtaarille ja nurmet perustetaan mieluiten suojaviljaan. Suuri palkokasvien määrä näyttää vaikuttaneen suotuisasti karitsojen kasvuun myös sisäruokintakaudella.

Lampaamme pääsevät laitumelle heti nurmen ollessa vähintään 5 senttimetrin mittaista ja laidunnettavia lohkoja vaihdetaan riittävän usein niin, että nurmi jää vähintään 5 senttimetrin mittaiseksi. Yhteyttäviä lehtiä pitää olla jäljellä syötön jälkeen. Lohkovaihdon yhteydessä syöty lohko tarvittaessa puhdistetaan niittämällä. Tässä kohtaa olen tulevana kesänä harkinnut kokeilevani nopeampaa laidunkiertoa (2–5 vuorokautta) ja kasvuston jättämistä vielä pitempään noin 10–15 senttimetrin sänkeen lepojaksen ollessa 40–180 päivää. Näin hiilensidonta ja nurmikasvuston toipuminen olisi vielä tehokkaampaa. (Hiiliopas 2020, 33).

Tarkkailun uuhien utareen ja pötsin täyttöastetta sekä eläinten laiduntamiseen käyttämään aikaa ja aktiivisuutta päivittäin. Karitsojen pitää näyttää joka päivä hieman isommilta. Punnietsen karitsoja kesällä, jos tarkkailupunnitukset osuvat siihen ajankohtaan. Muutoin käytän kasvun tarkkailuun omia silmiäni. Seuraan katraan yleisolemusta ja sitä, millainen tunne niistä välittyy, yhtäjaksoisesti vähintään viiden minuutin ajan päivittäin, jotta poikkeamat saadaan selville. Olen harjoittanut silmäni etsimään juuri ne poikkeavat yksilöt. Lammas syö, märehitii ja lepää tietyllä syklillä ja tämän syklin tarkkailu paljastaa ennepitkää vaivaiset yksilöt. Koen laitumen riittäväksi, kun siinä on tummanvihreää kasvustoa tasaisesti, lampaat laiduntavat, lepäävät ja märehitvät rauhallisina ja tyytyväisen näköisinä, utareet ja mahat pullottavat ja karitsat saavat imeä pitkään.

”Mikään ei voita näkyä, jossa hohtavan harmaa-valkoinen katras rauhallisesti rinta rinnan laiduntaa syvän vihreää, tiheää nurmea karitsojen kisaillessa ympärillä.”

Kaikesta huolimatta aina ei mene putkeen: klostridioosi ja listeria ovat olleet meillä yleisimmät laidunkauden sairaudet, tosin niitä on ollut vuosien saatossa onneksi vain muutama vuodessa.

Laidunkierrosta laistaminen näkyi alkuvuosina kokkidioosita-pauksina, mutta nykyisin siitä ei ole ollut riesaa jaloittelutarhojen hyvän hygienian ja laidunkierroksen ansiosta. Loiset tarkistetaan papananäytteistä kaksi kertaa vuodessa ja tarvittaessa yksilöllisesti. Lääkitys tehdään vasta, kun näyte tai muu oire antaa eläinlääkärille syyn määrätä loishäätö toteuttavaksi. Erään pitkänlinjan eläinlääkärin ohje loishäätöön onkin jäänyt mieleen ja toimii ohjenuoranamme loisten hallinnassa: laitumet aina puhtailla lohkoille. Ja puhdas lohko on edellisenä vuonna ollut muussa kuin lampaiden käytössä tai sellainen, joka perustetaan keväällä uudelleen.

Pia Niemeläinen
lampuri

Lähde:

Heinonsalo, J. 2020. Hiiliopas –

Katsaus maaperän hiileen ja hiiliviljelyn perusteisiin.

Suomalaista karitsaa suomalaisille

Tammikuussa järjestettiin kolmas lammasalan sidosryhmätapaaminen MTK:n tiloissa Helsingissä. Tapaamisessa oli hyvä eteenpäin menemisen ilmapiiri ja se vaikutti poikineen myös yhteistyötä eri tahojen välille. Helmikuiset uutiset ulkomaisen karitsan käytöstä suomalaisen elintarvikeyrityksen valmis-teissa olivat tähän positiivishenkiseen tilanteeseen peilaten märkä rätki kasvoille. Uuden-Seelannin karitsan käyttö ei ole sinänsä mikään yllätys, mutta erittäin ikävä uutinen joka tapauksessa. Ulkomaisen karitsan käyttöä perusteltiin saatavuudella ja hinnalla. Julkisuusmylly asian ympärillä lähti käyntiin ja on mahdollista, että sillä on suomalaisen karitsan käytön lisääntymisen suhteen positiivista vaikutusta ja se luo painetta kotimaisen vaihtoehdon selvittämiseen.

Karitsan kulutus väheni tilastojen mukaan viime vuonna 15 prosenttia verrattuna edellisvuoteen. Olen tarkkailut lihahyllyjä niissä vähittäiskaupoissa, joissa itse vierailen. Karitsan saatavuus on lopulta aika hyvä ihan tavalliselle vähittäiskaupan kuluttajallekin. Vielä parempi saatavuus on aktiivisille kuluttajille, jotka hyödyntävät myös suoramyyntikanavia. Enemmän kyse on silmien avaamisesta ja katseen suuntaamisesta kaupassa oikeille hyllyille.

Viime aikoina käyty negatiivinen julkinen keskustelu lihan ympärillä on aiheuttanut joillekin ihmisille vastareaktion ja saanut heidät päinvastoin kuluttamaan normaalia enemmän lihaa. Kotimaisen karitsan kulutuksen lisääminen on henkilökohtainen lihatavoitteeni tälle vuodelle. Keskimääräinen lampaanlihan 700 gramman vuosikulutus asukasta kohti on Suomessa helppo moninkertaisesti ylittää vain muutamalla ruokavalinnalla. Vain kaksi pakettia karitsan jauhelihaa ja keskimääräinen kotimainen kulutus on ylitetty.

Punaisen lihan kulutus on viimeisten vuosien aikana laskenut. Suomalaiset söivät viime vuonna punaista lihaa keskimäärin 485 grammaa viikossa, joten olemme suositusten mukaisen maksimin, eli 500 grammaa per viikko, alapuolella. Lampaan ja karitsan osalta Kypros, Kreikka, Iso-Britannia ja Irlanti olivat viime vuonna EU-alueen kulutuksen kärkimaita asukasta kohti laskettaessa. EU:n keskiarvo oli viime vuonna kaksi kilogrammaa asukasta kohti vuodessa. Suomessa kulutus jäi reilusti EU-keskiarvon alapuolelle. Kaikki tämä ja kulutus muualla kertoo siitä, että Suomessakin kulutuspotentiaali olisi reilusti nykyistä korkeampi.

Kevät 2020 jää kaikkien mieliin koronaepidemian vuoksi. Peruselintarvikkeiden suurentunut menekki on ilmiö, joka on jo tätä kirjoittaessa selvästi nähtävissä. Korona vaikuttaa laajasti aiheuttaen ongelmia koko yhteiskuntaan. Ei kuitenkaan mitään niin pahaa, ettei jotain hyvääkin. Maatalouden osalta on odotettavissa, että epidemia tuo tullessaan myös jotain positiivista. Esimerkiksi

” Maatalouden osalta on odotettavissa, että epidemia tuo tullessaan myös jotain positiivista. Esimerkiksi huoltovarmuus, jota on pidetty maatalouden tarpeellisuudesta käytävissä keskusteluissa ihan pikkuseikkana, onkin yhtäkkiä noussut hyvin konkreettisesti näkyviin!”

huoltovarmuus, jota on pidetty maatalouden tarpeellisuudesta käytävissä keskusteluissa ihan pikkuseikkana, onkin yhtäkkiä noussut hyvin konkreettisesti näkyviin!

Maatalouspolitiikan rintamalla EU:n rahoituskehysratkaisun odotettiin valmistuvan aikaisintaan huhtikuussa, mutta koronatilanne muuttanee aikataulua. Kansallista valmistelua on viety eteenpäin rahoituksen epäselvyydestä huolimatta. Siirtymäkausia on hyvin todennäköisesti tulossa kaksi.

Green Deal, eli Euroopan vihreän kehityksen ohjelma luo muun muassa ilmasto- ja päästötavoitteita tulevaisuudelle. Komission on tarkoitus kevään aikana julkaista Farm to Fork -strategia, joka on yksi Green Dealin osio. Farm to Fork, eli pellolta pöytään tulee linjaamaan muun muassa ruokaturvaan, ruuan terveellisyyteen, pakkausmerkintöihin, eläinten hyvinvointiin ja alkutuotannon taloudelliseen kestävyysliittymiä asioita. Epäselvää on vielä, kuinka paljon Green Deal ja Farm to Fork tulevat vaikuttamaan tulevaan CAP-uudistukseen, jossa näillä näkymin rahoituksesta 40 prosenttia tulisi ohjata ilmasto- ja ympäristötoimiin. Ilmaston ja ympäristön merkitys tulevat CAP-uudistuksessa korostumaan, mutta keinot ovat vielä epäselviä.

Kevätterveisin
Saara Patama
MTK

SLY:n hallituksen MÄREPALAT

- **SLY ON MUKANA** hankevalmistelussa lampaiden petosuojausasioissa; uutena näkökulmana vertaillaan laamojen käyttöä joko yksinään tai osana muuta petosuojausta eli aitoja ja laumanvartijakoiria
- **SEURAAVAN OHJELMAKAUDEN** tuki- valmistelut jatkuvat virkakoneistossa, SLY pyrkii vaikuttamaan lampureita koskeviin asioihin mieluummin etuajassa kuin myöhässä
- **LANNAN PATTEROINTI** vaiko kompostin jälkikypsytyt: lammastilojen kannalta hankaliin kohtiin haetaan täsmennyksiä ja järkimuotoiluja Ympäristöministeriön kanssa
- **LAMMASKETJUHYTEISTYÖN** (lampolasta lautaselle) seuraava tapaaminen on SLY:n vastuulla; tilannekuva alkaa olla jo yhteinen eri tahojen kanssa, pyrimme nyt viemään yhteistyötä jo käytännön tasolle.
- **YHDISTYKSEN VUOSIKOKOUKSEN** ajankohdasta voidaan päättää vasta, kun yleiset karanteeni- ja matkustusrajoitussäädökset sen mahdollistavat

Koonnut
Petri Leinonen

Ilmoita meille sähköpostisi!

SLY KERÄÄ jäsenistön sähköpostiosoitteita tiedotuksen helpottamiseksi. Käy ilmoittamassa sähköpostiosoitteesi SLY:n kotisivuilla olevalla nettilomakkeella.

Anmäl din e-post!

SLY BER medlemarna meddela sina e-postadresser för att underlätta informationsgången. Anmäl din e-post med blanketten på SLY:s hemsida.

www.lammasyhdistys.fi

→ Yhdistys

→ SLY:n jäsenen sähköpostiosoite jäsenrekisteriä varten

LAMMASYHDISTYKSEN HALLITUS ESITTÄYTYY

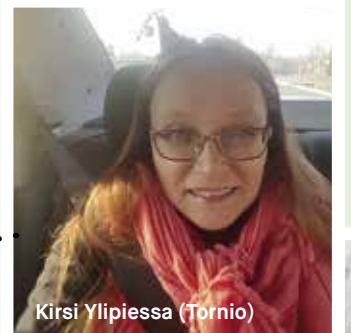
1. Kerro lyhyesti itsestäsi ja lammastuotannostasi.
2. Mitä asioita haluat ajaa SLY:n hallituksessa?

1. MIKKO IDLAX. Ikä 64 vuotta, viljelen Idlaxin tilaa Pernajan saaristossa. Täysipäiväinen maanviljelijä, harrastukset merenkulku ja musiikki. Kotieläintieteen perustutkinto Oklahoman osavaltion yliopistosta 1984, samana vuonna sukupolvenvaihdos, jossa ostin osan kotitilaa. 1997 tilan tiilinautetta muutettiin lihasikalasta lampolaksi. Uuhia 70 (sl/rygja risteytyksiä) Tila eläimeen luomussa ja käytännössä hiilineutraali, johon on tietoisesti pyritty. Erityispainotus on luonnon monimuotoisuuden lisääminen. 30 prosenttia karitsoista myydään eloon vakioasiakkaille kesälampaiksi. Tilalla oma konekanta, lisäksi oman villan jatkojalostamiseen käytettynä hankittu huovutuslinja kahdella karstalla.

2. SLY:N HALLITUKSESSA edustan oman alueeni (Uudenmaan ja Kaakkois-Suomen) lampureita ja heidän asioitaan haluan tuoda tarpeen mukaan esiin. Koska lammastalous on pieni tuotannonala on yhteistyömme teurastamoiden sekä villan ja turkisten jalostajien kanssa erittäin tärkeää. Suomessa ja koko maailmassa elämme maatalouden suhteen valtavan muutoksen aikaa. Ruoantuotannon haaste ei ole enää pelkästään tehokkaasti tuotettu määrä, vaan yhä enenevässä määrin myös tuotantotapa ja sen aiheuttamat ympäristölliset ja sosiaaliset vaikutukset. Mielestäni lammas monipuolisena tuotantoeläimänä on potentiaalinen (lähi)tulevaisuuden tuotantoeläin. Onhan lammas käsittämättömän hieno luonnon luoma itsekulkeva ja -kopioituva bioprosessori, joka käytännössä vastaa suureen osaan haasteista. Asia jota kannattaa ajaa.

Mikko Idlax (Loviisa)

Kirsi Ylipiessa (Tornio)

1. OLEN KIRSI YLIPIESSA Torniossa. Karvan alle 50-vuotias sivutoiminen lampuri reilun 40 suomenlammasuuhun katraalla. Päätyökseeni vastaan Meri-Lapin joukkoliikenteestä ja miehellä on oma rakennusalan yritys. Kaikki suoramyymään, mitä tuotetaan eli lihat, langat ja taljat. Lisäksi lampaat hoitavat maisemia.

2. LAMMASTALOUS on monipuolinen ala. Lammastilat voivat olla hyvinkin erilaisia ja painottaa tuotannossaan eri asioita. Itselleni villa on ehkä se tärkein, mutta hyvänä kakkosena tulee puhdas laadukas liha ja kolmantena maisemanhoito. Myös eläinaineksen jalostaminen on erittäin mielenkiintoista. Edustan SLY:n hallituksessa Lapin lampureiden lisäksi laajemminkin meitä lukuisia sivutoimisia, mutta intohimoisia lampureita. Haluan omalla panoksellani tuoda lammastaloutta lähemmäs kuluttajaa, jotta hekin näkisivät sen arvon, mikä suomalaisella lammastuotannolla on.

Jarmo Latvanen (Akaa)

1. OLEN JARMO LATVANEN, isäntänä Tolvilan Kartanon lammastilalla. Ensimmäiset lampaat hankimme vuonna 2007, nyt meillä on noin 200 uuhia, suomenlampaita. Olemme suoramyymätilä ja myymme lihatuotteiden lisäksi omista villoista tehtyjä tuotteita sekä taljoja. Langat kehräytetään Virtain Villassa.

2. TÄMÄ ON viimeinen vuoteni SLY:n hallituksessa. Olen yrittänyt ajaa villa-asioita, eli lisätä villan käyttöä ja arvostusta. Villasta, erityisesti suomenlampaan villasta, tulisi saada asianmukainen hinta, jotta villa toisi lisätuloja lampurille.

1. PETRI LEINONEN, 58 vuotta, Tornio. Luomuviljelijä, suomenlampaista noin 130–140 uuh-
ta. Kesän lampaamme laiduntavat Tornionjoen tulvaniityillä ja muilla luonnonlaitumilla.
Karitsointia sekä syksyllä että keväällä. Lammastalous ja koko tilanpito aloitettu nollasta
2006; lampaiden ohessa jonkin verran vihannesviljelyä.

2. LAMPURIPORUKAN YHTEISÖLLISYYS ja yhteen hiileen puhaltaminen on saanut minut
innostumaan myös yleisemmin kotimaisen lammastalouden kehittämisestä. Lampaan
monipuolisuus ja monitoimisuus niin viljelyssä kuin markkinoilla jaksaa viehättää aina
vaan. Meillä on mahdollisuus olla kestävä maataloustuotannon pioneereja!

Petri Leinonen (Tornio)

1. OLEN ANNIINA HOLOPAINEN, Agrologi YAMK
ja SLYn hallituksessa nyt ensimmäistä kautta.
Kotona pieni harrastelukatras, 20–30 uuh-
ta, jotka jälkikasvuineen hoitavat maisemaa ja
sielua. Olen viimeiset vuodet vaikuttanut
lammastaloudessa, tällä hetkellä myös Poh-
janmaan lammassosiukskunnan toimitusjoh-
tajan pestissä. Eli aika aitiopaikalla ollaan
vaikuttamassa piskuisen tuotantosunnan
tulevaisuuteen.

2. TAVOITTEENA minulla on kokonaisvaltaises-
ti lammastuotannon tunnettavuuden, arvos-
tuksen ja kannattavuuden parantaminen.

Anniina Holopainen
(Pieksämäki)

Sirpa Tyrväinen (Kangasniemi)

1. OLEN SIRPA TYRVÄINEN lampuri/joka-
paikanhöylä. Useampi ammatti on tullut
hommattua, mutta Saarijärven viljelijälinja
ja Hyvinkään agrologi niistä kuitenkin olen-
naisimmat nykytyötä ajatellen. Perheeseen
kuuluu kolme lasta ja yrittäjämies sekä bor-
dercollie-paimenkoiria, pari suomenhevosta
ja kollin ronttia sekä muutamia länsisuomen
karjan sonnipoikia sekä tietty lammaskatras.

Elämää lampaiden kanssa on vierähtänyt
reilu 43 vuotta alkaen naapurin mummolta
saaduista suomenlampaista. Vuonna 1995
muutettiin miehen kotitalalle, jolloin lam-
paat alkoivat pikku hiljaa lisääntyä, Uuhia
on kuluneina vuosina ollut 50–85 bään
tienoilla. Vuosien varrella on tullut kokeiltua
risteytystuotantoa, kolmiroturisteytykset (sl,
rygja, texel), tiheennetty karitsointi (3krt/2 v),
syyskaritsointi, eri aikoihin karitsoittaminen...
Tämä hetken tuotanto perustuu pääasial-
lisesti suomenlampaaseen ja muutamaani
sl-tx risteytyksiin. Karitsoittaminen tapahtuu
kaksi krt/v, keväällä ja syksyllä. Lihan lisäksi
tärkeä tulon lähde on maisemanhoito. Ka-
ritsoita myydään eloon sekä Pohjanmaan
lammassosiukskunnan kautta, suoramyyn-
ti on myös merkittävä tulonlähde.

Toimin tätä nykyä Keski-Suomen lampu-
reiden sihteerinä vpj. ja pj. pestien jälkeen,
Pohjanmaan lammassosiukskunnassa on tullut
oltua myös likipitään alusta asti mukana, hal-
lituksessaikin ajoittain.

2. KOEN, että monipuolinen ja hieno eläin
lammasta on edelleenkin aika tuntematon mo-
nelle, aliarvostettu ja jopa väärinymmärretty
moneltakin osin, oli kyse terveydenhoi-
dosta, lomituksesta, lihasta ja villasta, ylipää-
tänsä monipuolisuuden ymmärtämisestä jne.
Omalta osaltani yritän parhaani mukaan jakaa
lammastietämystä eteenpäin ja vaikuttaa,
että lammastalouden harjoittaminen olisi
kannattavaa ja saisi myös oikeudenmukai-
suutta verrattuna muihin tuotantosuihin.

Hallituksen varajäsenet:

Juha Tähtämaa, Piiikkiö
Maaret Berg-Tynkkynen, Uukuniemi
Hannele Ulvo, Veikars
Helinä Leppänen, Tohmajärvi
Hannu Iso-Junno, Pulkki
Anne Jurva, Tervola

1. OLEN ARTO HILLILÄ, reilu viiskymppinen kaupallisen koulutuksen saanut ns. kaupunkilaisviljelijä. Tilanomistajaksi tulin 30-vuotiaana.
Tällä tilalla on lampaista ollut aina. Viljelyssä meillä on Himangalla vihanneksia 48 hehtaaria ja Sotkamossa herukoita 29,5 hehtaaria.
Lampaista meillä oli aluksi lasten vuoksi. Myöhemmin uuhia on ollut 40–60 karitsoimassa. Rotuina texel ja suomenlammas. Nurmien ja
laitumien pito tukee vihannesten viljelyä. Meitä on kesällä tilalla töissä väkeä noin 20 henkeä, joten se helpottaa eläinten hoitoa.
Myyimme itse tuottamamme vihannekset ja olen tullut huomaamaan kuinka vaikea on ylläpitää tuotanto Suomessa.

2. VIHANNEKSET OVAT kallimpia täällä kuin muualla euroopassa, siis miksei esimerkiksi lampaanliha voisi olla täällä arvostetumpaa? Meillä
tuotanto on monipuolista ja monimutkaista. Yhteiskunta käyttää rahaa maatalouden tukemiseen joka on tarpeellista, sitä kautta syntyy oi-
keus valvoa. Olen usein miettinyt olisiko tästä valvontapotista mahdollisuus siirtää varoja esimerkiksi viljelijöiden koulutuksiin?

Arto Hillilä (Kalajoki)

27.9.-4.10.2020 ON VILLAVIIKON AIKA

SLY:N KOTISIVUILLE kootaan kaikki villaviikon tapahtumat. Ilmoitathan omasta tapahtumastasi viimeistään 13.5.2020 **Marjo Simpaselle**, marjo.simpanen@lam-masyhdistys.fi. Tapahtumat julkaistaan myös 3.7.2020 ilmestyvässä L&V-lehdessä. SLY järjestää yhdessä Uudenmaan Lampureiden kanssa villaviikon pää tapahtuman Narinkkatorilla Helsingissä 27.9.2020.

SYKSYN LAMMASPÄIVÄT pidetään Turussa.

**Tarkempi ajankohta
ilmoitetaan myöhemmin.**

HÖSTENS FÅRDAGAR ordnas i Åbo.

Datum meddelas senare.

Uusi kehräämöyrittäjä Etelä-Pohjanmaalle

**KAITAMÄEN LAMPO-
LA** Kurikan Sarvioella aloittaa kehräämötoiminnan tulevan kesän aikana Ylistaron Kehraämön koneiden muuttaessa Kaitamäen vanhaan navettaan.

Muutosvaiheessa yritykset tekevät tiivistä yhteistyötä mahdollisimman sujuvan omistajavaihdoksen turvaamiseksi. Omistajavaihdoksen jälkeen kehräämö jatkaa Sarviojen Kehraämön nimellä.

Kaiken värisen villan osto aloitetaan kesällä. Pääpaino on kotimaisten rotujen villalla, mutta myös hyvälaatuinen texel-villa kiinnostaa. Rahtityönä kehrätään kaiken rotuisten lampaiden villaa. Kaitamäen kehräämö lanseeraa "Lampurille kiitos!" -kampanjan, mikä tarkoittaa korkeampaa suomalaisesta villasta maksettavaa hintaa. Kehraämöllä on Facebook-sivut. #rakkaudestavillaan

Rantasen nahkajalostamolla ei tuotantokatkoa

RANTASEN NAHKAJALOSTAMON maaliskuinen varastopalo ei vaikuta tuotantoon vaan toiminta jatkuu entisellään. Palaneessa varastossa oli muokkauksessa tarvittavien kemikaalien lisäksi koneita ja truckki, mutta ei asiakkaiden taljoja. Taljoja saapuu muokattavaksi jatkuvasti, tällä hetkellä taljojen toimitusaika on noin 2,5 kuukautta.

Inget produktionsavbrott hos Rantasen nahkajalostamo

SKINNBEREDAREN RANTASEN NAHKAJALOSTAMOS lagerlokal brann i mars, men branden påverkar inte produktionen. I den förstörda lokalen fanns kemikalier och maskiner, inga fällar. Leveranstiden för fällfällar är för tillfället cirka 2,5 månader.

VIESTINTÄSUUNNITELMA otettiin käyttöön

SLY:N VIESTINTÄÄ esiteltiin maaliskuun lammasterveysseminaarin jälkeen. Varsinainen viestintäsuunnitelma on käytännössä lista, jota yhdistyksen hallitus päivittää jatkuvasti ja josta käy ilmi yhdistyksen viestintään liittyvät projektit, niiden vastuuhenkilöt, tilanne ja tavoite.

Ensimmäinen suunnitelma on työryhmän tekemä ehdotus, jossa ehdotetut viestintäprojektit vastaavat viime vuoden viestintäprojektien työ määrää. Tarkoituksena oli, että hallitus muokkaa ja tarvittaessa karsii ehdotuksia. Pandemian takia tämän vuoden viestintä ei kuitenkaan toteudu suunnitellusti edes niiden projektien osalta joiden valmistelu oli jo aloitettu. Esimerkiksi Farmari-messut, joihin SLY:n oli tarkoitus osallistua tänä kesänä, on siirretty vuodelle 2022. SLY:n omia tapahtumia kuten Narinkkatorin villatapahtuma yhdessä Uudenmaan lampureiden kanssa sekä Suomalainen lautasella -viestintäkampanja on edelleen tarkoitus toteuttaa.

Viestintäsuunnitelman pohjana oli laajempi selvitys yhdistyksen viestinnästä. Työryhmän ja hallituksen keskustelujen lisäksi aiheesta haastateltiin aluekerhojen aktiiveja, SLY:n jäseniä sekä sidosryhmien edustajia.

SLY:n viestinnän vahvuuksia ovat kaksi palkattua työntekijää, tasaiset tulot, vakiintuneet yhteistyökumppanit sekä useampi

viestintäalusta, kuten kotisivut, Facebook ja jäsenlehti. Myös idearikkaus ja talkoovoiman saatavuus ovat etu. Viestinnän heikkouksia ovat tekemisen paljous verrattuna työntekijöiden työaikaan, eli kaikkea ei ehditä toteuttaa, eikä yhdistyksen talous salli suuria uusia satsauksia viestintään. Suurempien projektien toteutusta yhdessä muiden alan toimijoiden kanssa haittaa se, että lammatala on pieni ja hajanainen. Lisäksi SLY:ltä puuttuu yhteinen linja joissakin asioissa, mikä vaikeuttaa yhteistyötä ja nopeaa reagointia.

Viestintää on mahdollista kehittää esimerkiksi etsimällä uusia yhteistyökumppaneita. Myös lammatalan hyvä imago ja alan monipuolisuus helpottavat viestintää – aina ei tarvitse mennä liha edellä. Viestintää vaikeuttaa yleinen keskustelu kotieläintuotannosta ja lihan syönnistä, joka viime vuosina on ollut sävyllään kriittinen. Myös alan huono kannattavuus ja se, että lammatalaa ei tunneta ja arvosteta tarpeeksi, tuovat viestintään haasteita.

Työryhmä asetti yhdistykselle viisi viestintällistä tavoitetta:

1) SLY on aktiivinen ja aloitteellinen viestijä. Mietitään keinoja jotka parhaiten edistävät yhdistyksen intressejä ja miten nämä toteutetaan mahdollisimman tehokkaasti olemassa olevin resurssein tai hankkimalla lisäresursseja.

2) Tunnistetaan erilaisuudet, nähdään edut ja haasteet. Lampureita ja SLY:n jäseniä on moneen lähtöön. Miten viestinnän keinoin voidaan a) palvella kaikkia jäseniä mahdollisimman hyvin ja b) miten näkemyseroista voidaan keskustella yhdistyksen sisällä, jotta linja ulkoisessa viestinnässä on yhtenäinen ja edustaa yhteistä näkemystä?

3) Mietitään lammatalan viestinnän kehittämistä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Muut toimijat voivat olla myös lammatalan ulkopuolisia toimijoita, jos yhteistyö näiden kanssa on SLY:n edun mukaista.

4) Suunnitelmallisempaa viestintää. Tehdään vuosittain viestintäsuunnitelma, johon listataan mitä tehdään, miten ja kuka siitä vastaa. Seurataan myös miten onnistuttiin ja mietitään mitä voidaan tehdä toisin tai paremmin.

5) SLY:n viestintä on ulkonäöltään yhdenmukaista ja tunnistettavaa. Viestinnässä voi alustasta ja tavoitteista riippuen olla eroja, mutta SLY:n viestinnän pitää silti olla tunnistettavaa. Eli käytetään yhdistyksen logon eri väri vaihtoehtoja, yhdistyksen värejä...

Työryhmä kiittää kaikkia jotka osallistuvat yhdistyksen viestinnän kehittämiseen!

Anna Kujala

PIRTTI NOSTAA VILLAN OSTOHINTAA

Kehräämön uutena toimitusjohtajana aloitti maaliskuussa tekstiilitekniikan sekä tietotekniikan insinööri Päivi Hämäläinen.

KIRJOITAJA
Terhi Torikka

PIRTIN KEHRÄÄMÖ on nostanut villan tuottajahintoja tämän vuoden alusta. Suomenlampaan ja kainuunharmaksen villan parhaasta laadusta maksetaan nyt neljä euroa kilolta aiemman 2,5 euron sijaan.

Kakkoslaadusta maksetaan 2,5 euroa kilolta. Risteytettyjen ja liharotuisten villan ykkösalaadusta maksetaan 1,5 euroa kilolta ja kakkoslaadusta euro kilolta. Hinnat ovat arvonnäköverottomia.

Hinnan nostossa tavoitteena on myös saada entistä suurempi osa lammastilojen tuottamasta villasta kehräämöille ja tukea lampureita. Suomalaisesta lampaanvillasta valmistettujen tuotteiden ja erityisesti lankojen kysyntä on kasvussa.

Kehräämö korostaa lisäksi villan laatua ja puhtautta.

Lankaa rahtikehuuna teettävien lampurien lisäksi Pirtin kehräämön suurimpia yksittäisiä asiakkaita ovat lankakauppa Titity ja Myssyfarmi.

Kehräämön liikevaihto kasvoi viime vuonna lähes viidenneksellä, ollen runsaat puoli miljoonaa euroa. Tavoitteena on nostaa liikevaihto parissa vuodessa miljoonaan euroon.

Kehräämöllä on kahden vuoden ajan to-

teutettu kehityshanketta, jossa on parannettu energiatehokkuutta ja lisätty tuotantokapasiteettia muun muassa suuremmalla kertauskoneella ja uudella villan vastaanottohallilla. Kesällä kehräämölle asennetaan uusi vyyhtäyskone. Lisäksi kehräämö on käynnistänyt lampuriyhteistyön Pro Agrian kanssa lisätäkseen laadukkaan villan tuotantoa.

Kehräämön brändiä on uudistettu kehityshankkeen aikana Villanka-tuotemerkillä.

Helmikuussa uudeksi toimitusjohtajaksi valittiin **Päivi Hämäläinen**. Hän on koulutukseltaan tekstiilitekniikan sekä tietotekniikan insinööri ja toiminut tekstiiliteollisuudessa 29 vuoden ajan erilaisissa tuotannosuunnittelu- ja kehittämistehtävissä.

Uuden toimitusjohtajan keskeinen tehtävä on tuotannon kehittäminen vastaamaan lisääntyvää kysyntää. Kehräämöllä on nyt 11 työntekijää, ja tavoitteena on palkata vielä lisää.

Kehräämö selvittää parhaillaan mahdollisuutta hankkia Jämsässä sijaitsevan, lopettamista suunnittelevan Alhon huopatehtaan koneet ja kiinteistöt.

Niiden avulla voitaisiin lisätä kehräyskapasiteettia ja turvata suomalaisen lampaanvil-

PIRTIN KEHRÄÄMÖ käytti suomalais- ta lampaanvillaa vuonna 2019 noin 30 000 kiloa ja myi Englantiin noin 5000 kiloa.

- Tuotanto noin 15 000 kiloa
- Lampurien omat erät 2 800 kiloa
- Myssyfarmi 1 300 kiloa
- Titityy 3 500 kiloa
- Omat, ym. 7 400 kiloa

HINNAT

Suomenlammas valkea, musta ja ruskea sekä kainuunharmaa

- 1. laatu 4,00 euroa (2,50–2)/villakilo
- 2. laatu 2,50 euroa (1,50–1)/villakilo

Risteytetty suomenlammas ja liharodut sekä suomenlampaan harmaantunut musta

- 1. laatu 1,50 euroa (1)/villakilo
- 2. laatu 1,00 euroa (0,50)/villakilo

Hinnat alv 0,
(suluissa vuoden 2018 hinnat)

lan jalostuskapasiteetin säilymistä Suomessa. Hanketta suunnitellaan toteutettavaksi joko yksin Pirtin Kehräämön sivutoimipisteenä tai yhdessä muiden yritysten kanssa. Selvitystyö tehdään kevään aikana, ja päätös on tarkoitus tehdä kesäkuun alun tienoilla.

Päivi Hämäläinen haluaa näyttää, mihin pieni kehräämö pystyy

PIRTIN KEHRÄÄMÖN toimitusjohtajana maaliskuussa aloittanut **Päivi Hämäläinen** tarttuu kehräämön johtoon innolla.

– Tämä tuntui omanäköiseltä pieneltä yritykseltä, jossa pääsee näyttämään, mihin pienikin pystyy, Hämäläinen sanoo.

Hänen tärkein, hallituksenkin määrittelemä tavoitteensa ensimmäisenä vuonna on saada tuotanto siihen kuntoon, että kehräämö pystyy vastaamaan nykyistä paremmin myös kysyntäpiikkeihin.

Hämäläisellä on aiempaa kokemusta muun muassa sukka- ja kenkäteollisuudesta. Villa on tuttua etenkin harrastuspuolelta. Kotimaisella villalla on hänen mukaansa useita vahvuuksia.

– Valmistamme kehräämöllä kahdeksaa väriä ilman värjäystä. Näissä langoissa ei käytetä mitään kemikaaleja, se on selkeä myyntivaltti.

Hän pitää kotimaisen villalangan näkymiä hyvinä, koska eettiset ja ekologiset arvot nousevat jatkuvasti merkittävämmiksi.

– Innostusta käsityöfoorumeilla on paljon.

Kehräämö on rajoittanut isojen villajen ostoa huhtikuussa koronaepidemian vuoksi, mutta pieniä eriä villaa ostetaan koko ajan. Toiveena on, että villaa tarjotaan, kun tilanne rauhoittuu.

Suomen ensimmäiset LAMPAAAN KOEPUTKIALKIOT

kehittyivät Luonnonvarakeskuksen laboratoriossa

Luonnonvarakeskuksen kotieläinten hedelmällisyystekniikoiden ja alkiotutkimuksen asiantuntijat ovat onnistuneet tuottamaan Suomen ensimmäiset laboratorioolosuhteissa kasvatetut lampaan alkiot (englanniksi *in vitro* produced embryos, käytetään lyhennettä IVP-alkiot). Alkiot ovat suomenlampaan alkioita.

KIRJOITTAJAT

Jaana Peippo, Tuula-Marjatta Hamama, Mervi Mutikainen ja Juha Kantanen

Luonnonvarakeskus, Jokioinen

KUVAT

Mervi Mutikainen

Mikroskooppikuva Suomen eläinjalostushistorian ensimmäisistä IVP-alkioista. Mikroskoopin suurennus on 63-kertainen.

Historialliset lampaan koeputkialkiot

Alkioiden tuotantoa ja siirtoja vastaanotta-jaeläimiin hyödynnetään aktiivisesti nautakarjan jalostuksessa, mutta nyt onnistuttiin tuottamaan ensimmäisen kerran myös lampaan alkioita Luonnonvarakeskuksen (Luken) alkiolaboratoriossa Jokioisilla. Teurastetun kolmen suomenlammasuuhun munasarjat tuotiin Luken alkiolaboratorioon. Munasarjoista poimittiin munasoluja ja niitä kypsytettiin viljelykaapissa yhden vuorokauden ajan. Tämän jälkeen ne hedelmöitettiin suomenlammaspässin pakastetulla siemennesteellä, kasvatettiin siirtokelpoiseen kehitysvaiheeseen ja pakastettiin. Näin syntyneet alkiot on nyt säilötty nestetyypen ja ne muodostivat alkupääoman suomenlampaan alkiogenipankin kokoamisessa.

Alkiotuotanto tukee Kansallisen geenivaraohjelman tavoitteita

Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden kansallisessa geenivaraohjelman tavoitteissa mainitaan, että paikallista alkuperäisroduista kootaan geneettistä materiaalia kotieläinlajien geenivarojen ja perinnöllisen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi. Alkuperäisten lammassrotujen – suomenlampaan, kainuunharmaksen ja ahvenanmaanlampaan – osalta pakastettuun alkiogenipank-

Inkubaattoria eli kasvatuskaappia Luken alkiolaboratoriossa tarvitaan munasolujen kypsyttämiseen ennen koeputkihedelmöitystä ja hedelmöitettyjen munasolujen eli alkioiden kasvatukseen pakastus- tai siirtokelpoiseksi. Inkubaattorin lämpötila pidetään 38,5°C:ssa.

kiin on koottu ja kootaan erityisesti päsien siemennestettä (tätä asiaa on edistetty maa- ja metsätalousministeriön eläinlääkintäviranomaisten kanssa). Vuonna 2018 uudistetussa Kansallisessa geenivaraohjelmassa suositellaan lampaiden osalta myös selvittämään, onko mahdollista pakastaa alkioita pitkäaikaissäilytykseen.

Kansallisen geenivaraohjelman tavoitteena on koota laadukas pakastettu geenipankki (*in vitro* alkio- ja siemennestegeenipankki) Suomen alkuperäisille lammascaroduille tulevaisuuden käyttöä varten. Pakastevaraston avulla ylläpidetään rotujen geneettistä monimuotoisuutta ja elinvoimaisuutta sekä voidaan kontrolloida esimerkiksi rotujen sukusiitosasteen ja sukulaisuusien kehittymistä. Erityisesti halutaan turvata harvinaisten sukujen jatko ja tulevaisuuden saatavuus. Keinosiemennyksen ja alkionsiirtojen kehittäminen edistää alkuperäis-lammascarotujen jalostusta, kuten muiden eläinlajien osalta on osoitettu, ja siten tuotannon kannattavuutta. Pakastetun geenettisen materiaalin avulla voidaan saada hyvät jalostuspässit ja harvinaiset sukulinjat nykyistä laajempaan käyttöön. Eläinten jalostusarvostelun luotettavuus paranee, kun pässillä on useita tuotantoarvosteltuja jälkeläisiä. Geenipankkia tarvitaan myös tur-

vaamaan rodun tulevaisuus tautiepidemioiden varalta ja sitä voidaan hyödyntää myös tutkimuskäytössä tulevaisuudessa.

Uusi hanke alkanut

Lampaiden alkioiden laboratoriotuotantoa, pakastusta ja elävyyden säilymistä pakastuksen aikana kehitetään nyt Luonnonvarakeskuksen uudessa hankkeessa Kryosäilytysmenetelmien kehittäminen maatalouden geenivarojen säilyttämiselle (CryoGeVa), jota rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Samalla kootaan alkiogeenipankkia suomenlampaalle, kainuunharmakselle ja ahvenanmaanlampaalle.

IVP-tuotannon lisäksi tavoitteena on kerätä alkioita tiineytetyistä, teurastetuista uuhista. Kokeessa käytetään vain poistoon valittuja uuhia. Kiimojen synkronoinnin jälkeen uuhet astutetaan geenivaraohjelman kannalta tärkeillä pässillä, esimerkiksi harvinaista pässilinjaa edustavalla pässillä. Uuhet teurastetaan 6–7 päivää kiiman jälkeen. Kohduista huuhtoutut alkioet pakastetaan nestetyyppeen Luken alkioelaboratoriossa.

Hankkeen kannalta on oleellista yhteistyö lammastilojen kanssa, jotta saadaan koottua geenipankkia erityisesti eläimistä, jotka katsotaan rotujen geenivarojen ylläpidon kannalta tärkeiksi.

Tulevaisuuden jatkotoimenpiteet

Tulevaisuuden tehtävänä on kehittää pakastealkioiden siirtoon ei-kirurginen menetelmä. Tämä edistäisi alkiogeenipankin hyödyntämisen lisäksi lammascarotujen jalostusta. Nykyisin maailmalla käytettyjen kirurgisten siirtomenetelmien (laparotomia, laparaskopia) haittoja ovat korkeat kustannukset, osajien puute ja erityisesti eläinten hyvinvointi- sekä terveysriskit. Lampaan kohdunkaulan anatomia on ollut esteenä ei-kirurgisten alkionhuuhtelujen ja -siirtojen käyttöönnotolle.

Kohdunkaulan pehmentämiseen on kuitenkin kehitetty toimivia lääkkeellisiä menetelmiä. Brasilialaiset tutkijat (Fonseca J.F. ym. 2016) julkaisivat hiljattain lampaan ja vuohen alkionhuuhteluun ja -siirtoon sopivan ei-kirurgisen menetelmän, joka voidaan tehdä rauhoitetulle, seisovalle eläimelle epiduraalipuudutuksessa. Menetelmä vaikuttaa lupaavalta, joten sen soveltuvuus Suomen alkuperäisrotuisille lampaille olisi syytä jatkossa tutkia.

Viite: Fonseca J.F. ym. 2016. Nonsurgical embryo recovery and transfer in sheep and goats. *Theriogenology*. 86 (1): 144–151.

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Puh. 040 524 9629
Lyötiläntie 449, 47540 LYÖTILÄ

OSTETAAN karitsaa / lammasta ympäri Suomen

Hyvään hintaan!
Luomuhyväksyntä

puh.010 229 1021, Orimattila
www.vainionteurastamo.fi

Lammasta lautaselle, karitsaa kaikkiin keittiöihin

Ostamme sekä
teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvolassa
www.muhniemenlahtivaja.fi
puh.040 578 6317

OLLQVISTIN LAMMASTILA – Ollqvist fårfarm

Vöyriäinen Ollqvistin lammastila-Ollqvist fårfarm palkittiin Torion lammaspäivillä Vuoden 2019 Lammastilana. Tunnustus myönnettiin erityisesti pitkäjänteisestä, esimerkillisestä ja tuloksellisesta jalostustyöstä sekä aktiivisesta toimimisesta lammalan järjestö- ja edunvalvontatehtävissä.

KIRJOITTAJA

Silja Alamikkotervo

KUVAT

Milla Alanco-Ollqvist

ja **Silja Alamikkotervo**

Ollqvistin sukutilan isäntä **Christer** edustaa tilalla jo 13. sukupolvea. Tilan monipuolinen historia on pitänyt sisällään niin lypsykarjaa, munintakanoja, untuvikkoja, sikoja kuin sonnien kasvatustakin. Christerin aikana siat ovat ensin vaihtuneet sonneihin ja lopulta tuotantosuoja vaihtui kokonaan lampaisiin. Ensimmäiset neljä suomenlammasta hankittiin vuonna 1992, ja pian tulivat myös ensimmäiset texel-uuhet **Lisbet** ja **John Dahlinilta**.

Lammasmäärä pysyi 70 uuhessa aina vuoteen 2010, jolloin luovuttiin viimeisistäkin sonneista ja alettiin panostamaan täysillä lammastuotantoon. Lampaille pystyttiin hyödyntämään olemassa olevia tuotantorakennuksia, jolloin välttyttiin kalliilta rakennusinvestoinneilta. Tilan rakennuksista ja ruokintaratkaisista löytyy lisää tietoa 1/2018 Lammas ja vuohi -lehestä.

Pääroduksi vaihtunut texel

Pääroduksi on viime vuosina vaihtunut texel ja texel-suomenlammastiettykset. Suomenlampaista on luovuttu lähes kokonaan ja tilalle on tullut Dahlinien eläköitymisen myötä myös heidän texel-uuhensa.

– Erityisesti helppohoitoisuus, isokokisuus ja lihaksikkuus ovat vaikuttaneet texelin valintaan, toteaa Christer.

Tilalla on aina panostettu mahdollisimman hyviin siitospäseihin.

– Hyvistä päseistä kannattaa maksaa, sillä niiden vaikutus tilan eläinainekseen on suuri, muistutti **Milla**.

– Arvokkaita päsejä kannattaa myös va-

Christer ja Milla tilan lampolassa.

OLLQVISTIN LAMMASTILA – OLLQVIST FÅRFARM

- Omistajat Christer Ollqvist ja Milla Alanco-Ollqvist, Vöyri, Pohjanmaa.
- Tavanomainen tila, viljelyssä nurmea, kauraa ja ohraa noin 40 hehtaaria. Lisäksi maisemanhoitokohteita.
- Uuhia noin 200, tavoitteena 300 elävää karitsaa vuodessa.
- Rotuina texel ja texel-suomenlammastiettykset, lisäksi 20 suomenlammasta.
- Päätuotantosuunta lihantuotanto, lisäksi jalostuseläinten myynti ja maisemanhoito.
- Tilalla päätoimisesti töissä Christer, Milla apuna palkkatöiden lisäksi.
- Koneista iso osa yhteisomistuksessa Christerin veljen kanssa.

kuuttaa, jatkoi Christer.

Tällä hetkellä lampolasta löytyy useita texel-päsejä niin englantilaisista, hollantilaisista kuin vanhoista suomalaisistakin linjoista. Lisäksi löytyy kaksi suomenlammastiettyä, joita käytetään erityisesti ensikoille, sillä ne karitsoivat ensimmäisen kerran jo vuoden iässä.

Laitumet eläinten tarpeiden mukaan

Kaikki vanhemmat uuhet laiduntavat kesän luonnonlaitumilla, joista osa on omia ja lopuille uuhet vuokrataan kesän ajaksi. Uuhet lajitellaan jo keväällä laitumelle viettäessä valmiiksi astutusryhmiin, jotta pässi on helppo viedä syksyllä astumaan laitumelle. Ensikot ja kerran karitsoineet uuhet laiduntavat viljellyillä laitumilla, jotta varmistetaan riittävä kasvu ja imetyskaudesta palautuminen. Kai-

Christer kuljettaa uuhia maisemalaitumella.

Christer tekee teuraspunnitusta. Vaaka on lampurin tärkein työväline!

kille liharotuisille uuhille käytetään astutusaikaan flushing-ruokintaa.

Tavoitteellista jalostusta

Kaikkien karitsoille tehdään tuotosseuran mukaiset punnitukset. Lisäksi kaikki puhdasrotuiset karitsat mitataan ja jalostusarvostellaan neljän kuukauden iässä, ja risteytykset punnitaan. Tulosten perusteella laadukkaiden siitoseläinten valitseminen on helpompaa.

– Pelkästään hyvät indeksit eivät riitä, vaan jalostuseläinten on oltava myös hyvän näköisiä ja sopivan kokoisia, toteaa Milla.

Ollqvistit pyrkivät texel-uuhilla noin 80–100 kilogramman elopainoon. Pariskun-

Uuhia kotilaitumella.

nan tavoitteena on sopivan kookas uuhi, joka tekee kerrallaan kaksi hyvän kokoista elinvoimaista karitsaa, jotka se synnyttää ja hoitaa itsenäisesti. Karitsoilla pyritään nopeaan kasvuun ja lihaksikkuuteen; tavoitteellaan 4–6 kuukauden teuraskasvatusaikaa ja U2–U3 -teurasluokkia. Tavoitteellinen jalostustyö on tuottanut tilalla tulosta.

– Tällä hetkellä noin 70 % tilan helmi-maaliskuussa syntyneistä karitsoista saavuttaa teuraskypsyyden kesällä, Christer arvioi.

Monipuolista järjestö- ja edunvalvontatyötä

Pitkäjänteisen lampaiden jalostustyön lisäksi pariskunta on ehtinyt olla monessa mukana myös järjestö- ja edunvalvontasektorilla. Milla on toiminut jo 17 vuotta ProAgrian lammis- ja vuohiasiantuntijana sekä tehnyt vuodesta 2017 myös ProAgria Keskusten Liiton valtakunnallisia lammis-kehitystöitä. Hän on mukana myös Suomen Vuohiyhdistyksessä. Christer taas on

ehtinyt vaikuttamaan muun muassa Suomen lammasyhdistyksessä, MTK:n lammisverkostossa, Pohjanmaan lammiskerhossa (Österbottens svenska fårörening) sekä Eviran Lammis- ja vuohirekisterin yhteistyöryhmässä SLC:n edustajana. Hän on ollut myös alusta asti mukana Pohjanmaan lammisosuuskunnassa.

Tulevaisuus

Tällä hetkellä tilalla on tarkoituksena jatkaa samaan malliin myös tulevaisuudessa.

– Erilaisia kehittämisideoita on mietitty, mutta talouslaskelmien perusteella ainakin toistaiseksi on järkevintä jatkaa samalla konseptilla, kommentoi Milla.

– Pitää katsoa, mitä uusi EU:n ohjelma-kausi tuo tullessaan ja millaisiksi tukitasot muotoutuvat, lisäsi Christer.

– Enemmänkin lihaa voitaisiin tuottaa, jos hinta nousisi ja tuotanto olisi kannattavampaa, hän totesi vielä lopuksi.

Kuva: Mirja Mansikkamäki

Ollqvists har satsat på bra avelsbaggar. Christer på baggauktion i Ilmajoki 2018.

ÅRETS FÅRGÅRD 2019

OLLQVISTIN LAMMASTILA – OLLQVIST

FÅRFARM i Vörå utsågs till Årets fårgård 2019 på fårdagarna i Torneå. Gården ägs av **Christer Ollqvist** och **Milla Alanco-Ollqvist**. Utmärkelsen motiverades särskilt av det långtida, exemplariska och resultatrika avelsarbetet samt aktivt medverkande i fårnäringens föreningar och intressebevakning.

Gårdens produktion i korthet:

- Konventionell produktion, vallodling, havre och korn på cirka 40 hektar, dessutom naturvårdsobjekt.
- Cirka 200 tackor, målet är 300 levande lamm per år.
- Raserna är främst texel samt korsningar texel-finsk lantras.
- Huvudinriktningen är köttproduktion, dessutom försäljning av avelsdjur samt landskapsvård.
- Första fåren skaffades 1992.
- 2010 lämnade de sista stutarna gården och man satsade fullt ut på får.
- Målet är 80–100 kilograms levande vikt på texeltackorna, två livskraftiga lämpligt stora lamm per lamning och att tackan sköter lammen själv.
- Man siktar på att slaktlammen är mogna vid 4–6 månaders ålder och slaktklasserna är U2–U3. Ungefär 70 procent av lammen som föddes i februari-mars är slaktmogna på sommaren.
- Milla arbetar som får- och getsakkunnig vid ProAgria och är även aktiv inom Finlands getförening.
- Christer arbetar heltid på gården. Han har varit aktiv bland annat inom Finlands Fårörening, MTK:s fårnätverk, Österbottens svenska fårörening, som SLC:s representant i får- och getregistrets samarbetsgrupp samt med i Österbottens fårandelslag sedan starten.

IISAKAN TILALLA panostetaan lampaiden

Tammikuun lopulla 50 maataloustieteen opiskelijaa Helsingin yliopistosta oli opintomatkalla Virossa tutustumassa paikalliseen maatalouteen. Eräs yritysvierailukohde oli Harjumaalla Tallinnan itäpuolella sijaitseva lammastila Iisaka lambakasvatus- ja käsittöotalu.

KIRJOITTAJA

Sanna Luostarinen

KUVAT

Priidu Veersalu

Iisakan omistaja **Priidu Veersalu** johtaa tilaa viidennessä sukupolvessa. Iisakan tilan juuret juontavat 1760-luvulle. Veersalun suvun omistuksessa tila on ollut vuodesta 1904 alkaen. Iisakassa tehtiin sukupolvenvaihdos vuonna 2015 ja uusi lampola rakennettiin 2017. Nykyään tilalla on noin 100 uuhua ja karitsointikauden jälkeen lampaista on noin 300. Melko uudessa lampolassa on kapasiteettia 250 uuhelle karitsoineen.

Iisakassa lampaat ovat Estonian Black Head- ja Blue Texel -rotuisten lampaiden risteytyksiä. Vuonna 2021 syntyy ensimmäinen puhtaaksi luokiteltu Blue Texel -rotuinen karitsa. Blue Texel on Iisakassa pidetty rotu sen rauhallisen luonteen, helppojen karitsointien ja hyvälaatuisen villan takia. Tavoitteena onkin siirtää kokonaan Blue Texel -rotuisten lampaiden kasvatukseen.

Siitospäsejä on vuokrattu Virosta tai ostettu Belgiasta ja Alankomaista. Tänä vuonna Iisakan tilalle on tarkoitus hankkia siitospäsejä joko Suomesta tai Liettuasta.

Lampaat keritään maaliskuussa kuukautta ennen karitsointikauden alkua. Karitsointikausi kestää huhtikuun alusta vähän toukokuun puolelle ja sinä aikana päivässä voi syntyä 15–20 karitsaa. Iisakan tilalla karitsoita syntyy keskimäärin 1,6 kappaletta lammasta kohden. Karitsat vieroitetaan elokuussa.

Iisakan tilalla on noin 105 hehtaaria peltoa vuokramaat mukaan lukien. Säilörehupinta-alaa on 33 hehtaaria. Laidunmaata puolestaan on noin 55 hehtaaria. Lampaat laiduntavat luonnonlaitumilla, minkä johdosta lampaiden lihan maku on parempi, mutta näiden lampaiden päiväkasvu on puolestaan pienempi kuin viljellyillä pelloilla laiduntaneiden lampaiden.

Lampaat laiduntavat toukokuun puolivälistä marraskuuhun säistä riippuen.

Priidu Veersalu johtaa Iisakan tilaa viidennessä polvessa. Tilalla on noin sata uuhua.

Talvella lampaille syötetään kuivaheinää ja säilörehua. Kuukautta ennen karitsoinnin alkua uuhet saavat täysrehua joka päivä. Nuoret uuhet ja pässit saavat vähän väkirehua koko sisäruokintakauden ajan.

Iisakan tilalla koirat ovat tärkeä osa arkea. 1,5 vuotias bordercollie Jimmy auttaa Veersalua talvella kuivituksessa ja kesäisin laitumilla. Lisäksi tilalla on muremmano-abruzzese-rotuiset laumanvartijakoirat Ricky ja Bella. Laumanvartijat päätettiin hankkia, kun kolme vuotta sitten karhu tappoi 13 lammasta niiden ollessa laitumel-

la. Laumanvartijakoirat ovat syntyneet ja elävät joka päiväistä elämäänsä lampaiden seurassa. Ne ilmoittavat talviaikaan jokaisesta ulkona tapahtuvasta liikkeestä.

Tilan yhteydessä on käsityökauppa, jossa myydään omien lampaiden villasta ja nahasta tehtyjä tuotteita muun muassa tyynejä, villapeittoja, mattoja, lapasia, huiveja sekä huovutettuja koristeita ja leluja. Tuotteita myydään lisäksi Tallinnan kaupoissa ja messuilla.

Omistaja Priidu Veersalu on opiskellut lampaiden kasvatusta ja jalostusta sekä lihateknologiaa ja turismia Olustveren maa-

n jalostukseen

Lampaat ovat Estonian Black Head- ja Blue Texel -rotuisten lampaiden risteytyksiä. Vuonna 2021 syntyy ensimmäinen puhtaaksi luokiteltu Blue Texel -rotuinen karitsa. Tavoitteena on siirtyä kokonaan Blue Texel -rotuisten lampaiden kasvatukseen.

talouskorkeakoulussa. Oman tilan töiden lisäksi hän toimii Viron lammas- ja vuohiliiton hallituksen jäsenenä. Vapaa-ajallaan hän askaroi mielellään puutöiden parissa.

Lammastalous Virossa

Virossa lammastaloudella ei ole niin suurta merkitystä kuin esimerkiksi maidontuotannolla. Yli tuhannen uuhien katraita on muutama. Enemmistö lammastiloista on 10–50 uuhien katraita. Iisakan tilan kanssa samankokoisia lammastiloja on noin 20 kappaletta. Jalostuslampoloita Virossa on Veersalun mukaan noin 25–30 kappaletta, ja ne ovat keskimäärin 50 uuhien lampoloita. Isot lammastilat harvoin erikoistuvat jalostukseen.

Kaikkiaan Virossa on lampaita ja vuohia noin 74 400 ja lampaiden määrä laskee koko ajan nopealla vauhdilla. Uusia lammastalouksia tulee todella vähän, jos

Uusi lampola valmistui vuonna 2017.

Maremmano-abruzzese-rotuiset laumanvartijakoirat Ricky ja Bella. Laumanvartijat päätettiin hankkia, kun kolme vuotta sitten karhu tappoi lampaita laitumella.

ollenkaan. Tällä hetkellä investointihalukkuus on aika pientä matalan lihan hinnan takia.

Virossa viidellä lammastaloudella on kansallinen jalostusohjelma. Nämä rotut ovat: Eestin mustapäätä, Eestin valkopäätä, texel, dorper ja lley. Muita kasvatettavia rotuja ovat muun muassa Saksan mustapäätä, dorset, blue texel ja suffolk. Virossa on myös suomenlampaita ja sitä vastaava alkuperäinen rotu. Näiden rotujen edustajat pitävät erityisen hyvää huolta luonnonlaitumista ja rannikoiden laidunmaista.

Iisakan tila on keskittynyt lampaiden jalostukseen ja myyntiin. Lihantuotanto ei ole Veersalun mukaan kannattavaa.

– Käyttämämme teurastamo sijaitsee 56 kilometrin päässä. Yhden lampaan teurastus maksaa 29 euroa. Lisäksi teurastusaikojat on hankala sopia. Tämä tarkoittaa sitä, ettemme välttämättä saa lihaa myytyä sil-

loin kun sille olisi kysyntää, Veersalu toteaa.

Iisakan tilalla haaveillaan omasta pien-teurastamosta. Tällöin jalostustavoitteet liittyisivät myös lihantuotantoon. Pienteurastamon perustamista estää tällä hetkellä EU:n tiukat säädökset.

Iisakasta ja muiltakin Viron lammastiloilta viedään eläviä lampaita Itä-Eurooppaan muun muassa Turkkiin ja Puolaan. Virolaisilla lampeilla on paljon kysyntää ulkomailla, mutta lammastilat ovat pieniä ja vientiyritykset haluaisivat ostaa tiloilta isompia määriä eläimiä kerralla.

Tavoitteena tasaiset vuonueet

Karitsoiden tasainen kasvu kertoo hyvää terveydestä, riittävästä ravinnosta ja eläinten hyvinvoinnista. Samalla se turvaa tilan tuotavuutta ja tuotantopanosten tehokasta hyväksikäyttöä.

KIRJOITTAJA

Pirjo Hissa

kehityspäällikkö, Hankkija Oy

KOTOISEN HEINÄN tai säilörehun analysointi antaa vankan pohjan ruokinnan suunnittelulle. Sen avulla tiedetään, paljonko viljaa tai valkuaisrehua tarvitaan. Myös kivennäiset on hyvä analysoida tärkeimmistä rehuista.

Uuhien maidontuotannon tukeminen alkaa tiineyskaudella. Vahva ja terve uuhi karitsoi turvallisesti, syö hyvin ja tuottaa paljon maitoa ja hyvin kasvavia karitsoita.

Riittävä kivennäis- ja hivenaineiden saanti on uuhien ja karitsan terveyden kannalta elintärkeää. Kivennäisrehu vahvistaa tiineen uuhien terveyttä ja syntyvien karitsoiden elinvoimaisuutta. Suomen maaperässä on niukasti seleeniä, ja seleenilisiä suojaa lihasrappeumalta ja sydänkuolemilta. Myös muiden hivenaineiden täydentäminen on tarpeen. A-vitamiinin esiastetta betakaroteenia on nurmirehuissa paljon jo luonnostaan, mutta lisättyä D-vitamiinia tarvitaan, samoin E-vitamiinia, joka toimii antioksidanttina yhdessä seleenin kanssa. Myös karitsa hyötyy ADE-vitamiinista ja seleenistä.

Karitsointiajan halvaus liittyy kalsiumvajeeseen. Kalsiumin tarve nousee nopeasti imetyksen alkaessa. Kalsiumpastan tai vastaavan kalsiumlisän antaminen karitsoinnin yhteydessä suojaa halvaukselta ja varmistaa maidontuotannon turvallisen alun. Myös luomuun soveltuvia kalsiumtuotteita on tarjolla. Niitä saa käyttää, jos eläinlääkäri on ne kirjannut tilan eläintenhoitosuunnitelmaan. Tiineysajan nurmirehussa ei saisi olla liikaa kalsiumia. Heinäkasvialtainen nurmirehu on turvallisempi kuin apilapitoinen.

Tunnutusruokinta vastaa lopputiineyden nopeasti kasvavaan energiantarpeeseen ja pienentää ketoosin riskiä. Tunnutuksesta saatava hyöty on suurin silloin, jos tiineysajan peruserhut ovat huonosti sulavia ja energiaköyhiä. Säilörehu voidaan vaihtaa sulavampaan sekä antaa tunnutusväkirehua, joka valmistaa pötsimikrobeja imetysajan täkkelyspitoiseen ruokintaan.

Hyvää syöntikykyä tarvitaan, kun imetys alkaa. Uuhien heikko syönti ja laihtuminen voi johtua ketoosista. Ketoosia hoidetaan verenokkeria tukevilla energiarehuvalmisteilla, joissa on propyleeniglykolia. Osaa tuotteista,

Ternimaidon nopea ja runsas saanti turvaa tehokkaasti karitsan kasvua ja terveyttä

Kuva: Hankkija

kuten Melassiglykolia, voidaan käyttää myös luomutiloilla, jos eläinlääkäri on kirjannut ne tilan eläintenhoitosuunnitelmaan.

Ternimaidon nopea ja runsas saanti turvaa tehokkaasti karitsan kasvua ja terveyttä. Ternimaito sisältää immunoglobuliineja, vasta-aineita, jotka suojaavat karitsaa ripuleilta ja muilta infektioilta. Ne imeytyvät vain lyhyen aikaa, joten ternimaitoannos tulisi saada neljän tunnin sisällä syntymästä. Maidossa on myös runsaasti energiaa ja kivennäisaineita, joita karitsa tarvitsee voimistumiseen, terveyteen ja hyvään kasvuun.

Maidonkorviketta tarvittaessa

Jos emon maidontuotannossa tai terveydessä on ongelmia, kannattaa karitsoille antaa maidonkorviketta jo toisesta elinpäivästä alkaen. Myöhemmin opettaminen on vaikeampaa. Lisäruokinnan tarve vaihtelee, mutta riittävä ravinnon saanti tukee heikompien karitsoiden kasvua ja tasaa kokoeroja. Jos halutaan tasainen vuonue, keinoruokinnalle siirretään isoin ja vahvin karitsa, jotta pienemmät saavat emolta enemmän maitoa.

Karitsoiden SprayFo Lamb -juomarehussa on korkea rasvapitoisuus, ja myös valmiin juoman kuiva-ainepitoisuus on korkeampi kuin vasikoilla. Juoma sekoitetaan valmistajan ohjeiden mukaan ja annostellaan aluksi lämpimänä ja useita kertoja päivässä, mutta jo muutaman päivän iässä huoneenlämpöisenä ja harvemmin. Jos juomaa on vapaasti tarjolla automaattissa, sen tulee olla viileää. Juoman ohjeiden mukainen vahvuus, tasainen lämpötila ja annosteluvälineiden puhtaus suojaavat karitsoja ruokintaperäisiltä ripuleilta.

Väkirehua, hyvälaatuista heinää ja vettä pidetään vapaasti tarjolla jo imetyskaudella. Ne edistävät karitsoiden kehittymistä märehitjiksi. Kuivarehun syönti lisääntyy uuhien maidon vähetessä. Karitsoiden tulisi syödä väkirehua 200–300 grammaa päivässä, ennen kuin ne voidaan vieroittaa.

Riittävä valkuaisaineiden saanti on hyvän kasvun edellytys. Jos käytetään omaa viljaa, sitä on täydennettävä valkuaisrehulla ja lampaille tarkoitettulla kivennäisrehulla. Karitsa-Krossi -täysrehussa on jo mukana valkuainen ja kivennäiset.

Väkirehusta karitsa saa energiaa ja valkuaista vauhdikkaaseen kasvuun. Kun karitsat vieroitetaan, niiden energian ja valkuaisen saanti on väkirehun varassa. Nurmirehun sulavuus on huono, koska pötsin kehitys on vielä kesken. Myös emojensa kanssa laiduntavat karitsat hyötyvät väkirehusta. Väkirehu käynnistää pötsin kehityksen ja tasoittaa karitsoiden kasvueroja. Nekin karitsat, joiden maitoannos jää niukaksi, pystyvät väkirehun avulla hyvään kasvuun.

Väkirehulisä loppukaudella

Loppukesällä ja kuivina kausina laitumen kasvu hidastuu. Se vähentää ravinnon saantia ja uuhien maidontuotantoa. Rajallinen ravinnon saanti voi suosia vahvoja karitsoita, jolloin kokoerot kasvavat. Sopiva väkirehulisä kohentaa etenkin heikompien karitsoiden kuntoa, eivätkä ne jää liiaksi jälkeen muista.

Kasvatuskauden loppupuolella karitsat kunnostetaan teurastusta varten sopivalla väkirehulisällä. Kun karitsat ovat hyvin kasvaneita ja mahdollisimman tasakokoisia, ne voidaan myydä samaan aikaan, ja joukossa on vähemmän alipainoisia tai rasvoittuneita. Väkirehu lisää myös lihakkuutta ja parantaa ruhon arvoa.

Hyvä terveys edistää kasvua ja parantaa tuotannon kannattavuutta. Kun suolisto on terve, syönti on hyvä, ravinto sulaa ja imeytyy tehokkaasti, ja karitsat pystyvät hyödyntämään sen täysin. Terveet karitsat kasvavat hyvin, ja rehuhyötysuhde pysyy hyvänä. Suolistoterveyden tukemiseen Hankkijalta löytyy kotimaisia, patentoituja rehuaineita, jotka ovat myös kysyttyjä vientituotteita ympäri maailman.

AIDAN TOISELTA PUOLEN

Lammasaiheisia kuulumisia maailmalta

Koonnut **Silja Alamikkotervo**

AUSTRALIAN LAMMASMÄÄRÄT HISTORIALLISEN ALHAISET

Sitten vuoden 1904 Australiassa ei ole ollut niin alhaisia lammasmääriä kuin nyt. Maan lammasmäärät tulevat maastopalojen ja vuosia jatkuneen kuivuuden takia putoamaan noin 63,7 miljoonaan eläimeen, kun parhaimmillaan maassa on 1970-luvulla ollut jopa 180 miljoonaa lammasta.

Australiassa jo kaksi vuotta jatkunut kuivuus on aiheuttanut lammasmäärien vähenemisen noin seitsemällä miljoonalla eläimellä. Ennustetaan, että teurasmäärät tulevat putoamaan jopa 22 prosenttia veden ja rehun puutteesta johtuen. Teuraspainojen arvellaan kuitenkin nousevan, sillä hinnalla on pyritty ohjaamaan tuottajia kasvattamaan karitsat aikaisempaa isommiksi ennen teurastusta.

Viime aikojen runsaiden sateiden toivotaankin tuovan apua tiloille saaden eläinmäärän taas nousuun. Maassa pelätään, että Australia tulisi menettämään vahvan asemansa maailman lampaanlihamarkkinoilla, mikäli eläinmäärää ei saada nostettua. Meat and Livestock Australia onkin ottanut tavoitteeksi lammasmäärien nostamisen 72 miljoonaan vuoteen 2023 mennessä.

Viime vuonna Australian karitsanlihan vienti kasvoi 5 prosenttia (282000 tonnia) ja lampaanlihan vienti Kiinaan lisääntyi 42 prosenttia (152700 tonnia).

ABC News 02/2020

ISO-BRITANNIASSA TUTKITAAN LAMPAIDEN LAIDUNNUSTA SINIMAILASELLA

Joukko isobritannialaisia lampureita sai Uudesta-Seelannista idean kokeilla lampaiden laiduntamista sinimailaslaitumella. Uudessa-Seelannissa runsaasti valkuaista sisältävä sinimailanen on yleinen laidunkasvi etenkin teuraskaritsoiden kasvatuksessa, mutta Iso-Britanniassa sitä ei ole käytetty paljoa. Lammastiloilla tehtävä tutkimus pyrkii selvittämään sinimailasen mahdollisuuksia teuraskaritsoiden loppukasvatuksessa, sinimailasen kuivuudenkestävyyttä ja laitumen lannoite-tarpeen vähentämistä. Kokeessa selvitetään myös parhaita keinoja välttää eläinten riskiä puhaltumiseen ja sairauksiin korkean valkuaispitoisuuden omaavalla dieetillä.

Farming UK 03/2020

VUOHENMAIDON KOOSTUMUS VOI OLLA HYVÄKSI VAUVOJEN SUOLISTOTERVEYDELLE

Lehmänmaidosta tehdyt äidinmaidonvastikkeet ovat maailmalla kaikista yleisimpiä, vaikka vuohenmaito olisikin etenkin oligosakkaridikoostumukseltaan lähempänä ihmisen rintamaitoa. The British Journal of Nutrition julkaisi tutkimuksen, jossa analysoitiin kahta eri tyyppistä vuohenmaidosta tehtyä äidinmaidonvastiketta: 0–6 kuukautta ja 6–12 kuukautta vanhoille lapsille suunnattuja. Vastikkeista vertailtiin prebiootti-oligosakkarideja, jotka tehostavat hyödyllisten bakteerien kasvua ja suojaavat suolistoa haitallisia bakteereita vastaan.

Tutkijat onnistuivat löytämään vuohenmaidosta tehdystä äidinmaidonvastikkeesta 14 luonnollisesti esiintyvää prebiootti-oligosakkaridia, joista neljää tavataan myös ihmisen rintamaidosta. Tutkimuksen perusteella todettiin, että vuohenmaidosta tehdyllä äidinmaidonvastikkeella on erittäin hyvät prebioottiset ja infektiota estävät ominaisuudet, jotka voivat suojella vauvojen mahalaukkuja ja suolistoa infektiolta vastaan. Tämän takia se olisi yleisesti käytössä olevaa lehmänmaidosta tehtyä äidinmaidonvastiketta parempi vaihtoehto vauvoille.

The Sheep Site 07/2019

KANADALAISET LAMPURIT YHDISTIVÄT VOIMANSA KARITSANLIHAN KULUTUKSEN LISÄÄMISEKSI

Lammastuottajat ympäri Kanadaa ovat lyöttäytyneet yhteen tarkoituksenaan ryhtyä kilpailemaan naudanlihamarkkinoiden kanssa. Ryhmään kuuluvien lampureiden omistuksessa on tällä hetkellä 72 prosenttia maan uuhista ja he tuottavat 70 prosenttia maan lampaan- ja karitsanlihasta.

Karitsanlihan kysyntä on Kanadassa nousussa, minkä takia lampureiden joukko Albertasta, Ontariosta ja Quebecistä on yhdistänyt voimansa vastatakseen kuluttajien toiveisiin. Kysynnän lisääntyminen johtuu ruuanlaittoinnostuksen lisääntymisen ja kasvavan väestön lisäksi etenkin erilaisia etnisiä ryhmiä edustavien ihmisten määrän kasvusta.

Lampureiden yhtenä tavoitteena on muun muassa saada liittovaltioiden hallitukset osallistumaan karitsanlihan markkinointiin ja lammastuotannon kehittämiseen. Suurimmaksi haasteeksi koetaan muun muassa Kanadan ilmasto, sillä eläimet tarvitsevat talvella suojaa, mikä lisää kustannuksia etenkin Uudessa-Seelannissa ja Australiassa tuotettuun lihaan verrattuna.

CBC News 02/2020

LAIDUNTAMISEN VASTUU

Laidunkausi alkaa, vapaus kutsuu eläimiä – joskus liikaakin. MTK:n lakimies **Vesa Malila** vastasi L&V-lehden kysymyksiin laiduntamiseen liittyvistä vastuista.

KYSYMYKSIÄ: Jos eläimet karkaavat laiturilta ja aiheuttavat vahinkoa, kuka on korvausvelvollinen?

VAHINGONKORVAUSLAIN 2 luvun 1 §:n mukaan, joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan sen. Pelkkä eläimen omistaminen ei siis vielä synnytä korvausvastuuta eläimen aiheuttamista vahingoista. Korvausvastuu edellytyksenä on omistajan tuottamus eläimen ylläpidossa, varioinnissa, siitä huolehtimisesta tai muussa eläimeen kohdistuvassa toiminnassa ja tällaisen tuottamuksen syy-yhteys aiheutuneeseen vahinkoon. Korvausvastuuseen johtava tuottamus voi siis olla esimerkiksi huolimattomuutta aidan rakentamisesta tai veräjän sulkemisesta, jos se on johtanut eläinten karkautumiseen ja vahingon syntymiseen.

Vahingonkorvausoikeudessa tuottamuksella tarkoitetaan huolimattomuutta, varomattomuutta, laiminlyöntiä tai muuta moitittavaa menettelyä. Jos eläinten pitäjän ei voida katsoa minkään teon tai laiminlyönnin perusteella aiheuttaneen vahinkoa, niin kysymyksessä voi olla tapaturma, josta ei tietenkään korvausvelvollisuutta synny. Korvausvelvollisuus ratkaistaan aina tapauskohtaisesti. Viime kädessä asian ratkaisee tuomioistuim.

KYSYMYKSIÄ: Mikä lasketaan riittäväksi aidaksi? Esimerkiksi sähkölangoista menee pelästynyt lammaslauka läpi helposti, samoin jos hirvieläin rikkoo aidan niin lampaat on heti siellä aidan väärällä puolella.

ELÄINSUOJELUSÄÄDÖKSET edellyttävät, että aitauksen tulee olla rakenteeltaan ja materiaaaliltaan eläinlajille sopiva ja sellainen, että se estää eläinten karkaamisen. Aidan pitää estää eläimen karkaaminen, joten aidan on tietenkin oltava niin korkea, että eläin ei voi hypätä sen yli. Tosin vakuutuslautakunta on ainakin yhdessä ratkaisussaan pitänyt riittävän korkeana sellaista aidaa, jonka yli lampaat olivat (petoeläintä säikähtäessään) hypänneet.

Se, mikä normaalioloissa riittää pitämään lampaat aidan oikealla puolella, on yleensä katsottava riittäväksi aidaksi. Jos kuitenkin tietää eläinten olevan erityisen säikkyjä tai

jostain muusta syystä herkästi menevän aidasta läpi, niin korvausvastuun välttämiseksi siihen on syytä varautua jo aidan rakentamisessa. Sellaisessa tilanteessa voidaan katsoa aidan rakentavalla olevan korostunut huolellisuusvelvoite. Sähköaita vaatii yleensä enemmän valvontaa kuin verkkoaita, joten huolellisuusvelvoite esimerkiksi aidan kunnossapidon suhteen on usein siinä korkeampi kuin verkkoaidassa. Kokemus yhdistettynä maalaisjärkeen antaa kyllä aidan rakentajalle oikean vastauksen siihen, mikä on katsottava kuhunkin tilanteeseen sopivaksi ja riittäväksi aidaksi.

KYSYMYKSIÄ: Onko eläinten omistaja vai maanomistaja vastuussa laiturista, jos erillistä sopimusta asiasta ei ole?

JOS ELÄINTEN OMISTAJA vie itsellä hallussaan olevat lampaansa laiturille vuokratulle pellolle, niin omistaja on lähtökohtaisesti edelleenkin vastuussa omista lampaistaan. Kannattaa aina varmistaa aitojen kunto ja asianmukaisuus.

KYSYMYKSIÄ: Mitä pitäisi miettiä esimerkiksi jos vuokraa kesälampaita, tarjoaa paimenlomaa tai laidunnuspalveluita vaikkapa kunnalle – eli eläimet eivät ole tilan laiturilla tai eläinten hoidosta vastaa joku muu kuin eläimen omistaja?

JOS VUOKRAA tai muuten luovuttaa omistamia eläimiä toisen hallintaan, niin yleensä omistaja ei ole vastuussa eläimen aiheuttamasta vahingosta sinä aikana, kun eläin on kokonaan toisen hallinnassa. Tuottamukseen perustuva vastuu kohdistuu silloin eläintä hallussa pitävään henkilöön. Huolellinen eläinten valvonta on luonnollisesti aina ensisijaisesti eläimen haltijan vastuulla.

Paimenloma, lammassoja ja muu vastaava palvelutuote on tietenkin aina oltava turvallinen ja muutenkin tuotetta myytäessä annettujen lupausten mukainen. Korvausvastuu suhteessa asiakkaana olevaan ”paimeneen” on lähtökohtaisesti sama kuin yleensäkin palveluja kuluttajille myytäessä. Vastuu lampaiden aiheuttamista vahingoista kolmannelle on yleensä edelleenkin eläimen omistajalla/haltijalla, vaikka hän olisi käyttänyt eläinten valvonnassa apuna

paimenlomalla olevaa henkilöä. Samoin voidaan todeta työsuhteisen paimenen osalta. Ellei sitten paimen ole aiheuttanut vahinkoa tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella.

Kun tarjoaa laidunnuspalveluja toiselle, niin asiaa koskevassa sopimuksessa on syytä sopia myös eläinten valvontavastuusta ja vastuusta eläinten aiheuttamien vahinkojen varalta. Yleensä sen sopimusosapuolen, jolla on tosiasiallisesti eläimet hallinnassaan on syytä olla myös vastuussa eläinten valvonnasta.

Tarkempaa tietoa maisemalaidunnuksesta löytyy esimerkiksi MMM:n julkaisemasta ”Maisemalaiduntaminen – opas käytännön toteuttamiseen”. Oppaasta löytyy käyttökelpoisia sopimusmallia, joissa on myös vastuunjako koskevia malliklausuleita. Oppaassa suositellaan vastuuvakuutuksen ottamista molemmille sopijapuolille. Luonnollisesti käytettävä sopimusmalli on aina syytä sovittaa omaan sopimustilanteeseen.

Opas löytyy täältä:

www.laidunpankki.fi

-> Laidunnustietoa

Opas löytyy sekä suomen- että ruotsinkielisenä.

KYSYMYKSIÄ: Entä jos eläimet ovat laiturilla mutta aiheuttavat sinne tulleen ihmiselle vahingon (henkilölle tai omaisuudelle) – onko eläinten omistaja korvausvelvollinen?

ELÄINTEN OMISTAJA ei yleensä ole aidatulla alueella tapahtuneesta vahingosta korvausvelvollinen. Aidatulle laidunalueelle ei yleensä ole kenelläkään sivullisella oikeutta mennä. Jokamiehenoikeudella ei saa liikua viljellyllä pellolla tai erityiseen käyttöön otetulla alueella.

Jos laidunnusalue on laaja ja aitaamaton alue, jossa liikkuminen jokamiehenoikeudella on luvallista, niin laiduntavista eläimistä on syytä informoida kaikkia alueella mahdollisesti liikkuvia esimerkiksi kylttien avulla. Lähtökohtaisesti liikkuminen laidunalueella on jokaisen omalla vastuulla.

”Ei ne siittä heti tuu”

LAMPURILLE TULEE JOULU näissä laidunnushommissa kaksi kertaa jo ennen joulukuuta – silloin kun laidunkausi alkaa ja varsinkin kun se loppuu. Keväällä vähän aitaohomia, pikkusen kylvöhommia ja siinä samalla on pököt pihalla, heinä suuhun ja lampurin kesäloma alkaa.

Meillähän siirryttiin 2012 alkaen suurPIIPaitoihin, johtuen PIIP-ongelmasta, joten noiden aitojen kanssa saa joka kesä ahertaa huomattavasti enemmän kuin jaksais, haluais ja viittis. Heinät kasvaa alimmaiseen lankaan ja teho katoaa. Olenkin ”ratkaissut” ongelman sillä, että teen joka kesä vähän erilailla ja kuten kokeilut yleensä, niin vihkoonhan se välillä menee.

Kolmiotera raivaussahaan, tulee hiki ja pörriäiset nauttii.

Akkutrimmeri, ei tule hiki, koska akku loppuu ennen kuin pääsee kunnolla vauhtiin.

Mönkijään kiinni pumppuhapottimesta ruisku ja sillä kasvinsuojeluaineistelin aluset, toimi hyvin.

Mönkijässä kuitenkin ärsyynnyin muun muassa siihen, että aina kun sitä tarvitsin, niin tankki tyhjä tai akku tyhjä, asensin sitten päävirtakytkimen. Kolme akkua neljän vuoden aikana, vähäinen tarve ja krooninen rahapula johti siihen tulokseen, että tiemme erosivat. Mönkijän tilalle hommattuun läskipyörään en ole vielä keksinyt toimivaa ratkaisua. Kuinkahan pirusti sitä pitäisi polkea, että dynamosta riittäisi virtaa hapottimeen?

Luettuani tarinan Sahtimönkkäri-Sami ja biotoopeilla biljo-nääräksi (perustuu tosi tapahtumiin), on alkanut mönkijän uusi tuleminen kiinnostaa. Samin mönkijän lisävarusteetkin vaihtuu päivittäin.

Asentamalla sivuvaunun mönkijään voisi matkustaja käyttää akkutrimmeriä, vaihtoakkujakin mahtuisi hyvin mukaan. Parisuhteelle laatuakaa? Sivuvaunuidantrimmaustsyntappi, ei aivan niin tuttu Korkkareista.

Myös lampaiden opettaminen syömään alimmaisen langan alta tuntuu olevan jokseenkin konstikas ratkaisu. Joko homma vede-

tään ihan överiksi ja otetaan juoksuruuat aidan läpi, tai sitten aidan sisäpuolelle jää puolen metrin syömätön ei-kenenkään-maa.

Urheilulajeiksinhan aitaohommasta olisi myös.

Jos haluaa jännitystä peliin ja extremekokemuksia, niin viikatejuoksu saattaa olla täysin toimiva ratkaisu.

Saleilla kuntoilijat työntää kelkkaa. Tuollaiseen kelkkaan kun yhdistää käsikäyttöisen kellaruohonleikkurin, niin siitähän laiturimenportilla maksetaan kun crossfittaajat hakevat hiekkä pintaan. Pienellä työllä tuohon on yhdistettävissä koko tiimille työnjako, paitsi ettei puhuta työstä vaan harrastuksesta. Työntekohan on mälsää... Eli edellä menee kellaruohonleikkurikelkan työntäjä, toiseen aaltoon silppurinvetäjä ja kolmosketju tulee perässä puutarhakärryn kanssa. Lampurille hillot ja rehut, urheilijoille hiki ja gainssit, kaikki ovat tyytyväisiä. Aitaohomissa tienausmahdollisuudet on rajattomat!

Verkkoaitojen aikakaudella meillä monesti huomattiin laumoja siirrettäessä, että katoppas tuolta on tolppa poikki tai aita jostain muuten rikki. Tähän kuului tokaista, että ”Ei ne siittä heti tuu”. Eli käydään ensin kahvilla ja haetaan tarvikkeet ja korjataan. Ja ennen kuin mokkamasteri ensimmäistä piskoa on pannuun pudottanut, oli lauma jo karkuteillä. Hyvä laidun on paras aita, my ass!

Extremeurheilusta tuli mieleen eräs konsti mitä kannattaa myös kokeilla, käy myös hyvänä testinä tilan työyhteisön hyvinvoinnille, omalle psyykkiselle ja fyysiselle kunnolle sekä testaa samalla aidat, eläimen äidinvastot ja karitsojen kiintymyksen emään. Kokeilkaa vieroittaa laitumella metrisen verkkoaidan toiselle puolelle karitsat. Meidän tilalla on tätä kokeiltu kerran noin 25 vuotta sitten. Jotkut hätkähtää yöllä hereille siihen, että putoaa, minä siihen, että juoksen.

Mikko Poikkeus

JALOSTUSLAMPOLASTA
RAKENNEARVOSTELTUJA JA ULTRATTUJA
SUFFOLK-PÄSSEJÄ SIITOKSEEN

ANTTILA SUFFOLK
Juha ja Hannele Moisander
040 846 0524

Muokkaamme lampaanvuotanne
KORISTETALJOIKSI
Myymme myös erilaisia lammasturkistuotteita

NAHKA JALOSTAMO Oy
38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.
puh. 02 557 1065

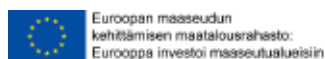
Eri lajit ja lajikkeet tuovat VILJELYVARMUUTTA NURMIIN

Kuva: Antti Hirviniemi

Totutusta poikkeavat kesät ja talvet laittavat miettimään keinoja nurmien viljelyvarmuuden parantamiseksi.

KIRJOITTAJA
Eeva-Kaisa Pulkka

NURMILAJEISSA JA -LAJIKKEISSA on eroja haasteellisten olosuhteiden sietokyvyssä. Ne tuntemalla ja niitä hyödyntämällä nurmen viljelyvarmuutta voi parantaa merkittävästikin. Monipuolinen seos kestää vaihtelevia olosuhteita yleensä yksilajista paremmin.

Perinteinen timotei-nurminataseos on jo varmempi kuin puhdas timotei, joka matalajuurisenä on arka sekä kuivuudelle että tiivistyneessä maassa pintakerroksen liialliselle märkyydelle. Seoksen satovarmuutta

voi parantaa valitsemalla siihen saman lajin useampaa eri lajiketta sekä lisäämällä hieman puna-apilaa rehunurmiin ja valkoapilaa laitumiin.

Juuri monipuolisia seoksia on viime vuosina suosittu viljelyvarmuuden parantamiseksi. Hieman vähemmälle huomiolle on kuitenkin jäänyt se, että niissä rehun laatu vaihtelee herkemmin.

– Lajikeseoksissa sääolot, maaperä, niittoaika ja lannoitus säätelevät seossuhteiden muutoksia ja kasvavassa nurmessa lajisuhteet voivat poiketa huomattavastikin kylvetyn seoksen suhteista, tutkija **Arja Mustonen** Luonnonvarakeskukselta huomauttaa.

Aggressiivisen kasvutavan ja voimakkaan jälkikasvukykyyn omaavat lajit ottavat helposti tilaa, heikot talvehtijat katoavat ja hitaasti kehittyvät lisääntyvät satovuosien myötä, mikä kaikki vaikuttaa nurmen ruokinnalliseen laatuun. Tämän vuoksi monilajinen nurmi voi olla haaste ruokinnassa.

– On siis hieman ristiriitaista, että yksinkertainen seos tuottaa varmemmin tasalaa-

tuisen sadon korjuukerrasta riippumatta, mutta monilajinen voi olla viljelyvarmempi, Mustonen sanoo.

Toisaalta hoitotoimien eli lannoituksen ja niittoaajan vaikutus satoon on suurempi kuin seoksen, kun seos on maalajille sopiva. Halutun laatuista satoa ruokintaan saadaan huomioimalla kasvilajisuhteet korjuuajan kohtaa suunniteltaessa.

Mustonen suosittaakin valitsemaan eloperäisille ja kivennäismaille omat seoksen. Esimerkiksi eloperäisillä mailla apilat väistyvät heinien tieltä ja erityisesti aggressiivisesti kasvavat lajit, kuten raiheinät ja ruokonata, valtaavat helposti kasvutilaa.

Syväjuurinen kestää kuivuutta

Monipuolisia seoksia on tutkittu Varmanurmi-hankkeessa tehdyssä viljelykokeessa Maaningalla, missä vertailtiin yhdeksän erilaisen heinä- ja palkokasvi-heinäseoksen viljelyä ja satotasojä. Koeruuduilla tehdyn kokeen perusteella monipuolisuus ei lisännyt heinäseosten satoa, mutta palko-

Kuvat: Anna Kujala

Myös käyttämällä nurmilajin eri lajikkeita lisätään viljelyvarmuutta. Tässä kolme eri timoteitä, vasemmalta Jonatan, Switch ja Tryggve, kuvattuna Luken virallisissa lajikekokeissa. Koska nurmikasvien siementuotannon käynnistäminen on hidasta, uusien lajikkeiden viljelyn yleistymisen kestää monta vuotta. Poikkeuksena ovat ulkomaiset lajikkeet, jotka on hyväksytty lajikelistalle jossain muussa EU-maassa, jolloin niiden siementä voidaan tuoda Suomeen nopealla aikataululla. Suomen virallisten lajikekokeiden tulokset löytyvät Luken Tutkimustulostietokannasta px.luke.fi.

kasvi-heinäseoksiin se antoi sadonlisän.

Ruutukokeet perustetaan tasalaatuisille lohkoille, joten tutkijoiden mukaan ei voinut vetää suoria johtopäätöksiä siitä, miten seokset olisivat käyttäytyneet lohkomittakaavassa, missä kasvuolosuhteet ja maalajit vaihtelisivat enemmän.

Tutkimuksessa näkyi kuitenkin selvästi, että englanninraiheinä menestyi ensimmäisen vuonna hyvin, mutta hävisi talven aikana liki kokonaan. Kuivuus puolestaan näytti lisäävän syväjuuristen, kuten sinimailasan ja ruokonadan, osuutta.

Palkonurmiseoksissa heinä- ja palkonurmikasvien keskinäiset suhteet muuttuivat sekä korjuukertojen että vuosien kesken. Mailan runsastui seoksessa vasta toisena nurmivuonna ja samalla seoksen sulavuus aleni.

Nurmipalkokasvit, kuten mailaset, tuovat kuitenkin nurmiin maittavuutta ja satoihin valkuaispitoisuutta. Paalujuurisina ne sietävät myös varsin hyvin kuivuutta.

Uusia vaihtoehtoja

Varmuutta nurmiin voi hakea myös uusista kasveista, joista usea on kuivuutta sietäviä, kuten koiranheinä. Sitä käytetään maail-

malla etenkin laitumissa.

Pehmeälehtinen kattara (*Bromopsis ineberrimifolia*) talvehtii hyvin, on maittava ja kestää kuivuutta. Kattara on hyvin niukakokortinen, mutta lehti saattaa venyä jopa metrin mittaiseksi, matalaksi peittäväksi kasvustoksi. Lehteä peittää veden haihtumista vähentävä karvapeite, jonka vuoksi pehmeälehtinen kattara kestää hyvin kuivuutta.

Kattaralla jälkikasvu käynnistyy erittäin nopeasti ja sen sulavuus näyttäisi jäävän timotei-nurminataseosta matalammalle, jos se niitetään samassa rytmissä kuin perinteiset nurmiseokset. Kanadassa sitä käytetään paljon laitumilla.

Mustosen mukaan Maaningalla kokeiltu pehmeälehtinen kattara, Armada talvehti suhteellisen hyvin.

Sikuri on myös maittava, hivenravinteita sisältävä kasvi, joka hoitaa juuristollaan maan pintarakennetta. Sitä on viljelty Suomessa menneinä vuosikymmeninä laajaltikin.

Täydennä tai uusi harvat nurmet

Talven jälkeen nurmet kannattaa tarkistaa aikaisin keväällä ja tehdä tarvittaessa täydennyskylvöjä. Pienet aukot siellä tääl-

lä korjaantuvat täydennyskylvöllä, mutta aukkojen ollessa suuria yhtenäisiä alueita, suosittaa Mustonen harkitsemaan nurmen perustamista uudelleen.

Pienten aukkojen ympärillä timoteipitoinen nurmi kasvaa enemmän korkeutta ja korvaa siten aukkojen aiheuttamaa sadon menetystä jonkin verran, mutta isoissa aukoissa vastaavaa kompensatiota ei saada.

Täydennyskylvö edellyttää usein rikkatorjuntaa, sillä rikat valtaavat aukot nopeasti. Parhaiten täydennyskylvö onnistuu aikaisin keväällä, kun siemenet saavat hyödynnettyä kevätkesteuden.

Monivuotinen seos täydennyskylvössä tuo sadonlisää vasta kylvöä seuraavana vuonna, mutta englanninraiheinä antaa satoa jo kylvövuonna, samoin kuin muut raiheinät. Tosin niiden talvehtiminen on epävarmaa.

Koska talven tuloaika vaihtelee suuressa osassa Suomea suuresti, ei Mustonen suosittele syystäydennyskylvöä kuin aivan pohjoisimpaan Suomeen. Jos siemen itää jo ennen kevättä, kuolee se herkästi. Myös pellon pinnan liettyminen voi pilata syksyn täydennyskylvön.

Laadukasta ruokintaa Hankkijan rehuilla!

Me Hankkijalla olemme panostaneet lammastilojen rehuvalikoiman kehittämiseen. Valikoimastamme löydät laadukkaat ja hyvinvointia tukevat tuotteet kaikkiin tuotannon vaiheisiin.

Lisää ruokintaohjeita ja tietoa tuotteista löydät Lampaiden rehuratkaisut -esitteestä ja www.hankkija.fi/rehut.

Tähtäin kohti laadukasta säilörehua

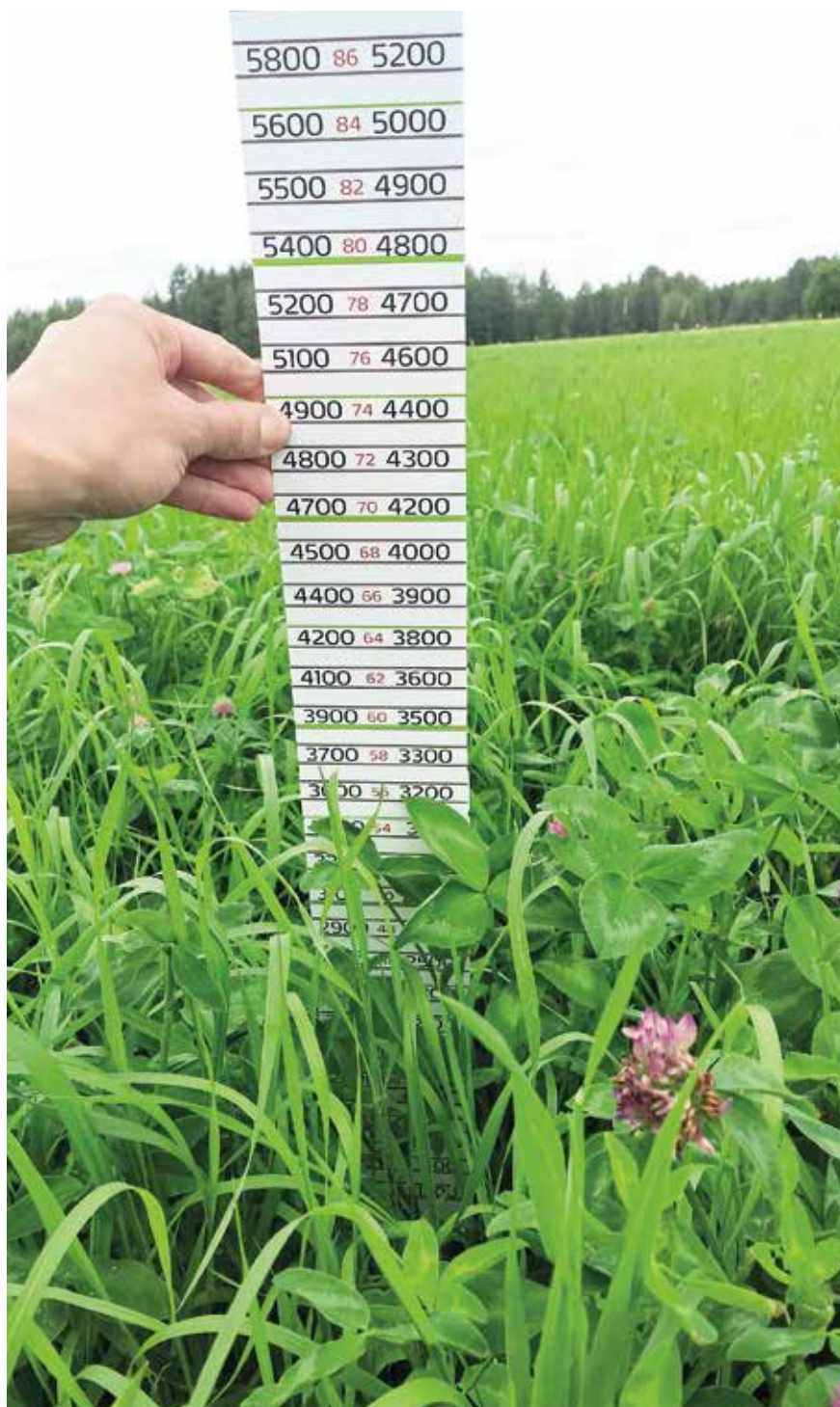
Karkearehu on lampaan ruokinnan ja terveyden kivijalka, jolla on suora vaikutus tilan kannattavuuteen.

MUUTTUVISTA KUSTANNUKSISTA jopa 80 prosenttia muodostuu ruokinnasta. On siis erittäin tärkeää suunnata katse tulevaan satokauteen -ja vähän menneeseen. Millaista rehua tarvitsen ja paljonko?

Tuotosvaiheen mukainen ruokinta edellyttää eri laatuista ja määriä karkearehua, riippuen rodusta, tuotantokierrosta ja -vaiheesta. Tavoittele hyvin sulavaa (korkea D-arvo), korkeita valkuaispitoisuuksia (srv ja OIV) sisältävää säilörehua korkean tuotosvaiheen eläimille. Joutilaille riittää matalammat ruokinnalliset arvot, mutta säilönnällinen laatu on niillekin korvaamaton. Sulavalla, hyvälaatuisella säilörehulla minimoidaan väkirehujen käyttö- ja ostarive, sekä annetaan eläimelle mahdollisuus tuottaa täydellä potentiaalilla, ilman ruokinnallisia ongelmia.

Ilman mittareita tavoitteet on toiveita. Nyt on hyvä aika analysoida menneet vuodet, ellei sitä ole jo tehty. Käydään läpi vähintään viime vuoden säilörehun analyysitulokset ja viljelymuistiinpanot. Sääolosuhteet ovat olleet viime vuosina ”monimuotoiset” ja vaikuttaneet säilörehun määrään, sekä ruokinnalliseen, että säilönnälliseen laatuun. Säähän emme voi vaikuttaa, mutta kaikki muu on omissa käsissä.

Rehuanalyysistä voi analysoida onko korjuuaika ollut oikea, ellei ole, korjaa tilanne tulevana kesänä. D-arvon seuranta päivittäin tulisi kuulua jokaisen päivärutiiniin ensimmäisen sadonkorjuun lähestyessä (<http://www.karpe.fi/darvoennuste.php>). Sulavuus laskee nopeasti ensimmäisessä rehusadossa, on tärkeää olla lähtökuopissa hyvissä ajoin. Korjuun ajankohtaa voi peilata edellisten vuosien korjuupäivään verrattuna analyysitulosten D-arvoon. Matala D-arvo kielii myöhäisestä rehunteosta. Pohdi, miksi korjuu on myöhästynyt: rajoittaako pinta-ala vai onko syy satotasossa, jos joudutaan tavoittelemaan määrää sulavuuden kustannuksella? Vai ruuhkauttaako tilan muut työt rehunteon hetken, ettei pellolle ehditä riittävän ajoissa? Onko kasvivalinnat osuneet oikeaan ja onko lohkokohdaisia eroja korjuuajan suhteen? Vai oliko viime kesä nappisuoritus? Tämän tyyppisiä asioita on hyvä pohtia etukäteen ja miettiä voisiko asialle tehdä jotain. Rehuanalyysin D-arvosta ja raakavaluapitoisuudesta pääsee kiinni myös lannoituk-

Satotasolla on vaikutusta talouteen ja tavoitellun rehun määrään. Mitä mittaat, sitä voit parantaa.

sen onnistumiseen, onko se ollut riittävä ja oikea-aikainen. Onko tarvetta panostaa lannoitukseen?

Hygienia, hapettomuus, happamuus

Oikea korjuuaika ja onnistunut lannoitus ei vielä takaa hyvälaatuisia säilörehua. Korjuun epäonnistuminen voi pilata säilö-

rehusadosta osan tai kalleimmillaan koko sadon, sen lisäksi saa bonuksena eläinten terveysongelmat. Niittokorkeuteen huomion kiinnittäminen varmistaa mullattoman rehun lisäksi kasvin nopean, uuteen kasvuun pääsyn. Karhottajan on syytä hillitä kaasujalkaansa, ettei tule karhottaneeksi maata karhojen mukaan. Nurmen

Paalit pinotaan siististi. Kuiva-aineesta riippuu, kuinka monta kerrosta voi pinota.

perustaja on jyrännyt pellot samaa asiaa silmällä pitäen, tasainen pellonpinta antaa edellytyksen korjata kasvuston ilman maa-ainesta. Varsinkin yksivuotisia kasveja korjattaessa, sänkeä on syytä jättää reilusti, ettei multaa pääse rehun mukaan. Suojaviljaan perustetuissa nurmissa edellisvuoden olkijäte voi pilata rehua, ellei asiaa ole mietitty jo ennalta.

Siiloon rehua tehtäessä on huomioitava hygieenisuus siinä missä paaliin käärittäessä;

onhan siilon ympäristö sellainen, ettei renkaissa kuljeteta epäpuhtauksia rehuun? Multa rehussa aiheuttaa listerioosia, jota kukaan ei eläimilleen halua.

Sopiva esikuivatus varmistaa säilöntää ja taloudellisuutta; vettä on turha paalata ja puristenesteen mukana menetetään kalisarvoisia ravintoaineita. Märkä säilörehu on haastavampaa saada säilymään, samoin liian kuivan rehun tiivistäminen voi epäonnistua. Säilöntäainetta käytettäessä, oikea aine ja aineen määrä on huomioitavia asioita. Säilöntäaineella varmistetaan nopea pH:n lasku ja rehun happamuus.

Rehun tiivistäminen on tarkkaa puuhaa. Siilolla tiivistäjällä on erityisen iso vastuu, kuten myös paalaajalla paalaimen edessä – huolletun, toimivan paalaimen edessä. Vaikka rehu tiivistetään suurella pieteetillä, hapettomuus varmistetaan lopulta siilon huolellisella peittämällä ja painottamisella, paalit kiedotaan riittävän monella kerroksella muovia, muovin limityksestä ja kiristyksestä huolehtien.

Optimitilanteessa paalit lasketaan käärimisen jälkeen siihen paikkaan, missä ne säilötään käyttöön saakka. Usein paaleja joudutaan kuitenkin siirtelemään, pellon reunaan tai tilakeskukseen. Siirtelyssä

on tärkeää käsitellä paaleja varoen, kuin suurinta aarretta käsien välissä vieden; ei puristeta kokoon ja varotaan ettei muovit rikkoudu. Rikkoutuneet muovit teipataan paaliteipillä välittömästi. Paalit suojataan myös linnuilta ja mahdollisuuksien mukaan muilta ”tuhoeleimiltä” esimerkiksi tervaamalla, asettamalla linnunpelättimiä tai peittämällä paalit verkolla. Pilaantunut rehu on kalleinta rehua.

Ruokinnallisia puutteita säilörehussa voi osittain korjata väkirehuilla, mutta säilönälistä laatua ei voi korjata. Huomattavasti helpommalla ja halvemmalla pääsee, jos heittelee viidenkymmen seteleitä lantalaan, kuin näkee vaivan korjata, säilöä, kuljettaa, kantaa ruokintapöydälle ja sieltä edelleen lantalaan ja takaisin pellolle levitettäväksi säilörehun. Pahimmillaan pilaantuneen rehun lisäksi saa ison eläinlääkärilaskun.

Poutapilvisiä päiviä rehun korjuuseen!

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Sini Sillanpää,

Kotieläintuotannon asiantuntija,
lammas- ja vuohitilat,
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Oma seos
Tilan yksilöllisiin
tarpeisiin

Lammasnurmi
Mehevä ja
maittäva

Aina jyvällä!

NATURCOM OY

92400 Ruukki, Puh. (08) 270 7200, (02) 762 6200

www.naturcom.fi

LUMOLAIDUN-VERKOSTO

tuo uuden tutkimustiedon osaksi luonnonlaitumien hoitoa

Perinnebiotoopit ovat korvaamattoman arvokkaita elinympäristöjä uhanalaisten lajien suojelun kannalta. Perinnebiotoopeilla elävien lajien kirjo lasketaan tuhansissa. Osa lajeista tarvitsee kuivia ja paahteisia alueita, osa viihtyy kosteilla rantaniityillä. Monipuolisen ja vaihtelevan lajiston turvaamiseksi tarvitaan runsaasti tutkimustietoa kohdennettujen hoitotoimien pohjaksi. Pirkanmaalla edistetään luonnonlaitumiin ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvän uuden tutkimustiedon tuottamista ProAgrian kehittämishankkeessa.

KIRJOITTAJA

Laura Puolamäki,

maisema-asiantuntija ProAgria Etelä-Suomen
MKN Maisemapalveluissa

KUVAT

Tolvilan tila

Luonnonlaitumet kantavat mukanaan maatalouden kulttuuriperintöä

Monien luonnonlaitumien syntyhistoria liittyy alueiden hankalaan viljeltävyyteen. Ne ovat sen sijaan olleet arvokkaita karjan ruokinnan kannalta. Luonnonlaitumet kantavatkin mukanaan merkittävää osaa maamme ympäristöhistoriasta ja maanviljelyyn liittyvästä kulttuuriperinnöstä.

1800-luvun lopulla kehittyvät viljelytekniikat alkoivat syrjäyttää luonnonlaitumien merkitystä karjan ruokinnan turvaamiseksi. Reilun sadan vuoden aikana luonnonlaitumien pinta-ala on vähentynyt rajusti. Osa vanhoista niityistä on säilynyt meidän aikoihimme saakka laidunmaana, tai riittävässä määrin avoimena alueena, ja muodostunut osaksi perinnebiotooppiverkostoa. Lumolaidun-verkostohankkeessa on mukana sekä luonnonlaitumiksi että perinnebiotoopeiksi luokiteltuja alueita.

Luonnonlaitumia hoitamalla edistetään luonnon monimuotoisuutta

Luonnonlaitumet ja perinnebiotoopit ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeisiä elinympäristöjä. Perinteisesti hoidetuilla niityillä tavataan tuhansia lajeja ja enemmän putkilokasvi-, perhos- ja pistäislajeja kuin missään muussa elinympäristössämme. Myös sammalissa, jäkälissä ja sienissä on niityille erikoistuneita lajeja. Perinnebiotooppien kasvilajiston monimuotoisuus johtuu monesta tekijästä, muun muassa ravinteiden ja happamuuden vähäisyydestä, runsaasta valosta sekä lämpimästä ja kuivasta pienilmastosta, jotka ovat

Tolvilan peltolaitumien keskellä on metsäsaarekkeita, joita myös laidunnetaan.

useimpien Suomen kasvilajien suosimia elinympäristön ominaisuuksia. Runas kasvilajisto luo pohjan myös monimuotoiselle eläimistölle.

Lumolaidun-verkostohankkeessa on mukana yhdeksän kohdetta Pirkanmaalta. Avoimeen kutsuun osallistua hankkeeseen vastasi sekä neljä lammastilaa ja neljä emolehmätilaa. Yksi seurantakohteista sijaitsee Nokialla, Luodon saarella. Luodon saaren halki kulkevat voimajohdot.

Uusympäristöt, kuten johtoalueet, ovat tuoreen väitöstutkimuksen mukaan merkittävä resurssi uhanalaisille eliölajeille korvaavana elinympäristönä perinteisten laitumien rinnalla. Hankkeen aikana luonnonlaitumilla tehdään luonnon monimuotoisuuden selvityksiä, joiden perusteella alueiden hoitoa kehitetään. Selvityksiä tehdään kasvillisuuden, linnuston, hyönteisten, sienten sekä maaperän eliöstön kartoittamiseksi. Luonnonlaitumien maaperävaikutuksia on tutkittu varsin vähän sekä

Suomessa että muissa Pohjoismaissa. Myös hyönteisten ja sienten osalta tutkimustietoa on vielä niukkaa. Sen vuoksi on tarpeen tuottaa uutta tutkimustietoa hoidon suunnittelun pohjaksi.

Tolvilan tilalla uskotaan tutkittuun tietoon

Tolvilan kartanon Lammastila Akaassa siirtyi lammastalouteen vuonna 2007. Tilan mailla on aikaisempina vuosikymmeninä lehmien laitumina olleita rantapalstoja, joiden laiduntaminen päättyi 1970-luvulla lopetetun karjatalouden myötä. Vuonna 1992 käynnistynyt perinnemaisemien inventointi- ja hoitoprojekti toi inventointia suorittaneen biologin Tolvilan maille. Inventoinnissa saatujen tulosten perusteella maakunnallisesti arvokkaaksi todettuja alueita ryhdyttiin jälleen hoitamaan laiduntamalla. Koska tilalla ei ollut tuolloin omia laiduneläimiä, hoidon toteuttamiseksi vuokrattiin aluksi nautoja. Yksi hoidetta-

Tolvilan tilan mailla on Vanajaveden alueen laajin tulva- ja rantaniitty, joka on lintujen muuttoaikana kahlaajien levähdyspaikka.

vista alueita ei sopinut nautojen laitumeksi, ja sen vuoksi tilalle hankittiin viisi uuhua karitsoineen. Vähitellen Tolvilassa siirryttiin kokonaan lammastalouteen. 15 uuhun lauma on kasvanut 200 uuhkeen, jotka laiduntavat 42 hehtaarin alalla.

Tolvilan kartanon laitumet sijaitsevat lähellä tilakeskusta. Kuivina kesinä eläimiä on helppo siirtää luonnonlaitumilta nurmilaitumille sopivan laidunpaineen säätämiseksi. Luonnonlaitumille ei anneta lisäruokaa. Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaat kuivat kedot sijaitsevat nekin nurmialueiden keskellä. Omien kuivalla maalla sijaitsevien luonnonlaitumien sekä yhden tilan maihin lukeutuvan saaren lisäksi Tolvilan Kartano hoitaa Metsähallituksen mailla sijaitsevaa 7,5 hehtaarin suuruisia valkoselkätikan suojelualuetta Valkeakoskella.

Tolvilassa laidunnus on järjestetty siten, että uuhet karitsoineen ovat peltolaitumilla ja muut uuhet ovat luonnonlaitumilla. Eläimet ovat luonnonlaitumilla yleensä syyskuun loppuun saakka.

Tolvilan kartanon omistaja **Jarmo Latvanen** kertoo ilmoittautuneensa mukaan hankkeeseen, koska hän haluaa edistää tutkitun tiedon tuottamista luonnonlaiduntamisen vaikutuksesta luonnon monimuotoisuuteen. ELY-keskuksen inventoija vieraili jälleen pari vuotta sitten Tolvilassa, ja totesi vierailunsa päätteeksi, että saatavilla olevat hoito-ohjeet ovat liian yleispiirteisiä usein

pienipiirteisille ja lajistoltaan yksilöllisille perinnebiotoopeille. Lumolaidun-hankkeeseen sisältyvän tutkimusosion myötä Latvanen toivookin saavansa sekä uutta tutkimustietoa että kohdennettuja hoitosuosituksia juuri omalla tilallaan esiintyvien lajien elinolosuhteiden vaalimiseksi.

Tuloksia vuodelta 2019

Kaikki hankkeeseen liittyvät kartoitukset käynnistettiin kesällä 2019, ja niitä jatketaan vielä kahden kasvukauden ajan. Tulokset ovat vasta alustavia, mutta jo tässä vaiheessa voidaan todeta, että hankkeeseen osallistuvien tilojen perinnebiotoopeilla elää sekä harvinaisia että uhanalaisia lajeja.

Esimerkiksi Tolvilan mailla tehdyssä hyönteiskartoituksessa tavattiin eräs Pirkanmaalle uusi, piikkihodakkeella elävä harvinainen ludelaji. Valkeakoskella sijaitsevan Lahisten kartanon lajiston joukossa on erittäin harvinainen ja uhanalainen kuivien ketojen lantakuoriaislaji laiduntadelaakanen *Acrolocha pliginskii*. Urjalalaisen Kankaanpään tilan mailla tavattiin muun muassa kuivien ketojen vaateliäs indikaattorilaji ketokultasiipi *Palaeochrysophanus hippothoe*.

Lammaslaitumena hoidetun Luodon saaren perinnebiotooppialueella tehdyssä sienilajien kartoituksessa tavattiin liitvinokas *Cheimonophyllum candidissimum*, valjulahorusokas *Pluteus semibulbosus*, tinahiippo *Mycena polygramma* ja silkkiyalmus-

ka *Tricholoma columbetta*.

Muihin löydettyihin lajeihin lukeutuu muun muassa etelässä harvinaisehko nurmitatar *Polygonum viviparum* sekä harvinainen sienilaji, suklaajänönkorva *Otidea brunneoparva*, josta on Pirkanmaalta aiemmin vain kaksi havaintoa.

Tietoa ja toimintaa tarjolla muillekin kuin verkostotiloille

Lumolaidun-hanke järjestää kuluvaan vuoden aikana, alkusyksyllä, kaksi retkeä verkostotilojen hoitamille luonnonlaitumille. Vuonna 2021 järjestämme opintomatkan ulkomaille, myöhemmin tarkentuvaan kohteeseen. Retket ja opintomatkat ovat avoimia kaikille kiinnostuneille.

Lisätietoa retkistä, hankkeesta sekä ajankohtaisista asioista on tarjolla verkkosivuillamme osoitteessa www.proagria.fi/hankkeet/lumolaidun-verkosto-11856

Lumolaidun-verkostohanketta toteuttaa ProAgria Etelä-Suomen MKN Maisemapalvelut. Hankkeen yhteistyökumppanina on Elenia Oy, jonka voimajohdot kulkevat Luodon saaren poikki. Hankkeeseen liittyviä selvityksiä toteuttavat Luonnonvarakeskus, Tampereen Hyönteistutkijain Seura ry ja Tmi Luonto-Lasse. Hanketta rahoittaa Pirkanmaan ELY-keskus / Euroopan maa-seuturahasto. Hanke jatkuu vuoden 2021 loppuun saakka.

Kuva: Johanna Rautainen

Hallitse karitsoiden LAIDUNKAUDEN ALUN TERVEYSRISKIT

Laidunkauden alku merkitsee suurta muutosta karitsoiden elämässä. Erityisesti, jos karitsoita stressaava vieroitus ajoittuu samaan ajankohtaan.

KIRJOITTAJAT
eläinlääkärit

Johanna Rautainen ja **Eero Rautainen**
Lammasmaailma Oy

MONI LAMPURI törmää siihen, että ensimmäisinä viikkoina karitsoiden kasvu taantuu, esiintyy ripulia, tai karitsoita kuolee aivan odottamatta. Tällaista ongelmien ehkäisy ei vaadi salapoliisityötä laitumella, vaan riskien kartoitusta ja hoito-olosuhteiden tarkistamista jo kauan ennen laidunkautta. Uuden tuotantovuoden tärkein tavoite emien valinnasta alkaen on tarjota karitsuille hyvät lähtötilineet tulossa olevalle laidunkaudelle.

Kokkidioosin ehkäiseminen

Kokkidioosi oireilee tavallisimmin 1–2 kuukauden iässä. Laitumella taudin puhkeamishetki vaihtelee sen mukaan, onko tartunta saatu jo lampolassa vai vasta laitumella. Jos laidunhygienia on heikentynyt, on seurauksena yleensä sekainfektio, jossa kokkidioosin puhkeamista edistävät eri suolistolistojen, yleensä Trichostrongylusten aiheuttamat tartunnat.

Kokkidioosin ehkäisemisessä kaikki alkaa uudesta: mitä terveempi ja paremmin ruo-

kittu uuhi, sen elinvoimaisemmat karitsat. Vastasyntyneiden ternimaidon saanti on varmistettava. Ryhmäkoon ei tulisi ylittää 25 karitsaa emineen ainakaan ensimmäisten kahden viikon aikana. Kuivia ja puhkaita kuivikkeita tulee olla runsaasti, mikä hillitsee kokkidien elinkiertoa lampolassa ja pitää myös utareen ja vetimet puhtaina. Liian suuri eläintiheys ja pitkään jatkuva karitsointiaika lisäävät tartuntoja eri-ikäisten karitsoiden välillä.

Taudinaiheuttajien vähentämiseksi pitää ympärivuotiset jaloittelutarhat sulkea käytöstä, koska karitsat voivat niillä altistua massiiviselle määrälle tartuntakykyisiä kokkideja. Laitumella tällaisiksi tartuntapesäkkeiksi voivat muodostua juomalaitteiden ja kivennäiskaukaloiden ympäristöt, joissa kokkideilla on erinomaiset olosuhteet kehittyä tartuntakykyisiksi. Puhdas ensilaidun ehkäisee myös kokkiditartuntoja.

Sisäloistaudit

Jos karitsat eivät pääse aloittamaan laidunusta puhtaalla, vuoden laiduntamatta olleella laitumella, alkaa sisäloisten aiheuttamia ripuleita esiintyä jo muutaman viikon laidunnuksen jälkeen. Huippu ajoittuu tyypillisesti heinäkuun puoliväliin, mutta voi aikaistua huomattavasti, jos karitsoiden ensilaidun on ollut käytössä vielä edellisenä syksynä. On hyvä tiedostaa, että karitsoiden kasvu alkaa heikentyä jo ennen ripulioireita. Loistilanteen seurannassa ei voikaan liikaa korostaa sitä, että uuhi-näytteiden lisäksi otetaan laidunkaudella karitsanäytteitä. Ne on tarkoitus kohdistaa ennakoivasti niihin ajankohtiin, jolloin loistartuntojen riskin tiedetään kasvavan ja

tilanteen huononemiseen ehditään reagoida ennen ripulia. Näyte otetaan kuudesta eläimestä karitsaryhmää kohti. Pitkäjänteinen sisäloistorjunta perustuu tilalle laadittuun laidunkauden lukujärjestykseen – laidunnussuunnitelmaan.

Klostridioosi uhkaa rehevillä nurmilla

Klostridioosi uhkaa nopeasti kasvavia yksilöitä rehevillä nurmilla. Tämä terveessäkin suolessa esiintyvä bakteeri villiintyy, kun helppoliukoista valkuaista ja energiaa on äkisti tarjolla yllin kyllin. Uhkaava tilanne voi kehittyä kevään ensimmäisillä laitumilla tai myöhemminkin kesällä, jos rehun laatu ja määrä muuttuvat laitumenvaihdon yhteydessä huomattavasti. Karitsan raadonauvuksessa todetaan shokkikuva ja usein myös tyypillisesti turvonneet vaaleat munuaiset. Tämän taudin ennaltaehkäisyyn on onneksi käytettävissä myös rokote (erityislupavalmiste).

Puutteet järjestelyissä

Karitsoiden heikentyneen kasvun syy ei aina ole tulehdusellinen. Liian niukka tai ylilaidunnettu laidun ei heruta emää, eikä liioin kasvata karitsoita. Jos vesipisteitä on liian vähän tai ne on sijoitettu väärin, eivät eläimet käy niissä juomassa. Kun juominen vähenee, vähenee myös syöminen. Kivennäisten puute voi muodostua kasvun rajoitteeksi nopeakasvuisimmilla yksilöillä tai tilanteissa, joissa niiden imeytyminen suolessa heikenee ripulin tai muusta syystä löysän ulosteen vuoksi. Kasvun hidastumisen huomaa luotettavasti vain, jos punnitsee karitsoita säännöllisesti, vähintään kolmen viikon välein.

MUSTA LAMMAS TURVASSA, MUTTA VAALEA VAARASSA

– asiaa lampaiden valoyliherkkyydestä

Kesäisin laidunkaudella saatetaan yksittäisillä lam-pailla todeta ihon aristusta, turvotusta ja punoitusta. Oireet havaitaan yleensä pään ja korvien alueella, joskus myös selässä. Niitä esiintyy vaaleilla eläimillä tai vaaleilla ihoalueilla ja yleensä kohdissa, joissa villa on ohutta. Iho on turvoksissa ja siitä voi erittyä kudostnestettä. Pitkälle ehtineissä tapauksessa iho on paksuuntunut, halkeileva ja pahoin tulehtunut – jopa paikallisia tummia kuolioalueita voi esiintyä.

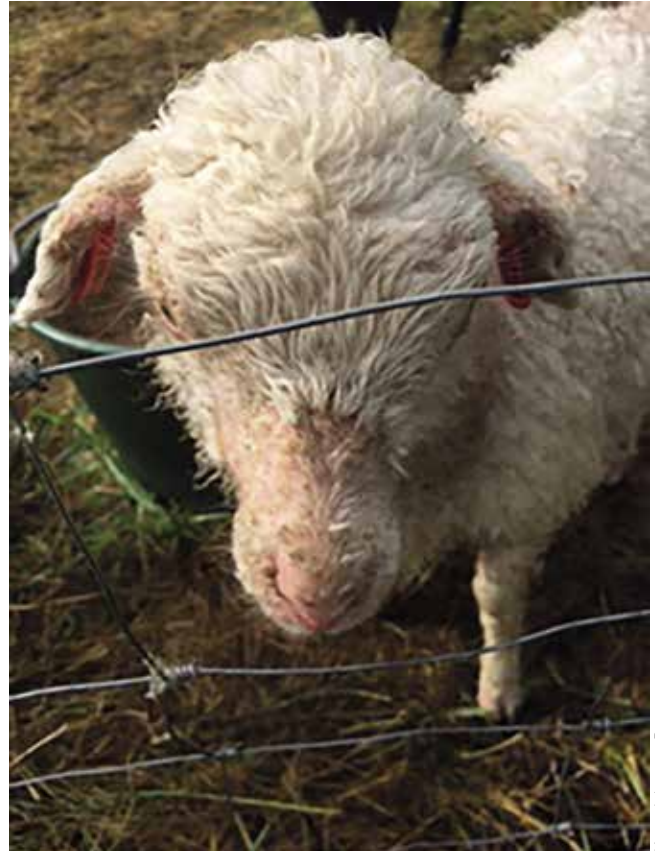
LAMPAAN FOTOSENSIBILITEETISTÄ eli valoyliherkkyydestä puhutaan, kun auringonvalo aiheuttaa ihossa reaktion fotodynaamisten yhdisteiden ja ihon valkuaisaineiden välillä. Kirjallisuuden mukaan tavallisesti taustalla on maksan toiminnan häiriintyminen tai maksavaurio. Kasvien sisältämä klorofylli muuntuu märehtijän pötsissä edelleen fylloerytriiniksi. Maksan tehtävä elimistössä on muuntaa vieraat yhdisteet, kuten fylloerytriini, harmittomiksi ja poistaa ne. Ellei maksa tähän pysty, fylloerytriiniä päätyy ihoon ja reaktio auringonvalon kanssa on mahdollinen.

Aurinkoihottuman toisessa muodossa kasviperäiset fotodynaamiset yhdisteet ovat levinneet pötsistä verenkierron kautta ihoon ja reagoivat auringonvalon kanssa. Tällaisia yhdisteitä löytyy mäki-kuismassa *Hypericum perforatum*, tattarissa *Fagopyrum esculentum*, sellerissä *Apium spp.* ja parsassa *Petroselinum crispum*. Satunnaisesti iho-oireita on raportoitu lampaiden syötyä sinimailasta *Medicago sativa* tai keltamaitetta *Lotus corniculatus*. Myös apilakasveihin, rypsiin sekä pulleakurjenheinään *Astragalus cicer* on joskus yhdistetty iho-oireita.

Aurinkoihottuman ensioireina voi olla rauhattomuus sekä korvien ja pään ravistelu. Melko pian reagoineelle ihoalueelle kerääntyy kellertävää eritettä ja muodostuu karstaa. Ihon pinta alkaa kesiä ja iho paksuuntuu. Pään ja korvien ravistelusta voi aiheutua verenpurkauksia korvien verisuonissa eli verikorva. Pahimmissa tapauksissa iho on kudostnesteen turvottama ja tulehtunut. Vakavat ihovauriot aiheuttavat kipua, eikä eläin syö ja juo tavanomaiseen tapaan.

Tärkeintä on välittömästi siirtää iho-oireista kärsivä eläin varjoon rakennuksen suojaan. Ihoaluetta voi varovasti hauduttaa puhtaaksi pintaliasta ja eritteistä. Eläinlääkäriin kannattaa olla ajoissa yhteydessä. Sairasta eläintä hoidetaan oireiden mukaisesti.

Tukihoitona lammas on pidettävä varjossa, poissa auringonpaisteesta. Juotavaa on oltava koko ajan saatavilla ja ruuan helposti syötävää. Laidunnus ei välttämättä ole enää mahdollista kuin öisin, koska pilvisenäkin päivänä auringonvaloa on yleensä liikaa. Aurinkoihottuma yleensä uusi seuraavana kesänä helposti. Alttius ongelmiin voi olla perinnöllistä ja siksi oireilevan lampaan poisto on järkevää. Tarkista ostoeläimeltä korvat, oudon malliset ”kuivat” tai karstaiset korvanlehdet voivat kertoa sairastetusta aurinkoihottumasta.

Kuva: Johanna Rautiainen

Aurinkoihottumalle ovat herkimpiä vaaleat lampaat ja niillä ohuen karvapeitteen alueet päässä sekä korvat. Ihon bakteeritulehdukset voivat lisätä ongelman vakavuutta. Kuvassa vaalea karitsa, jolla aurinkoihottuman ja bakteeritulehduksen yhteisvaikutus. Kuvassa näkyy kuinka aurinkoihottuma alkaa ohuen karvapeitteen alueilta ja korvista, tässä korvien reunat ovat jo vähän paksuntuneetkin.

KIRJOITTAJAT

Eeva Mustonen,

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri ELT, työskentelee Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osastolla Mäntsälässä. eeva.mustonen@helsinki.fi

Johanna Rautiainen,

eläinlääketieteen lisensiaatti, työskentelee Lammasmaailma Oy:n asiantuntijaeläinlääkärinä. info@lammasmaailma.fi

Miia Kontturi,

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri, työskentelee Ruokavirastossa, Eläinten terveyden- ja lääkityksen yksikössä. miia.kontturi@ruokavirasto.fi

LAMMASSEMINAARISSA saatiin tietoa lammasterveydestä

Turun lammaspäivien opintoretki ja illallinen jouduttiin perumaan koronaepidemiaan liittyvien ohjeiden vuoksi. Seminaari järjestettiin ensimmäistä kertaa täysin etäkoulutuksena. Lammasterveysseminaarin perustella suomalaiset lampaat ovat melko terveitä. Verrattuna monien muiden maiden tilanteeseen, meillä on erittäin hyvä tilanne. Eläintauteihin tulee kuitenkin suhtautua vakavasti, koska niistä seuraa suuria tappioita niin yksittäiselle tuottajalle kuin koko tuotantoketjulle.

KIRJOITTAJA

Milla Alanco-Ollqvist

erityisasiantuntija lammas ja vuohitilat, ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Jalostuksen pohjana ovat korkeatasoiset tuotostiedot

Kaie Ahlskog ProAgria Etelä-Suomesta esitteli nykyisiä lampaiden jalostustavoitteita ja kiitti tuotosseurantatiloja ahkerasta tiedon-
tuottamisesta. Tietojen tallennuksesta hyötyvät kaikki alan toimijat, koska niiden perusteella voidaan määrittää lammassaineksen nykytilaa rodutaitin.

Kestävyyttä mitataan tuotantoeläinten poistoiällä. Myös poiston syyt olisi tärkeää kirjata. Tukevatko jalostustavoitteet kestä-
vyyttä on selvitettävä.

ISage-hankkeen rahoituksella saatiin tehtyä uuhi-indeksi ja tuotettiin ”Indeksi-
tietoja lampaiden jalostukseen” opasvihkonen, jota jaetaan tuotosseurantatiloille paikallisten lammassiantuntijoiden toimesta. Myös uusia mittareita voidaan valita lampaiden jalostukseen ja terveyteen liittyen. Uusia tavoitteita voisivat esimerkiksi olla vastustuskyky sisäloisia vastaan, terveys ja karitsan hoitopisteet ja emo-ominaisuudet. Sukudatan keräämistä voitaisiin tehostaa isyystesteillä ja geenitietokannan perustamisella yleiseen käyttöön.

– Tuotosseurannan data on ikuinen tiedon ja ilon lähde, aloittaa esityksensä **Marja-Liisa Sevón-Aimonen** Lukesta. Marja-Liisa oli iSage-hankkeessa tehnyt 2005–2010 lampaiden tuotosseurannan aineiston perusteella erilaisia yhteenvetoja, joita esitteli selkeinä diagrammeina.

Lampaiden poistoiällä voidaan mitata kestävyyttä. Suomalaiset lampaat ovat varsin pitkäikäisiä, toki poikimiskertojen määrällä on jonkin verran vaikutusta. Poikimisien aloittamisella ei näkynyt vaikutusta poistoi-
kään. Poistoi-
kä ei siis nouse sen mukaan onko ensimmäinen karitsointi yksi- tai kaksivuotiaana.

ISage-hankkeen yhtenä tehtävänä oli tutkia lampaan tietoa lämpötiloihin. Tuloksena oli, että lammas kestää hyvin ääri-
lämpötiloja. Suomalaisesta aineistosta nousi esiin, että yli 20 Celsiusasteen lämpötilassa karitsoiden kasvu heikkenee. Myös korkeatuotoksilla uuhilla korkea lämpötila heikentää tuotostasoa.

Uusi uuhi-indeksi on käytössä suomenlampailla

Indekseihin valitaan useita ominaisuuksia sovitulla painotuksella. Tilastolliseen malliin tarvitaan mittaustuloksia, sukulaisuudet, perinnölliset tunnusluvut ja vaikuttavat ympäristötekijät. Uusi uuhi-indeksi on aluksi käytössä suomenlampailla ja myöhemmin se tulee myös muille roduille. Indeksien saamiseksi tarvitaan tuloksia

Kuva: Johanna Rautainen

Lampuri voi omalla toiminnallaan vähentää tautiriskejä, esimerkiksi tarjoamalla suojavaatteet vierailijoille ja vaatimalla kerätsijöiltä puhtaat vaatteet ja koneet.

ERÄIDEN LAMPAIDEN JA VUOHIENTAUTIEN ESIINTYMINEN SUOMESSA 2018

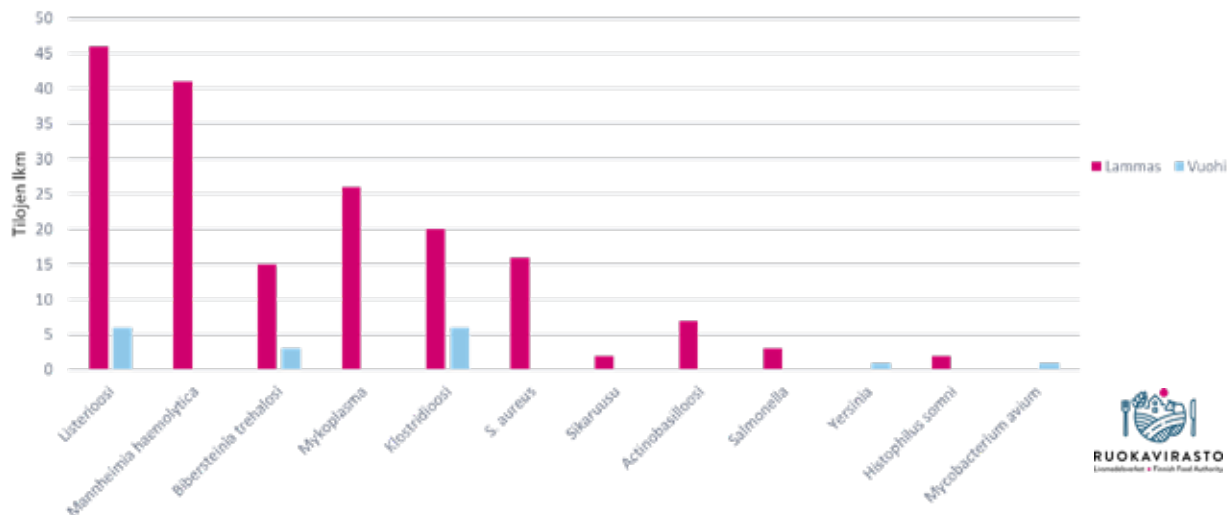
Taudin nimi	Viimeksi todettu
Lammas- ja vuohirokko	Ei koskaan
Lampaiden epididymiitti (<i>Brucella ovis</i>)	Ei koskaan
Maedi-visna	2006
Nairobi sheep disease	Ei koskaan
Pienten märehitijöiden rutto	Ei koskaan
Salmonella Abortusovis	Ei koskaan
Scrapie	
• Klassinen scrapie	2005 ¹⁾
• Epätyypillinen scrapie	2018
Tarttuva agalaktia	Ei koskaan
Uuhien tarttuva luomistauti (ovine chlamydiosis)	Ei koskaan
Vuohen aivo- ja niveltulehdus (CAE)	Ei koskaan
Vuohien tarttuva pleuropneumonia	Ei koskaan
¹⁾ Esiintynyt Suomessa vain vuohilla	

Lähde: Ruokavirasto

ja puhdasrotuisuus, lisäksi arvostelu varmuuden tulee olla yli 30 prosenttia. Indeksia toivottiin myös risteytyksille, mutta toistaiseksi punnitustuloksia on liian vähän. Uuhi-indeksin käytöstä luvattiin järjestää lisää koulutusta.

Lampaiden tutkimustulokset

Teija Kokkonen Ruokavirastosta kertoi suomalaisten lampaiden terveydestä saapuneiden tutkimustulosten perusteella. Näytteitä

Kuvassa merkittävimmät bakteeritartunnat vuosina 2012–2019. Lähde: Ruokavirasto

oli saapunut noin 1400 kappaletta 544 tilalta. Luomisen selvityksissä nousivat esiin listeria, schmallenberg ja toksoplasma. Sisäloisia on monia ja niiden lääkitys tuleekin perustua tarpeen mukaiseen hoitoon. Positiivisia orf-tuloksia oli saatu 103 tilalta.

Taina Lähteenmaa jatkoi eläintautiseurannasta. Viranomaisten kannalta taudit jaetaan kolmeen ryhmään; vastustettavat, ilmoitettavat ja muut. Oleellista on, että epäilyttävät taudit ilmoitetaan kunnaneläinlääkärille tai aluehallintoviranomaiselle. Myös joukkosairastuminen on syytä ilmoittaa. Tautien seurantaa tehdään ottamalla näytteitä teurastamolla, meijerillä ja tiloilla. Myös luononeläimiä seurataan. Lisäksi on pakollisia ja vapaaehtoisia terveysvalvontaohjelmia, kansallisia terveydenhuolto ohjelmia ja elinkeinon omia tautivastustusohjelmia. Ruokavirasto kokoaa vuosittain raportin ”Eläintaudit Suomessa”.

Keskeisimpiä sairauksia ja loiskyselyn tuloksia

Eeva Mustonen kertoi lampaiden yleisimmistä sairauksista. Ternimaidon merkitystä ei voi korostaa liikaa karitsoiden alkuvaiheessa. Myöhemmin erityisesti ryhmäkokoon tulee kiinnittää huomiota. Pienryhmässä, jossa on samanikäisiä karitsoita, alkukasvatus onnistuu parhaiten. Lopputiineyden ruokinta vaikuttaa paljon karitsoiden elinvoimaisuuden lisäksi uuhien tuotantokauteen. Utaretulehdukset paranevat uuhilla huonosti, joten astutusryhmiä tehdessä utareet tulee käydä läpi ja poistaa ne, joilla on patteja. Muita ennaltaehkäiseviä toimia ovat hyvä kuivitus ja riittävä ruokinta imetyskaudella.

Karitsoilla yleisin ongelma on ripuli, jossa usein syytä on kokkidit. Kosteita vuodesta toiseen käytettäviä ulkoilutarhoja tulee välttää. Yleisimmän koccidit-ripulin tulee 3-8 viikon ikäisille karitsoille.

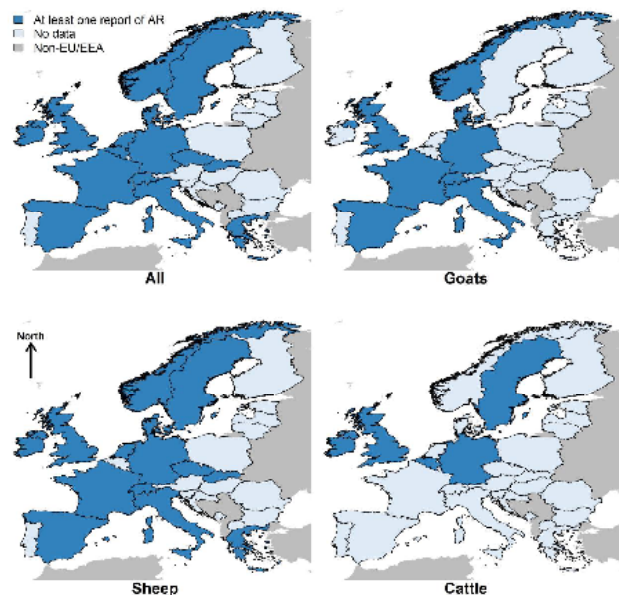
Viime vuonna lampureille tehdystä loiskyselystä saatiin ensimmäinen esittely. Vastauksia oli saatu 85. Vastanneista 45 prosentilla ei ollut loistorjuntasuunnitelmaa. Yli puolet vastanneista ei lähettä pappanäytteitä tutkittavaksi, kuitenkin lääkkeitä oli käyttänyt yli 50 prosenttia vastanneista. Lääkkeitä käytettiin lähinnä karitsoille, mutta harvoin. Lopputulema oli, että vastaajtiloilla on vähän loisista aiheutuvia oireita ja lääkkeiden käyttö on melko vähäistä. Loistutkimuksesta saamme tarkemman selvityksen myöhemmin.

Tautien vastustusta tilatasolla

Maailmalla on paljon lammastauteja, ja niitä on myös naapurimaissamme.

– Tauteja voivat levittää muun muassa vierailijat, keritsijät ja koirat, **Johanna Rautiainen** kertoi.

Elävät eläimet ovat kuitenkin suurin riskitekijä ja varsinkin ulkomaan tuonnit. Tuonneissa kehoitetaan noudattamaan ETT:n ohjeita.

Kartta näyttää märehtijöiden resistenssitilanteen Euroopassa 2015. Lähde: Rose, H. et al: Widespread anthelmintic resistance in European farmed ruminants: a systematic review

Omalla toiminnallaan tilallinen voi vähentää tautiriskejä tarjoamalla suojavaatteet vierailijoille ja vaatimalla keritsijöiltä puhtaat vaatteet ja koneiden puhtautta. Muita toimenpiteitä ovat muun muassa häntäeläinten torjunta (rotat, hiiret, linnut) ja raatojen hävittäminen asianmukaisesti. Sairastapauksissa sairaiden eristäminen on keino hidastaa sairauden leviämistä.

Toimialan tahtotila valtakunnalliseen terveyden huoltoon

Valtakunnallisen terveydenhuolto-ohjelman perustaminen lampaille on puhuttanut viime aikoina. **Milla Alanco-Ollqvist** kävi läpi terveydenhuoltoon ja lääkkeiden luovuttamiseen liittyviä aseuksia. Vuonna 2014 tehdyn suunnitelman perusteella voitaisiin lähteä liikkeelle. Silloin tehty selvitys oli kattava. Lampaille tulisi kuitenkin rakentaa kevyempi malli, jossa kustannukset eivät nouse liian korkealle sekä työmäärä lisäänty paljon.

Seminaariväen mielestä lampaille tulisi ehdottomasti saada terveydenhuolto-ohjelma. Ehdotettiin, että perustetaan työryhmä, joka selvittää asiaa ja käy keskusteluita alan toimijoiden kanssa toiminta- ja rahoitusmallin selvittämiseksi.

Kiitos kaikille seminaariin osallistuneille ja oikein hyvää kevättä!

Pienmärehtijöiden TAUTITILANNE SÄILYNYT HYVÄNÄ

Ruokaviraston patologiin tutkimuksiin vuonna 2019 lähetettyjen näytteiden perusteella lampaiden ja vuohien tautitilanne säilyi hyvänä eikä uusia taudinaiheuttajia todettu.

KIRJOITTAJA

Teija Kokkonen

Eläintautitutkimus, Ruokavirasto

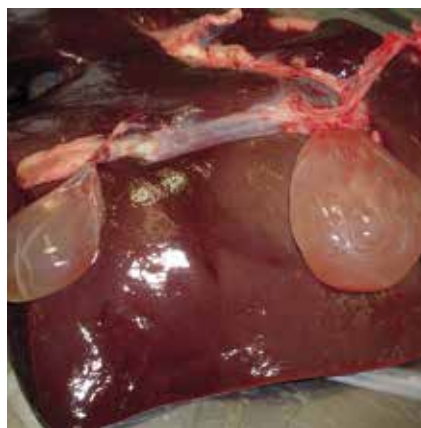
PATOLOGISANATOMISIIN TUTKIMUKSIIN lähetettiin 115 lammasta- ja vuohinäytettä 66 tilalta, mikä on selvästi vähemmän kuin aikaisempina vuosina, jolloin tutkittujen määrä on ollut 150 näytteen paikkeilla. Tutkituista näytteistä vuohia oli 11 ja loput 104 lampaita.

Tartunnallisia luomisen aiheuttajia ei todettu

Luomisen syiden varalta tutkitaan luotujen sikiöiden lisäksi kuolleena syntyneet ja ensimmäisen vuorokauden aikaan kuolleet karitsat ja kilat. Luomisen syitä olisi hyvä selvittää, jos luomisen tai kuolleena syntyneiden karitsojen määrä ylittää 2 prosenttia. Osa taudinaiheuttajista aiheuttaa muutoksia ensisijaisesti jälkeisiin, joten niitä tulisi mahdollisuuksien mukaan saada mukaan näytteeseen. Luomisen varalta tutkittiin 12 sikiönäytettä kuudelta tilalta, joista kaksi oli vuohitiloja. Jälkeisiä oli mukana kolmen tilan näytteissä. Tartunnallisia luomisen aiheuttajia ei todettu. Kahdella lampaan sikiöllä todettiin sydämen kehityshäiriö ja yhdellä vuohisikiöllä oli sydänlihasrappeutuma. Merkittävä syy sikiöiden ja vastasyntyneiden karitsojen sydän- ja/ tai luustolihasrappeutumiseen on tiineyden aikainen seleenin tai E-vitamiinin puute. Uuhien tiineysajan ruokinta ja kivennäisten saanti on syytä tarkistaa riittävän seleenin ja E-vitamiinin saannin varmistamiseksi, erityisesti luomuruokinnassa.

Suolistoloistartunnat karitsoiden ripulin ja heikentyneen kasvun taustalla

Sairauden syyn selvittämiseksi lähetettiin 91 lammasnäytettä ja seitsemän vuohinäytettä 59 tilalta. Tutkituista eläimistä

Koiran heisimadon (*Taenia hydatigena*) toukkarakkuloita lampaan maksan pinnalla

karitsoita ja nuoria lampaita oli noin 60% prosenttia. Juoksutusmahan ja suoliston sukkulamatoitartunta oli merkittävä heikon kasvun ja ripulin aiheuttaja karitsoilla. Haemonchus-mahamatoa todettiin 6 lammastilan ja kahden vuohitilan näytteissä ja muiden *Strongylida*-lahkon sukkulamatojen aiheuttamaa ripulia todettiin viiden tilan näytteissä. *Haemonchus*-mahamato imee verta juoksutusmahan limakalvosta, mikä aiheuttaa kaiken ikäisillä lampailla ja vuohilla anemiaa ja laihtumista, mutta ripulia ei sen yhteydessä juurikaan esiinny.

Suolistokokkidiioosi oli karitsaripulin syynä neljällä lammastilalla ja yhdellä vuohitilalla. Kokkidiioosille altistavat suuri eläintiheys ja alustan kostuminen, joten suurimmassa sairastumisriskissä ovat karitsointikauden lopulla syntyneet karitsat.

Listeria monocytogenes-bakteeri eristettiin yhden tilan hermosto-oireisista lampaista ja lisäksi aivolisterioosille tyypilliset patologiset muutokset todettiin neljän tilan näytteissä. Yhdellä uuhella aivo-oireiden aiheuttajaksi osoittautui aivokasvain.

Voimakkaan ruokinnan tai ruokinnanmuutosten aiheuttamaa klostridioosia eli suolistomyrkytystä (aiheuttaja *Clostridium perfringens* tyyppi D) todettiin kuudella tilalla, joista kolme oli vuohitilaa. Vuohilla klostridioosi aiheuttaa yleensä ripulia, kun taas lampaat kuolevat usein äkisti ilman edeltäviä oireita. *Salmonella diarizonae* todettiin sivulöydöksenä yhdessä lammasnäytteessä.

Keuhkotulehdusmuutoksia todettiin yhdeksällä lampaalla, joista viidellä aiheuttaja oli *Mannheimia haemolytica* ja kahdella

lampaalla aiheuttajana oli *Mycoplasma ovipneumoniae*. *Mannheimia*-keuhkotulehdus voi esiintyä äkillisenä taudinpurkauksena, jonka laukaisee erilaiset stressitekijät, kuten huonot sääolot tai kuljetus. Mykoplasma aiheuttaa usein lievää yskähtelyä katraassa, mutta se voi myös tehdä tietä toissijaisille bakteeritulehduksille. Aktinobasilloosi (*Actinobacillus lignieresii*) oli pään alueen nahanalaisten paiseiden ja imusolmuketulehduksen aiheuttaja kahdella tilalla. *Staphylococcus aureus* oli utaretulehduksen aiheuttaja kahdella uuhella ja bakteeria eristettiin lisäksi ihotulehduksista. Orf-virustartunta todettiin yhteensä viiden tilan näytteissä.

Keuhkomadot ja maksamadot voivat löytyä lihantarkastuksessa

Lihantarkastuksen yhteydessä otettuja näytteitä tutkittiin neljältä tilalta. Yhden tilan lampailla todettiin keuhkomatotartunta ja pientä maksamatoa. Pieni maksamato on lampaalla melko harmiton loinen, mutta tartunta aiheuttaa maksahäikäyksiä lihantarkastuksessa. Iso maksamato (*Fasciola hepatica*) voi sen sijaan aiheuttaa pienmärehtijöille vakavan sairastumisen. Isoa maksamatoa esiintyy yksittäisissä lihanautakarjoissa, mutta lampailla lampailla sitä ei ole todettu vuoden 2000 jälkeen. Ison maksamadon väli-isäntinä toimivat kosteiden paikkojen kotilot, joita voi esiintyä laidunten kosteikoissa ja ojissa. Lihantarkastus on luotettava keino maksamatotilanteen seurannassa niin kansallisesti kuin tilatasollakin. Lisäksi yhdessä lihantarkastusnäytteessä todettiin koiran heisimadon (*Taenia hydatigena*) toukkarakkuloita maksan pinnalla. Tartunta kertoo rehun tai laitumen saastumisesta koiran tai ketun ulosteilla. Koira taas saa tartunnan syödessään loisirakkuloita sisältäviä raakoja ruhon osia. Kyseinen toukkarakkula on lampailla tavallinen muutos lihantarkastuksessa ja voimakkaassa tartunnassa loistoukkien vaellus maksassa voi aiheuttaa kudosaivourioita.

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

KIPU muuttaa lampaiden ja vuohien käyttäytymistä

Kivun tarkoituksena on suojella elimistöä ja siksi se muuttaa eläimen käyttäytymistä ja ilmettä. Kipu on kuitenkin eläimelle epämiellyttävä kokemus, joka varsinkin hoitamattomana ja pitkittyessään on haitallista ja heikentää voimakkaasti hyvinvointia. Siksi kipua on tärkeää hoitaa. Lampaat ja vuohet eivät näytä kipuaan selvästi ulospäin, joten kivunhoidon kannalta ratkaisevaa on hoitajan taito tunnistaa kivusta kertovat vaivhkaiset ja hienovaraiset merkit.

KIRJOITTAJA

Ann-Helena Hokkanen

Eläinlääkäri, ELT, Dip ECAWBM-WSEL

Kuva: Sarita Mikkonen

Jälkeläisen hoitaminen tai keskittyminen johonkin muuhun hyvin tärkeään asiaan voivat peittää kivusta kertovia muutoksia eläimen käyttäytymisessä.

Lampaat ja vuohet aistivat kipua siinä kuin ihmisetkin. Kipuaisti on yksi elimistön tärkeimmistä suojausmekanismeista. Jos kyky tuntea kipua äkkiä häviää, ihminen tai eläin loukkaisi itsensä hyvin nopeasti. Kipu määritelläänkin epämiellyttäväksi tuntemukseksi, johon liittyy eläimen tietoisuus kudostuhosta tai elimistöä uhkaavasta vaarasta. Kivun aiheuttamat muutokset eläinten käyttäytymisessä ovat siis varsin tarkoituksenmukaisia, sillä ne suojelevat. Kivusta on kuitenkin myös paljon haittaa, varsinkin, jos se on voimakasta tai kestää pitkään.

Kipu suojelee

Eläinten kokemaan kipuun liittyy siis kaksi osaa; kivun aistiminen ja sen kokeminen. Ensin eläin aistii elimistöä uhkaavan vaaran kipuna ja väistää sitä. Sitten keskushermosto päättää, mitä kivulle tehdään. Kipu on myös yhteydessä eläimen mielialaan ja tunteisiin. Aivoissa syntyvään kipukokemukseen liittyvätkin epämiellyttävät tunnetilat, kuten pelko, ahdistus ja paniikki sekä kärsimys ja tarve päästä kivusta eroon.

Koska kipu on elimistön hyvin tärkeä suojausmekanismi, lajikehityksessä on ollut tarkoituksenmukaista tehdä siitä mahdollisimman epämiellyttävä kokemus. Eläimet ja ihmiset välttävät kipua, oppivat siitä ja

KIPUA ON ERILAISTA

KIPU VOIDAAN JAKAA sen keston mukaan akuuttiin, pitkittyneeseen ja krooniseen kipuun. Akuutti kipu on hetkellistä ja liittyy vammaan tai sairauteen ja helpottaa aiheuttajan parantuessa. Jos kipu pitkittyy, se ei ole suhteessa eläimen saamaan vammaan tai sairauteen vaan jatkuu, vaikka alkuperäinen syy alkaa jo parantua. Tällainen pitkittynyt kipu altistaa kivun kroonistumiselle, eli sairaalloiselle kivulle.

Akuutilla kivulla siis on ensisijaisesti elimistöä suojaava merkitys ja jokin selvä syy. Se varoittaa vaarasta ja estää lisävaurioiden syntymistä. Suojaheijasteet saavat eläimen väistämään kipua ja lisävaurioilta vältytään. Kivun ensimmäinen vaihe onkin kestoltaan lyhyt, luonteeltaan terävä ja kipu on helposti paikannettavissa. Esimerkiksi lampaan astuessan terävän kiven päälle sorkka vedetään nopeasti pois uhkaavasta vaarasta.

Akuutin kivun toisessa vaiheessa ku-

dosvaurion paranemisen alettua kipu on syvempää ja laajemmalle leviävää. Tämän kivun tarkoituksena on estää lisävaurioiden syntyminen ja edistää paranemista. Eläin aristaa ja varoo vaurioitunutta kohtaa ja sen ympäristöä sekä muuttaa käyttäytymistään. Esimerkiksi sorkkansa loukannut lammas arkoo ja ontuu kipeää jalkaa. Akuutti kipu on suhteessa vammaan tai sairauteen ja helpottaa sitä mukaa, kun eläin paranee.

Vaikka lyhytkestoinen, äkillinen kipu onkin hyödyllistä, myös sitä tulee ennaltaehkäistä ja lievittää aina kun mahdollista, sillä hoitamaton kipu altistaa kivun pitkittymiselle, varsinkin, jos kipu on hyvin voimakasta ja kestää kauan. Tällöin kipu jatkuu siitä huolimatta, että sen aiheuttaja, esimerkiksi haava sorkassa, on jo parantunut. Pitkittynyt kipu taas altistaa krooniselle, jatkuvalla kivulle, joka on itsessään sairaus, ja jota on hyvin vaikeaa hoitaa.

tekevät paljon töitä sekä muuttavat käyttäytymistään kivun seurauksena, tavoitteenaan päästä kivusta eroon. Voidaankin ajatella, että kivun elimistöä suojaavien

tärkeiden ominaisuuksien hinta on kivun epämiellyttävyys ja varsinkin sen aiheuttama kärsimys.

Kipukäyttäytymisen tarkoituksena ➔

on siis suojata eläimiä uusilta vammoilta ja edistää jo syntyneiden vaurioiden parane-
mista. Lisäksi kipukäyttäytyminen varoit-
taa lauman muita eläimiä vaarasta. Lampai-
den ja vuohien kipua voi kuitenkin olla vai-
kea huomata, sillä nämä eläimet eivät näytä
sitä selvästi ulospäin, vaan pyrkivät peittä-
mään kipunsa ja heikkoutensa, varsinkin
jos ne pelkäävät hoitajaansa. Tämä johtuu
siitä, että lampaat ja vuohet ovat alun perin
saaliseläimiä ja luonnossa näkyvät merkit
vammoista ja sairauksista ovat olleet vaa-
rallisia. Laumaa tarkkailevat petoeläimet
ovat aina hyökänneet heikoimpien yksilöi-
den kimppuun. Siksi kivun näyttäminen ei
ole ollut eduksi ja lajin kehityksessä valinta
onkin suosinut yksilöitä, joilla on korkea
kynnys näyttää kipuaan ulospäin. Lampai-
den ja vuohien kipua ja sairautta piilottele-
va käytös johtanut ihmisten vähättelevään
suhtautumiseen niiden kokemaa kipua
kohtaan.

Eläinten kipukokemus ja sen aikaan-
saamat muutokset käyttäytymisessä myös
vaihtelevat paljon tilanteesta riippuen ja
niihin vaikuttava monet asiat, kuten tilan-
ne, jossa eläin kokee kipua, aikaisemmat
kokemukset sekä oppiminen. Aivot ver-
taavat kipuviestejä aiemmin kokemaansa
ja tekevät päätöksen, onko kipu uhkaavaa
vai harmitonta. Sitten aivot päättävät, mitä
asialle pitää tehdä. Esimerkiksi hermos-
tuneisuus ja kivun odottaminen voivat
pahentaa kipukokemusta, kun taas turval-
lisuuden tunne ja positiiviset kokemukset
voivat helpottaa kipeän eläimen oloa.

Voimakas pelko, jälkeläisen hoitaminen
tai keskittyminen johonkin muuhun tär-
keään asiaan voivat peittää kivusta kertovia
muutoksia eläimen käyttäytymisessä, sillä
tilanne ei salli sen keskittyvän kipuun juuri
sillä hetkellä. Eläin voi myös vaikuttaa ki-

Kuva: Terhi Torikka

Vuohille ja lampaille on ollut eduksi peittää kivun ja sairauden merkkejä laumaa mahdollisesti
tarkkailevilta saalistajilta. Siksi niiden kipukäyttäytyminen on varsin hienovaraista ja tarkoitettu
laumatovereiden huomattavaksi.

vulialta laitumella, esimerkiksi ontua voi-
makkaasti, mutta kun sitä mennään otta-
maan kiinni, se juokseekin näennäisesti vai-

vatta karkuun kivusta huolimatta. Tällöin
eläin kokee kiinnijäämisen riskiksi itselleen
ja koettaa viimeiseen asti näyttää siltä, että
olisi kunnossa.

ONTUMINEN JOHTUU KIVUSTA

ON TÄRKEÄÄ YMMÄRTÄÄ, että eläimen
ontuminen johtuu lähes poikkeuksetta
kivusta. Lievien ontumisten tunnistami-
nen on haastavaa ja sitä kannattaa
opetella säännöllisesti, jotta jo vähän
ontuvat eläimet saisivat nopeasti vai-
vaansa avun. Ontuvan lampaan tai vuo-
hen kävellessä sairaalle jalalle astuminen
sattuu ja eläin muuttaa käyttäytymistään
niin, että sen sairas jalka on mahdollisim-
man vähän aikaa maassa ja sille otetaan
vähemmän painoa kuin terveille jaloille.
Tarkoituksena on siis suojella vahingoit-
tunutta raajaa.

Ontuvan eläimen pää voi olla kävel-
lessä sään tason alapuolella, selkä on
köyryssä ja pää tekee yöökkäävää liike-
tä. Levossa jalkakipua kokeva eläin voi
seistä oudosti ja lepuuttaa kipeää jalkaa

tai vaihtaa painoa usein jalalta toiselle,
mikäli useammassa raajassa on kipua.
Etujalastaan kipeä lammas voi myös
laiduntaa etupolviensa varassa, jolloin
syöminen on helpompaa.

Terveen eläimen kävellessä sen taka-
jalka osuu saman puolen etujalan kanssa
samaan kohtaan. Tämän on tarkoitus
suojella takajalkoja; kun takajalka osuu
samaan kohtaan kuin etujalka, myös
se laskeutuu turvallisesti havaittuun
paikkaan. Ontuvan lampaan tai vuohen
kipeän takajalan askel on lyhentynyt,
eikä sen sorkka siis osu etujalan jälkeen.
Kipeä jalka on myös maassa mahdolli-
simman vähän aikaa. Näitä muutoksia
voi parhaiten havainnoida katsomalla
eläinten kävelyä sivulta, kun ne kävelevät
rauhassa tasaisella alustalla.

Kipu muuttaa eläimen käyttäytymistä

Koska lampailla ja vuohilla on luontainen
tarve peittää kipunsa ja sairautensa mer-
kkejä, hoitajan on opeteltava huomaamaan
pienet vihjeet ja normaalista poikkeava
käytös. Yleensä voimakas, äkillisesti alkanut
kipu on helpompaa havaita kuin pikkuhil-
jaa paheneva, pitkään jatkuva kipu, joka
muuttaa eläimen käyttäytymistä vähitellen.

Kivusta kärsivä eläin voi olla levoton, va-
roa liikkumasta tai liikkuu epänormaalisti
ja aristaa kipeää kohtaa. Kipeä lammas tai
vuohi voi maata enemmän kuin normaalis-
ti tai jos makuulle meno ja ylösnouseminen
ovat sairauden tai vamman takia vaikeita,
eläin makaa ja seisoo pidempiä aikoja ker-
rallaan kuin normaalisti. Utaretulehduspo-
tilaat voivat seistä tavallista enemmän, sillä
kivuliaan utareen päällä ei tee mieli maata.
Jaloistaan sairas potilas voi myös seistä sel-
kä köyryssä, seisossaan lepuuttaa kipeää
jalkaa, seisoa jalat ristissä tai vaihtaa usein
jalkojensa asentoa. Kävely on jäykkää ja

eläin liikkuu varovaisesti ja hitaasti erityisesti kovilla ja liukkailla alustoilla. Myös normaali tyytyväinen venyttely ylös noustessa voi jäädä sairaana pois. Märehtiminen voi vähentyä. Muita merkkejä sairaudesta ja kivusta voivat olla pään ja korvien riiputtaminen ja ravistelu sekä hampaiden narskuttelu. Myös epänormaalit seisoma-asennot voivat kertoa kivusta.

Kipu voi näkyä myös siinä, että eläin muuttaa normaalia toimintaansa. Syömiskäyttäytymisen muutokset ovat myös yleisiä; ontuvat eläimet käyvät syömässä harvemmin ja voivat syödä nopeammin ja sairauden edetessä lopulta vähemmän kuin terveenä. Sairaavat eläimet voivat myös käydä syömässä silloin, kun muut ovat lepäämässä, jolloin kilpailua ruuasta on vähemmän. Pahoin sairaan eläimen reaktio ympäristön tapahtumiin tai esimerkiksi lähestyvään ihmisen on vähentynyt, eläin on apaattinen ja voi eristäytyä laumastaan. Kipu myös muuttaa eläimen elimistön toimintaa. Kivuliaan eläimen stressihormonien pitoisuudet veressä nousevat, sydämen syke kiihtyy ja hengitys muuttuu nopeaksi ja pinnalliseksi.

Paras tapa oppia huomaamaan kivusta ja sairaudesta kertovat pienet merkit mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, on oppia tuntemaan hoidossaan olevien eläinten normaali ilme, käytös ja luonne. Eläimiä kannattaa tarkkailla myös vaivihkaa, jolloin on paremmin mahdollista huomata myös arempien yksilöiden muuttunut käytös. Muutokset lampaiden ja vuohien normaalissa käyttäytymisessä kannattaa aina ottaa vakavasti.

Kipu muuttaa eläimen ilmettä

Lampaan tai vuohen kokemaa kipua näkyy myös sen ilmeestä. Ihmisille on lajinkäytöksessä muodostunut erinomainen kyky huomata erilaisia tunnetiloja toisen ihmisen kasvoista. Kasvojen ilmeet johtuvat lihasten jännittymisestä tai rentoutumisesta. Ihmisten ja eläinten ilme muuttuu tunteiden ja tilanteen mukaan. Lihakset

jännittyvät ja ilme kiristyy stressaavissa, pelottavissa, kipua aiheuttavissa tai muissa negatiivisia tunteita herättävissä tilanteissa. Rauhallisissa ja miellyttävissä tilanteissa ilme on rento ja pehmeä. Hermostuneen eläimen ilme on kireä ja korvat, silmät sekä sieraimet liikkuvat kiivaasti yrittäen saada tietoa ympäristöstä ja mahdollisesti uhkavasta vaarasta.

Lääketeieteessä kipuilmeitä käytetään apuna kivun arvioinnissa, erityisesti vauvoilla, pienillä lapsilla ja muilla ihmisillä, jotka eivät pysty sanallisesti kertomaan kivustaan. Kipukasvoja on tutkittu myös useilla eri eläinlajeilla ja niihin perustuva kivun tunnistamismenetelmä on kehitetty tähän mennessä ainakin hiirille, rotille, kaneille, hevosille, sioille, kissoille, naudoille ja lampaille. Kipu ilme on myös kuvattu vuohilla. Lisäksi vuohien on todettu kiinnittävän enemmän huomiota huolestuneelta näyttävien kuin rentoutuneiden laumatovereidensa kuviin.

Vaikka aikuista ihmistä kehoitettaisiin kätkemään kipunsa, kasvonilmeet usein paljastavat kiputilan. Samoin arvellaan olevan eläimillä. Vaikka eläin koettaisikin peittää kivusta kertovan käyttäytymisen tai esimerkiksi juosta hoitajaansa karkuun voimakkaasta kivusta huolimatta, kipuilme voi paljastaa kivun tai sairauden. Kipu ilmeistä onkin paljon apua kivun tunnistamisessa ja arvioinnissa. Etenkin ne auttavat lievän kivun tunnistamisessa sekä esimerkiksi annetun kipulääkkeen tehon arvioimisessa.

Kivuliaan eläimen ilmeitä arvioitaessa kiinnitetään huomiota viiteen eri kohtaan sen kasvoissa. Kivuliaan lampaan tai vuohen korvien välinen etäisyys kasvaa ja korvavalehdet kääntyvät alaspäin kohti maata, jolloin niiden aukot näkyvät vähemmän kuin normaalisti. Kivusta kärsivällä eläimellä on usein ”huolestunut” ilme ja sen katse on intensiivinen ja sisäänpäin kääntynyt. Kasvojen lihakset kiristyvät eläimen kokiessa kipua ja tämä aiheuttaa vaikutelman kireästä ilmeestä. Silmien yläpuolella voi olla kolmiomainen juoste. Myös pään

sivuilla olevat purulihakset jännittyvät ja siksi ne erottuvat tavallista selkeämmin.

Kivulias eläin voi myös kiristellä tai narskutella hampaitaan. Huulet kiristyvät ja sivulta päin katsottuna huulilinja lyhenee ja lampaan normaali ”hymyilevä” kulma huulesta katoaa. Myös leukalinja muuttuu normaalista pyöreästä suoraksi tai sisäänpäin kääntyneeksi. Lampaalla on normaalisti edestäpäin katsottuna rennon pyöreä turpa ja sierainten väliin voi piirtää loivan U-kirjaimen. Kivuliaalla lampaalla tämä alue kiristyy, sieraimet nousevat ylöspäin ja sierainten alue alkaa muistuttamaan enemmän V-kirjainta.

On hyvä muistaa, että kipukasvoihin liittyviä muutoksia voi esiintyä yksinään ja ilman kipua, mutta mitä enemmän kivusta kertovia merkkejä löytyy, sitä voimakkaampaa kipua yleensä on. Joskus muusta kuin kivusta johtuvan stressin aiheuttama ilme on hyvin samankaltainen kipukasvojen kanssa. Stressi ja kipu liittyvätkin hyvin voimakkaasti toisiinsa, sillä kipu aiheuttaa elimistössä stressireaktion ja stressi voi pahentaa kipukokemusta.

Lampaiden ja vuohien kivun ja sairauden tunnistaminen mahdollisimman pienistä ja varhaisista merkeistä on edellytys ongelmaan puuttumiselle. Nopeus on valttia. Siksi kivun ja sairauden varhaisten merkkien huomaaminen on niin tärkeää, ja sitä kannattaa harjoitella.

LISÄÄ TIETOA JA KUVIA LAMPAIDEN KIPUKASVOISTA (PAIN FACE):

https://www.ruminants-care.nl/uploads/images/FAWB_Pain-Booklet-Sheep_spreads-1-14.pdf

LISÄÄ TIETOA JA KUVA VUOHIEEN KIPUKASVOISTA (PAIN FACE):

<https://backyardgoats.iamcountryside.com/ownership/its-written-on-goats-faces/>

RETRONIK

lammaskalusteet

- pyöröpaalihäkit
- heinärit ja seinärit
- käsittelyaidat
- hoito-/eläinportit
- juomakupit + suojaakaaret
- stopparit + rännityslaitteet
- ruokintakourut (muovi tai metalli)

Katso video www.retronik.com

Raija 040 7022 162, Reino 050 521 0082
rareko105@gmail.com

MUISTA KARITSOIDEN
PAPANANÄYTTEET,
SAAT MEILTÄ AINA MYÖS
TOIMINTAOHJEET

PALVELUT

- Sisäloistorjunta, papananäytteet
- TH-käynnit NEUVO-2020 tuella
- Tiineysneuvonta ja uuhineuvolat
- Ongelmatilanteiden selvitykset
- Webinaarit maanantaisin ja lauantaisin

TILAUKSET: lammasmaailma.fi

Lammasmaailma Oy

Metsälammentie 20, 34130 Ylinen, info@lammasmaailma.fi

LAMMASLÄÄKÄRI: puh. 0600 306 627 (maksullinen)

VUOHIEEN CAE-VIRUSTAUTI

Vuohien CAEV (caprine arthritis-encephalitis -virus) tartuntojen tutkinta kuuluu samaan terveystalvonta ohjelmaan kuin lampaiden MVV (maedi-visnavirus) tartuntojen tutkinta. Suomessa viimeisin MVV-tartunta on raportoitu vuonna 2006. Vuohien CAEV tartuntoja ei ole toistaiseksi raportoitu Suomessa. CAEV on kuitenkin yleiskielessä huonommin tunnettu kuin MV.

MV- JA CAE VIRUKSET kuuluvat samaan pienten märehtijöiden lentivirusten ryhmään, ja ne voivat tarttua lampaasta vuohiin tai vuohesta lampaaseen.

CAEV eroaa oireiltaan maedi-visnasta aiheuttamalla vuohille kroonisen niveltulehduksen, joka lopulta rampauttaa vuohen. Toinen tartunnan ilmenemismuoto on eläimen kuihtuminen, joka johtaa kuolemaan. Yleisimmin oireilua alkaa ilmetä iäkäämmillä vuohilla, noin 4–5 vuoden iässä.

Virustartunnan voi saada kilinä emän ternimaidosta tai jo aikaisemmin vohlinnan yhteydessä emän veren kautta. Lentivirukset tarttuvat myös pisaratartuntana eläinten lähikontakteissa. Kerran sairastunut eläin

levittää virusta koko loppuelinikensä ajan.

Tautiin ei ole parannuskeinoja, mikä korostaa ennaltaehkäisyn merkitystä en-tisestään. Tartunnan ilmaantuessa taudin saneeraus aiheuttaa todella paljon työtä ja taloudellisia tappioita. Suomessa suurimman riskitekijän aiheuttavat tuontieläimet. Siksi pienmärehtijöiden tuonnissa on syytä olla hyvin tarkkaavainen myyvän tilan näyttämien asiakirjojen suhteen, ja varmistaa myyjän kuulumisen MVV ja CAEV seurantaan kotimaassaan.

Vuohien CAEV on kansainvälisesti vastustettava eläintauti ja Suomessa sen ennaltaehkäisemiseen on olemassa terveystalvonta-ohjelma. Ohjelmaan liittyy Ruokaviras-

ton lomakkeella lähettämällä se oman alueen aluehallintovirastoon. Terveystalvontaohjelmassa otetaan verinäyte jokaiselta tilan yli 12 kuukautta vanhalta eläimeltä. Verinäytteistä tutkitaan CAE-viruksen vasta-aineita kahdella eri tavalla joko ELISA-testauksella tai PRC-menetelmällä. Koska taudin kulku on hyvin hidas, seurantaa on toteutettava riittävän pitkän ajanjakson ajan, neuvotaan Ruokavirastosta.

KIRJOITTAJA
Jonna Ukkola

LAMMAS- JA VUOHIKERHOT

1. Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y.,
siht. ja rahastonhoitaja, Sanni Kaitamäki,
p. 040 717 7116, sanni.kaitamaki@gmail.com

2. Keski-Pohjanmaan Lammaskerho,
siht. Leila Niemelä, Niemeläntie 41,
68230 Lohtaja, p. 040 570 1599

3. Keski-Suomen Lampurit,
pj. Mari Seppälä, Tarvajärventie 253, 42100 Jämsä, p. 040 824 1518, mari.seppala@hotmail.com
Siht. Sirpa Tyräinen, p. 0500 544 074, ks.lampurit@gmail.com

4. Kaakon lampurit ry,
www.facebook.com/Kymenlaaksonlampuritry
pj. Maija Knuuttila, Ahviontie 260, 46960 Muhniemi,
p. 040 575 8848, maija-knuuttila@outlook.com.
Siht. Marja Jalo, marja.jalo@proagria.fi, p. 040 572 8387

5. Lapin Lampurit r.y.,
siht. Petri Leinonen, Mäkkierintie 9, 95520 Tornio,
p. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.fi

6. Pirkanmaan Lammaskerho,
pj. Ira Hellsten, ira.hellsten@kurjentila.fi, p. 041 528 9672

7. Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho,
siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56 92220 Piehinki,
p. 040 558 5421

8. Pohjois-Karjalan Lampurit,
siht. Eila Pennanen, p. 050 361 4144, pk.lampurit@gmail.com,
www.pohjoiskarjalanlampurit.blogspot.fi
www.facebook.com/PohjoisKarjalanLampurit

9. Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team,
siht. Niina Lohva, Kulvemäentie 164, 74230 Salahmi,
niina.lohva@kiuruvesi.fi

10. Satakunnan Lammaskerho,
siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73, 27150 Eurajoki,
p. 044 3124 272,
<http://satakunnanlammaskerho.blogspot.com/>
<https://fi-fi.facebook.com/SatakunnanLammaskerhoRy/>

11. Suur-Savon Lampurit r.y.,
pj. Kirsi Vertainen, Levänomaisentie 648, 51820 Hatsola,
p. 040 590 6959

12. Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands Fårfarmare r.f.,
siht. Mikko Idlax, idlaxgard@gmail.com

13. Varsinais-Suomen Lammaskerho,
siht. Terhi Oinonen, Hanhioentie 6, 21540 Preitilä,
p. 0400 881 956, terhi.oinonen@kolumbus.fi

14. Ålands Fåravelsförening r.f.,
ordf. Mia Söderdahl, c/o Babbi Söderdahl,
Sjöhagavägen 71, 22 150 Jomala,
alandsfaravel@gmail.com

15. Österbottens svenska fårförening r.f.,
ordf. Josefin Norrback, josefinnorrback@hotmail.com,
sek. Daniel Englund, daniel.englund95@gmail.com

16. Suomen Vuohiyhdistys r.y.,
www.suomenvuohiyhdistys.fi
pj. Jonna Ukkola, Loppi, p. 040 757 3757, jonna.ukkola@outlook.com,
siht. Markus Koivisto, Kihniö, p. 050 463 5354,
koiviston.tila@hotmail.com

OVATKO KERHOSI YHTEYSTIEDOT MUUTTUNEET?
Ilmoita uudet yhteystiedot Lammak & vuohi-lehdelle,
lammaslehti@gmail.com

Tilan kokemus CAEV-näytteenotosta

HALMELAN VUOHITILALLA Lopella tehtiin päätös liittymisestä vuohien CAEV-terveysvalvontaan. Haimme Ruokaviraston nettisivuilta liittymislomakkeen ja lähetimme sen alueemme aluehallintovirastoon.

Noin viikon kuluttua ilmoituksen lähettämisestä soitin aluehallintovirastoon ja kyselin liittymislomakkeemme perään. Muutaman puhelun jälkeen lomake löytyi ja saimme asian eteenpäin.

Seuraavaksi otin yhteyttä kunnan eläinlääkäriin, jonka kanssa aloimme sopia sopivaa näytteenottoajankohtaa. Kun päivämäärä oli saatu sovittua ja riittävät tiedot annettua eläinlääkäreille, mietimme kuinka toteutamme noin 200 eläimen testauksen suhteellisen ripeästi.

Koska kuttulassamme on kaksi ruokintapöytää ja eläimiä siirrellään niiden yli kuivikepohjalta toiselle, teimme näytteenottopisteet ruokintapöytien ylimenopaikoille. Ruokintapöytien päälle rakennettiin kuormalavoista ja levyistä koroke, jotta verikokeita olisi helpompi ottaa. Paikalle tuotiin myös kirjaamista varten pöytä ja tuoli sekä näytteenottovälineitä. Alue eristettiin vielä aidoilla, jotta yksikään eläin ei pääsisi kovin kauas karkumatkalle tai ohi näytteenottopisteestä. Olimme sopineet etukäteen kahden harjoittelijamme läsnäolosta eläinten käsittelyssä. Eläinlääkärin mukana tuli vielä avustaja, joten meitä oli yhteensä paikalla kuusi henkilöä.

Näytteenotto sujui suhteellisen hyvin. Kirjaamisessa on oltava todella tarkkana, jotta kaikki numerot tulevat oikein. Jokaiselle eläimelle tulee oma putki, jossa on oma numero. Eläinlääkäri hoiti näytteenoton ja hänen avustajansa kirjaamisen. Eläinlistat on myös hyvä olla ajan tasalla ja päivittää välittömästi näytteenoton jälkeen, mikäli jotakin epäselvyyksiä ilmenee.

Kaiken kaikkiaan yli 12 kuukautta vanhoja eläimiä oli näytteenottohetkellä 233 eläintä. Näytteet otettiin marraskuussa 2019 ja ne olivat saapuneet Ruokavirastoon 28.11.2019 postin lakosta huolimatta. Tutkimustodistus valmistui 21.1.2020 eikä yhtään tartuntaa todettu. Karjamme sai aluehallintoviraston päätöksen terveysluokasta MV2. Näytteet on otettava vielä vuosina 2020 ja 2021 kaikista tilan yli 12 kuukautta vanhoista eläimistä, minkä jälkeen pitopaikkamme terveysluokka on korkein MV1, mikäli näytteiden koetulokset ovat negatiivisia.

Terveysvalvonta tuo tilallemme rajoituksia eli saamme ostaa vain sellaisia eläimiä, jotka ovat samassa tai korkeammassa terveysluokassa kuin meidän karjamme. Tilallamme ei myöskään saa vierailla sellaisia eläimiä, jotka eivät kuulu samaan tai korkeampaan terveysvalvonnan luokkaan.

Vuohien pidossa terveysvalvontaan kuuluvan tilan on varmistettava jalostuseläinten saanti liittymisen jälkeen. Käytännössä tämä tarkoittaa joko keinosiementämistä tai todella monipuolista erisukuisten pukkien valikoimaa. Täsmäastutuksilla ja sukulaisuuskuja hyvin seuraamalla jalostuksen voi saada hallittua ainakin jonkin aikaa, mutta tilanne vaikeutuu ajan kuluessa. Jos tilan jalostussuunnitelma perustuu elävien pukkien käyttöön, on syytä harkita yhdessä useamman tilan kanssa terveysvalvontaan hakeutumista, jotta jalostuksen jatkumo pystytään turvaamaan.

Mitä valvonta maksaa?

Aluehallintovirastosta lähetettiin kaksi maksua eli lasku eläinlääkärin tekemästä työstä, joka oli meidän tilan tapauksessa 550 euroa. Aikaa kului 6 tuntia näytteenottoon ja verinäytteitä otettiin se 233 kappaletta. Toinen lasku aluehallintovirastosta tuli päätöksen kirjoittamisesta pitopaikan terveysluokasta. Sen suuruus oli 75 euroa. Loppi kuuluu Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueeseen.

Ruokavirastosta lähetettiin lasku verinäytteiden analysoimisesta. Sen suuruus oli yhteensä 303 euroa. Ohjekustannukseksi verinäytteiden analysointiin on annettu 60,60 euroa / 5 näytettä. Kokonaisuudessaan terveydenhuolto ohjelman ensimmäinen verinäytteenottokierros todistuksineen maksoi siis 955 euroa. Arvolisävero ei näistä toimista peritä, joten mainituissa summissa on arvonlisävero 0 prosenttia.

Lopuksi

Maedi-Visna ja CEA-terveysvalvonta on, ainakin aluksi, hyvin työstä ja maksaakin jonkin verran. Koemme valvonnan kuitenkin paremmaksi vaihtoehdoksi kuin taudin saneeraamisen sen puhkeamisen jälkeen. Maedi-Visnaa ja vuohien CAE tartuntoja on kuitenkin todettu Euroopassa ja muissa teollisissa maissa. Suomessa olemme olleet vielä turvasatamassa asian suhteen, mutta virukset ovat hyvin liikkuvaisia, eikä historiaan parane tuodittautua liiaksi. Yhteistyömme eläinlääkärin ja hänen avustajansa kanssa sujui todella hyvin, vaikka tilanne oli heillekin uusi. Seuraava näytteenotokerta menee jo varmasti helpommin, onhan meillä jo noin 200 eläimen kokemus asiasta.

KIRJOITAJA
Jonna Ukkola
vuohitilallinen

Vuohille soveltuvat rakennukset

Vuohien pidossa käytettäviä erilaisia rakennelmia on yhtä monta kuin vuohien pitopaikkaa. Harrastevuohien paikka tehdään yleensä olemassa oleviin tiloihin. Usein sopiva paikka löytyy esimerkiksi vanhasta navetasta, tallista tai ladosta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö tila olisi hyvä vuohelle. Ammattimaisessa vuohien hoidossa rakentaminen vaatii jo merkittäviä investointeja.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Marko Pentinmäki

Mahdollisen kuttulan tekemiseen vaikuttaa haluttu kuttujen lukumäärä. Suunnitteluvaiheessa täytyy huomioida eläinten tilavaatimukset. Taulukossa olevat neliöt ovat minimivaatimuksia. Käytännön toteutuksessa kannattaa käyttää isompia pinta-aloja, katso viereisen sivun taulukko.

Monilla tiloilla saattaa olla esimerkiksi käytöstä poistettu navetta. Olemassa olevien rakennusten käyttömahdollisuudet kannattaa ensin tutkia. Jos vanhat rakennukset ovat pieniä suunnitelmille, niitä voi hyödyntää esimerkiksi joidenkin eläinryhmien tiloina tai niihin voi sijoittaa tekniikkaa sisältäviä tiloja, kuten lypsaseman tai maitohuoneen. Vanhoissa rakennuksissa on kuitenkin aina rajoittavia tekijöitä, kuten mataluus, pienet ovet ja ikkunat ynnä muuta. Muutostyöt voivat olla myös suuria, esimerkiksi lattiaan tehtävät muutokset. Vanhaa muutettaessa joutuu aina tekemään kompromisseja. Lopputuloks voi kuitenkin olla hyvinkin onnistunut.

Ammattimaista maidontuotantoa harjoittavia tiloja on Suomessa 10–15 kappaletta. Näilläkin on erilaisia rakennusratkaisuja. Viime vuosina on tehty joitakin uusia kuttuloita. Niissä on otettu mallia Keski-Euroopan vuohitiloilta. Kuttulan suunnittelussa on huomioitava muun muassa rakennusmateriaalit, ilmanvaihto, lannanpoisto ja ruokinta.

Kuttulat ovat yleensä pihattotyyppisiä. Eläimet voivat vapaasti kulkea niille tarkoitettulla alueella. Laumaeläimenä vuohien on saatava olla muiden vuohien kanssa samassa tilassa. Kuivikepohjapihatto antaa vuohelle mukavat pehmeät olosuhteet. Kova lattia-alue osassa karsinaa olisi hyvä vuohien jalkaterveyden kannalta. Ne mielellään kävelisivät kovalla alustalla ja makoilisivat kuivikkeessa. Kuivikepohjalla eläimiä ei saa kuitenkaan olla liikaa, että kuivikepohja pysyy kuivana, eikä kuivittamisen tarvetta työllistä joka päivä.

Ammattimaista maidontuotantoa harjoittavia tiloja on Suomessa 10–15 kappaletta. Näilläkin on erilaisia rakennusratkaisuja.

Rakennustyyppi voi olla kylmä, puolilämmin tai lämmin. Kylmä on ilman eristystä ja lämpötila vaihtelee ulkolämpötilan mukaan. Puolilämmin on eristetty rakennus ilman erillistä lämmitysjärjestelmää. Ilmanvaihto on toteutettu esimerkiksi avtavalla verhoseinällä, jolloin ilma vaihtuu tehokkaasti. Eläimet lämmittävät rakennuksen. Talvella lämpötilaa voi hallita niin, että se voi olla hieman pakkasen puolella. Puolilämpimässä ja kylmässä pihatossa ilmanvaihto toimii yleensä luontaisesti. Lämmin rakennus on eristetty ja mahdollisesti varustettu lämmitysjärjestelmällä. Ilmanvaihtoa hallitaan säädettävillä tuloilmaluukuilla luonnollisella ilmankierrolla tai koneellisesti. Lämpötila pidetään minimissään +5 asteessa. Kylmässä ja puolilämpimässä pihatossa vesikupeissa on oltava lämmitys jäätymisen estämiseksi.

Rakennusmateriaalit

Uuden rakennuksen runkomateriaalina voi käyttää kaikkia vaihtoehtoja rakennuttajan mieltyömysten mukaan, kuten puuta, rautaa tai betonia. Niihin pintoihin, mihin vuohet pääsevät kosketuksiin, kannattaa kiinnittää erityistä huomiota. Varsinkin sarvelliset vuohet pystyvät tekemään paljon tuhoa. Peltilevyt revitään irti, jos ne vähänkin repsottavat reunoistaan. Lautaa ja lankku kestävät oman aikansa. Jos käyttää puuta, kannattaa kiinnittää ne ruuveilla ja niin, että ne on helppo vaihtaa uusiin. Isommilla pinnoilla tiukasyinen filmivaneri kestää

Kuttulat ovat yleensä pihattotyyppisiä. Eläimet voivat vapaasti kulkea niille tarkoitettulla alueella. Laumaeläimenä vuohien on saatava olla muiden vuohien kanssa samassa tilassa.

varsin pitkään. Käyttöikää saa lisää käyttämällä tarpeeksi vahvaa levyä.

Kestävimmän seinän saa betonista. Betonin ja vaneriseinän etuna on myös, että niihin on helppo kiinnittää esimerkiksi juomakuppeja, suolakivitelineitä ja virikkeitä.

Pukkien karsinoissa korostuu aitojen kestävyys. Pukki saattaa takoa aita vahvoilla sarvillaan ja täydellä voimalla, jolloin on tärkeää käyttää riittävän vahvoja materiaaleja. Lankkuaita on hyvä pukeille. Lankku antaa periksi kun pukki puskee siihen, mutta ei mene kovin helposti poikki.

Eläinten hallinta

Vuohet ovat taitavia tekemään asioita mitä hoitaja ei toivoisi, kuten karkailemaan. Tästä syystä pitää kiinnittää erityistä huomiota portteihin ja niiden lukkoihin. Aidat ja portit täytyy olla riittävän korkeita ja tiiviitä. Lypsykutuille riittää 140–150 senttimetriä. Nuoret vuohet ovat aktiivisia ja saattavat innostua noinkin korkean aidan yli hypymään, koska se on kivaa. Lukkojen pitää olla suojattuja tai muuten varmistettuja ettei vuohi niitä vahingossakaan saa auki.

Vuohien siirtelyssä on tärkeää selkeät

WEBINAAREJA JA KALENTEREITA

Vuohiyhdistyksen toiminta 2020

Alla otteita yhdistyksen toimintasuunnitelmasta.

VUOHIIHDISTYS TOIMITTAA WEBINAAREJA vuohien hoidosta kaikille halukaille kuulijoille. Yhden Webinaarin hinta on 10€ vuohiyhdistyksen jäsenelle ja 20€ ei-jäsenelle. Syksyn webinaareista, aiheista ja osallistumisinformaatiosta voi lukea tarkemmin osoitteesta www.suomenvuohiyhdistys.fi sekä yhdistyksen facebook sivuilta.

KALENTERI JA KIIMAKALENTERI

Ideoidaan ja toteutetaan vuodelle 2021 vuohiasioihin painottuva kalenteri. Lisäksi on suunnitteilla kiimakalenteri/kuttula/lampolapäivä. Kiimakalenteri pyritään rakentamaan niin, että se on yhtäläillä lampaille ja vuohille soveltuva. Tavoitteena on saada päivävyri valmiiksi elokuussa.

JALOSTUSELÄINTEN MYYNNISSÄ

pyritään uudistamaan uudistamaan käytäntöjä ja löytämään parempi kanava ja -lostuseläinten ilmoittamiselle myyntiin.

EDUNVALVONTAAN JA CAP2027-

KEHITYSTYÖHÖN osallistutaan aktiivisesti yhdessä Maataloustuottajien Keskusliiton MTK, Maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen Lammasyhdistyksen kanssa.

JALOSTUSREKISTERIN UUDISTAMIS-HANKKEESEEN osallistutaan yhdessä ProAgrian kanssa, KaRe 2020

TARKASTETAAN VUOHITALOUELLE LAADITTU STRATEGIA ja päivitetään sitä tarvittaessa

LUKEN ORGANISOIMAAN GEENIVARA-HANKKEESEEN osallistutaan aktiivisesti vuohien osalta.

TILANTARVE VALITTUJEN SITOUMUSTEN MUKAAN

Ikä	Tavanomaisen tuotannon minimivaatimus	Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehtojen vaatimus	Luonnonmukaisen tuotannon vaatimus
Alle 6 kk kili	0,25 m ² /kili täytepohjalla	0,33 m ² /kili	0,35 m ² /kili
Nuorvuohi (6–12 kk)	0,5 m ² / kili	0,6 m ² /kili	1,5 m ² /kili
Vuohi	1,2 m ² / vuohi täytepohjalla		1,5 m ² /vuohi
Kuttu kileineen	2 m ² /täytepohjalattialla		2 m ²
Pukki ryhmässä		1,7 m ² /pukki	
Yksittäiskarsina	1,4 m ²	2,0 m ²	
Sairaskarsina, jossa useita eläimiä		1,8 m ² /eläin	

Jos tilavaatimusta ei ole erikseen määritelty, käytetään minimivaatimusta, joka on eläinsuojelulain vaatimus.

Lähde: ProAgria

kulkureitit. Niissä ei ole ympärillä häiritseviä tekijöitä, mihin vuohi voisi harhautua. Kun vuohi oppii kulkemaan jonkin reitin, se uskaltaa mennä sitä ja siirtely on helppoa. Karsinassa ja käytävillä kannattaa olla käännettäviä aitoja. Niillä voi muunnella karsinaa esimerkiksi kerätä vuohet pienempään tilaan hoitotoimenpiteitä varten. Käytävillä porteilla on helppo muuttaa reittejä.

Silloin asioiden toteuttaminen on hoitajalekin mieluisaa kun ei tarvitse joka kerta rakentaa väliaikaisia viritelmiä. Varsinkin kuttujen lypsylle siirtyminen täytyy olla sujuvaa, ettei aikaa kulu kuttujen perässä juoksemisessa.

Hyvällä suunnittelulla ja huolellisella toteutuksella onnistuu tekemään toimivan kuttulan kahdelle tai kahdellesadalle vuohelle.

Suomenvuohen jalostus

Suomenvuohi on Suomen oma alkuperäisrotu, joka on hyvin laajasti mukana vuohenmaidontuotannossa sekä iloisena ja kekseliäänä lemmikkinä vuohia rakastavien harrastajien keskuudessa. Jonkin verran suomenvuohen pukkikilijä kasvatetaan myös lihaksi, mutta vuohenlihaketjun puuttuessa, lihakasi kasvatusta ei ole vielä lähtenyt nousujohteiselle uralle.

KIRJOITTAJA
Jonna Ukkola
vuohitilallinen

SUOMENVUOHIA ON arviolta noin 5000 yksilöä. Luonnonvarakeskuksen ylläpitämässä maatalouden tilastossa oli vuohia vuonna 2019 noin 5900 eläintä. Näistä suurin osa on suomenvuohia. Suomenvuohen jalostusjärjestönä toimii ProAgria Keskustenliitto, joka ylläpitää myös suomenvuohen kantakirjaa. Kantakirja on kaikkien halukkaiden luettavana verkossa ProAgrian sivuilla. Linkki kantakirjaan löytyy Suomen myös Vuohiyhdistyksen nettisivuilta kohdasta suomenvuohen jalostus.

Maitoa suomenvuohi lypsää vuodessa noin 550 litrasta 1100 litraan yksilöstä, ruokinnasta ja olosuhteista riippuen. Maidontuotannon potentiaalia tässä rodussa on siis huomattavasti, mutta täyttää varmuutta tuotannon luvuista ei ole tuotoseurannan puuttuessa. Luvut perustuvat muutamien tilojen omaan tuotoseurantaan sekä meijeriin lähetetyn maidon määrään. Suomenvuohi pystyy lypsämään tasaisesti 600 päivän laktatiokauden ajan ja osa yksilöistä jopa pidempään vohlimatta. Tämä ominaisuus vähentää astutuksen tarvetta ja poikivia ryhmiä voi olla eri vaiheissa eri vuosina.

Suomenvuohen jalostus ja rodun ylläpito perustuu tällä hetkellä vuohitiloilla tehtävään työhön. Myös vuohialan harrastajat ja pientilalliset tekevät tärkeää työtä suomenvuohikannan ylläpidossa. Käytetyin jalostusmetodi on sopivan astutuspuokin etsintä omille kutuille, koska keinosiemennysannoksia ei ole saatavilla eikä pienmärehitöiden keinosiemennys ole vielä yleistynyt Suomessa käytännöksi asti.

Pukkikilijat päivitettiin hiljattain

Suomenvuohen pukkikilijat päivitettiin ProAgrian vetämässä Vuohitalous elinkei-

Suomenvuohen pukkikilijat päivitettiin ProAgrian vetämässä Vuohitalous elinkeinoksi -hankkeessa, pukkikilijaluettelo löytyy hankkeen nettisivuilla. Hengissä olevia linjoja on yhteensä 15. Kuvassa oleva pukkan on linjaa 5 ja nimeltään Positiivinen.

Kuva: Noora Solminen

HUOMIO!

Ilmoitathan astuvien ja elossa olevien pukkiesi sukutiedot sähköpostilla 30.10.2020 mennessä Tiina Pentinmälle pentinmaki.tiina@gmail.com. Tiina ilmoittaa tiedot kootusti ProAgrian Kaie Ahlskogille.

noksi -hankkeessa vuosina 2018-2019. Pukkikilijaluettelo on kaikkien saatavilla hankkeen nettisivuilla. Pukeille on sukujen perusteella perustettu linjanumerot, jotka tulevat syntyvälle kilille isäpuikin suvun mukaisesti. Hengissä olevia linjoja on yhteensä 15, joista löytyy elossa olevia pukkeja kesän 2019 perusteella. Tilanne on siis saattanut jo muuttua tätä kirjoittaessa. Lisäksi luettelosta löytyy linjattomia pukkeja, joita ei olla osattu yhdistää sukutietojen perusteella enemmän käytettyihin linjoihin. Näitä linjattomia pukkeja on luettelon mukaan elossa yhteensä 12 pukkia.

Pukkien tiedot ja sukutaustojen selvittäminen ovat erittäin tärkeitä suomenvuohikannan kannalta. Kilit kannattaa merkitä nopeasti syntymän jälkeen, jotta erehtymisen vaaraa eri emojen kilien välillä ei olisi. Katraassa kannattaa käyttää vain yhtä

pukkia kerrallaan ja suosia täsmäastutuksia. Pukeille sopivat pässien astutusvaljaat, joilla pukkan merkitsee astumansa kutut. Näin pysytään astutuskaudella selvillä siitä mitä kuttuja pukkan on astunut, varsinkin jos pukkan vaihdetaan toiseen myöhemmin samalla kaudella. Täsmäastutettaessa kuttu viedään pukin luo yksilökarjanaan tai perustetaan pienenkoko ryhmä, jossa on tietty pukkan. Päivämäärät astumisista ja pukkien laitoista ryhmiin kannattaa laittaa muistiin esim. kalenteriin, jotta sukulaisuuksista pyytäisiin mahdollisimman hyvin selvillä.

Emänisä-tieto on myös kriittinen asia selvittää ennen astutuspuokin valintaa. Emänisän kautta vieras tai toiselta tilalta haettu pukkan voikin olla läheistä sukua, jollei asiaa ole tarkistettu. Mitä tarkemmat sukulaisuustiedot kutuilla ja pukeilla on sitä parempaan lopputulokseen päästään.

Sukusiitosta on hyvä välttää kaikin keinoin ja sukusiitosprosentti kannattaa rajoittaa viiteen prosenttiin tai alle. Sukusiitos yksipuolistaa vuohikannan geeniperimää, ja ajan saatossa alkaa aiheuttaa eloon jääville kilille paljon haittoja, esimerkiksi sairauksia tai asentovirheitä.

Sukusiitosta voi toistaiseksi tarkistaa WebVuohi -ohjelmistolla, jolla omille kutuille ajateltua pukkia voi tarkastella pukin EU-tunnuksen avulla. WebVuohi ohjelmisto on siirtymässä sivuun uuden ohjelmiston tullessa tilalle mahdollisesti vuonna 2021, mutta sukulaisuuksien tarkastamisen mahdollisuus tulee jatkumaan myös uudes-

VUOHTA GRILLISTÄ

Ainekset

vuohen kyljyksiä / niskakiekkoja
/ karettä
n. 1 dl vettä tai olutta
suolaa

Hiero suola lihan pintaan ja asettele palat vuokaan. Kaada astian pohjalle nestettä ja peitä se foliolla tai kannella, jotta liha ei pääse kuivumaan.

Kypsennä 175-asteisessa uunissa pari tuntia, tai kunnes liha on kypsää.

Grillaa lihoihin paistopinta kuumalla rutilällä, ja sivele loppuvaiheessa/kääntämisen jälkeen BBQ-kastikkeella.

Vinkki! Mikäli käytettävissäsi ei ole grilliä, voit myös nostaa lihapalat kastikkeella siveltyinä uunin grillivastuksen alle. Käytä kovaa lämpöä saadaksesi pinnan ruskistumaan.

BBQ-kastike vuohenlihalle

1 dl mietoa tomaattipohjaista chilikastiketta (tai dl tomaattisoseetta ja rkl vahvaa chilikastiketta)
½ dl vettä ¾ dl tummaa siirappia
2 rkl soijakastiketta
1 ½ rkl balsamicokastiketta
1 rkl punaviinietikkaa
3 isoa valkosipulinkynttä
2 rkl kuivattua rosmariinia
½ rkl kuivattua timjamia
teelusikan kärjellinen kanelia
(½ tl suolaa)
(1 tl savupaprikaa)

Paahda halutessasi kuivia mausteita hetki kattilassa. Voit myös ohittaa tämän vaiheen ja mitata kaikki ainekset suoraan kattilaan. Keitä sekoitellen kastiketta kasaan, kunnes se on paksua sekä kiiltävää ja sitä on jäljellä reilun desin verran. Tähän kuluu noin puoli tuntia. Sivele BBQ-kastiketta grillauksen loppuvaiheessa lihapalan pintaan, tai tarjoa esimerkiksi nyhtöpukin kanssa.

RESEPTI JA KUVA

Sara Rönkä

sa ohjelmistossa. Uutta ohjelmistoa lammas- ja vuohitiloille valmistetaan ProAgria Keskustenliiton vetämässä Kare2020- hankkeessa, jonka kuulumisia voi lukea hankkeen nettisivuilta.

Suomen Vuohiyhdistys yhdessä ProAgria Pirkanmaan ja Etelä-Pohjanmaan kanssa pyrkii ylläpitämään pukkiliinjalukkoa mahdollisimman ajantasaisena kehottamalla kaikkia vuohien pitäjiä ilmoittamaan elossa olevat ja astuvat pukit luettelon päivittäjälle kaksi kertaa vuodessa. EU-tunnus on pukin tärkein numerosarja, jonka kautta päästään tutkimaan pukista tallennettuja tietoja viranomaisrekisteriin sekä kantakirjarekisteriin.

Sukutietojen päivittäminen on tärkeää, jotta voimme pitää suomenvuohikannan elinvoimaisena. ProAgrian ylläpitämä kantakirjarekisteri on tällä hetkellä paras työkalumme suomenvuohen jalostuksessa ja ylläpidossa. Sen päivittäminen on kaikkien meidän vuohien parissa työskentelevien tai harrastavien tilojen asia suomenvuohen elinvoimaisuuden turvaamiseksi.

ProAgrian Lammas- ja vuohitiimi

Lammas- ja vuohitilojen asiantuntija- ja tuotosseurantapalvelut järjestetään alueellisten ProAgria Keskusten kautta

Lammas- ja vuohiasiantuntijat:

sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

Uusimaa ja Nylands Svenska, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme, Kymenlaakso ja Etelä-Karjala ja Finska Hushållningssällskapet

ProAgria Pirkanmaa,

Näsilinnankatu 48, PL 97, 33101 Tampere

Kaie Ahlskog puh 0400 731 811

Marja Jalo puh 040 5728387

Etelä-Savo, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala

ProAgria Etelä-Savo, PL 28, 51901 Juva,

Sari Heltelä puh 040 5937528

Niina Saastamoinen puh 040 7359912

(ruokintasuunnitelmat)

Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi ja Österbottens Svenska Lantbrukssällskap

ProAgria Etelä-Pohjanmaa,

Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki

Milla Alanco-Ollqvist puh 040 7060 558

Sini Sillanpää puh 043 8250 526

Oulu, Kainuu ja Lappi

ProAgria Oulu, Kauppurienkatu 23,

PL 106, 90101 Oulu

Milla Sirviö puh 043 8272999

Johanna Alamikkotervo puh 043 8271443

(uä-mittaukset, Lapin alue)

ProAgria Keskustenliitto

Lammastalouden asiantuntijat

Milla Alanco-Ollqvist ja **Kaie Ahlskog**

Myös muut ProAgrian asiantuntijat ovat käytettävissäsi, katso lisää www.proagria.fi

Tervehdys lampurit ja vuohitilalliset!

Ilmajoen makkaramestarit Oy valmistaa rahtityönä asiakkaan tarkastetusta lihasta monenlaiset lihajalosteet 20 vuoden kokemuksella:

Kysy rohkeasti lisää!

Ilmajoen Makkaramestarit Oy
luovantie 223
60760 Pojanluoma
vesa.luhtala@dap.fi
040 751 4206

Kaikkien tuotteiden osalta

PAKKAUSPALVELU

(vakuumi, suojakaasu), siivutuspalvelu,
 ja etiketöintipalvelu mahdollista.

SÄILYKKEET kuten perus-
 lihasäilykkeet eri mausteilla, palapaisti-
 säilykkeet eri kastikkeissa (kerma-
 kastike, ruskea kastike), lihapyörökät
 kerma -tai ruskeakastikkeessa, aito
 vorchmack jne.

ERILAISET

MAKKARAT lampaan ja vuo-
 henlihasta kuten lammasmakkara, tuore-
 makkarat, lammastwurstit,ilmakuiva-
 tut makkarat(salami ja chorizotyypiset
 ohutmakkarat), grillimakkarat, nakki-
 makkarat, siivutettavat tankomakkarat ja
 kokolihaleikkeet jne.

AIDOSSA

SAVUSAUNASSA

leppähalolla palvatut kokolihat kuten viulut,
 paistit, fileet, kyljet, palvirouheet jne.
 Valmistamme myös kokonaiset
 varraskaritsat/lampaat erilaisiin juhliin.

Lammas ja vuohikebabit

Raakapakastetut kokolihapihvit ja pyörökät

Lammasmurekeet ja hyytelöt

Todella ylikypsät lihat kuten pulled lamb

Rosvopaistien suolaus ja esivalmistus

Erilaisten

EINESTEN VALMISTUS

mahdollista kuten salaattit jne

Valmistamme tuotteet myös

ASIAKKAAN OMILLA

RESEPTEILLÄ

yksilöllisesti.